

УМЕТНИЧКА ЗБИРКА САНУ

ЛИКОВНИ УМЕТНИЦИ АКАДЕМИЦИ

Београд 2017

ПУБЛИКАЦИЈУ ИЗДАЈЕ
Српска академија наука и уметности

УРЕДНИК
Душан Оташевић

РЕЦЕНЗЕНТИ
Љубодраг Димић
Симона Чупић

ГРАФИЧКИ ДИЗАЈН И ТЕХНИЧКО УРЕЂЕЊЕ
Данијела Парацки

ФОТОГРАФИЈЕ
Владимир Поповић
Драгиша Радуловић
Фототека Библиотеке САНУ
Документација Галерије САНУ
Документација Музеја Српске православне цркве, Београд
Документација Музеја града Београда
Документација Музеја науке и технике
Документација Милоша Јуришића
Документација Милана Просена

ПРЕВОДИОЦИ НА ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК
Дејан Вукелић
Ксенија Тодоровић

ЛЕКТОР
Љубица Марјановић

ШТАМПА
COLORGRAFX, Београд

ТИРАЖ
300
Друго издање

ИЗЛОЖБУ ПРИРЕЂУЈЕ
Галерија Српске академије наука и уметности

АУТОР ИЗЛОЖБЕ
Јелена Межински Миловановић

СТРУЧНИ САРАДНИК
Рада Маљковић

КОНЗЕРВАЦИЈА И РЕСТАУРАЦИЈА
Јован Пантић

ТЕХНИЧКА РЕАЛИЗАЦИЈА
Милан Јазић
Горан Виторовић
Стојан Предовић
Саша Рендић

ISBN 978-86-7025-690-3

САДРЖАЈ

6

Dušan Otašević

THE SASA FINE ART COLLECTION – ARTISTS-ACADEMICIANS

7

Душан Оташевић

УМЕТНИЧКА ЗБИРКА САНУ – ЛИКОВНИ УМЕТНИЦИ АКАДЕМИЦИ

9

Jelena Mežinski Milovanović

УМЕТНИЧКА ЗБИРКА САНУ – НЕКАД И САД

Кроз историју зграде САНУ

57

КАТАЛОГ И РЕПРОДУКЦИЈЕ
CATALOGUE OF REPRODUCTIONS

159

Jelena Mežinski Milovanović

THE SASA FINE ART COLLECTION – THEN AND NOW

Summary

THE SASA FINE ART COLLECTION – ARTISTS-ACADEMICIANS

On the occasion of the jubilee marking one hundred and seventy-five years of its existence, the Serbian Academy of Sciences and Arts is presenting a part of its rich collection of artworks with the exhibition *The SASA Fine Art Collection – Artists-Academicians*.

Since the foundation of the Society of Serbian Letters in 1841 and later through the Serbian Learned Society, the Serbian Royal Academy, to present-day Serbian Academy of Sciences and Arts, works of art have been assembled in various ways: via acquisitions, donations of benefactors or artists themselves.

The SASA Fine Art Collection was defined in the late 1960s. The collection holds works of fine art in various techniques. There are works in oil, tempera and pastel, drawings, graphics, as well as stone, bronze and wood sculptures.

The Fine Art Collection consists of works from a wide range of periods: from the print of the Hopovo monastery from the mid-eighteenth century to the works by the currently active members of the Fine and Musical Arts Department.

The general public first saw the works from the Fine Art Collection in 1982 in a reconstructed and renovated gallery premises of the SASA. Since then, the Fine Art Collection has been regularly put on display, and in 2011, the exhibits were accompanied with the publication of the first catalogue of the Academy's collection.

Comprising some 50 selected works of art, the exhibition *The SASA Fine Art Collection – Artists-Academicians* is primarily intended for museums and galleries across Serbia, so that visitors may get acquainted not only with a part of the Fine Art Collection, but the very criteria upon which the collection has been formed for almost two centuries.

With this exhibition and catalogue reproducing selected works by artists and sculptors-members of the SASA from its foundation till this day, the Serbian Academy of Sciences and Arts wishes to acknowledge and express gratitude to many donors who contributed to the formation of its rich Art Fund, to remind the general public of the donors-art lovers and endowers from the late nineteenth and early twentieth centuries, including the very artists-academicians who founded the SASA Fine Art Collection by means of gifts and donations.

Dušan Otašević

УМЕТНИЧКА ЗБИРКА САНУ – ЛИКОВНИ УМЕТНИЦИ АКАДЕМИЦИ

Српска академија наука и уметности, поводом јубилеја 175 година постојања, кроз изложбу *Уметничка збирка САНУ – ликовни уметници академици*, представља део своје богате збирке уметничких дела.

Од оснивања Друштва српске словесности 1841. а касније преко Српског ученог друштва, Краљевске академије, до данашње Српске академије наука и уметности, прикупљана су уметничка дела на различите начине: откупима, донацијама добротвора, поклонима уметника академика.

Крајем шездесетих година 20. века дефинисана је Уметничка збирка САНУ. Збирка поседује дела ликовних уметности у различитим техникама. Заступљене су слике, темпере, пастели, цртежи, графике, а такође и скулптуре изведене у камену, бронзи, дрвету.

У Уметничкој збирци налазе се дела створена у различитим временима: од графике манастира Хопово из средине 18. века до радова активних чланова Ликовно-музичког одељења.

Јавност је први пут видела дела из Уметничке збирке 1982. године у реконструисаном и обновљеном галеријском простору САНУ. Од тада је Уметничка збирка редовно представљана, а 2011. године изложене радове пратио је први каталог Академијине колекције.

Изложба *Уметничка збирка САНУ – ликовни уметници академици*, коју чини 50 одабраних дела, намењена је првенствено музејима и галеријама широм Србије како би се посетиоци упознали не само са једним делом Уметничке збирке већ и стекли увид у критеријуме којима је, током скоро два века, формирана колекција.

Овом изложбом и каталогом, у коме се репродукују одабрани радови сликара и вајара чланова САНУ од оснивања до данас, Српска академија наука и уметности жели да ода признање и искаже захвалност бројним дародавцима заслужним за формирање њеног данас богатог фонда, да подсети на задужбинаре с краја 19. и почетка 20. века, на дародавце-љубитеље уметности, али и на саме уметнике-академике који су својим даровима и донацијама, који пристижу и данас, основали Уметничку збирку САНУ.

Душан Ошашевић

Ђорђе Јовановић, *Две музе. Наука и уметност*, 1942
(Уметничка збирка САНУ)

Đorđe Jovanović, *Two Muses: Science and Art*, 1942
(SASA Fine Art Collection)

УМЕТНИЧКА ЗБИРКА САНУ – НЕКАД И САД Кроз историју зграде САНУ

После изложбе Уметничке збирке Српске академије наука и уметности, приређене поводом јубилеја 170 година постојања САНУ, која је у Галерији САНУ 2011. године представила избор радова уметника чланова САНУ од њеног оснивања, актуелна поставка, организована да обележи 175 година од оснивања Академије, следећи исти концепт, Уметничку збирку представља у музејима и галеријама широм Србије.

Публикација која је, као интегрални део изложбе, Уметничку збирку САНУ представила 2011. године, уводном студијом пратила је историјат формирања уметничке колекције САНУ кроз однос Академије и ликовне уметности.¹ Поводом новог јубилеја Академије, овом приликом, њена ликовна збирка се осветљава из угла палате САНУ чији је Збирка данас саставни део.

ОСНИВАЊЕ АКАДЕМИЈЕ И ПОЧЕТАК СТВАРАЊА ЊЕНИХ КОЛЕКЦИЈА

Друштво српске (Друштво србске) словесности основано је 1841. године² као прво научно друштво у Србији јужно од Саве, са циљем унапређења и развоја науке и културе нације у времену стварања

¹ Ј. Межински Миловановић, *Поводом јубилеја САНУ 1841–2011. Друштво српске словесности, Српско учено друштво, Српска краљевска академија, Српска академија наука, Српска академија наука и уметности и ликовна уметности. Настајање уметничке Збирке САНУ*, у: Група аутора, *Академици – ликовни уметници из Уметничке збирке Српске академије наука и уметности*, Београд 2011.

² После суспендовања Друштва српске словесности, оно се наставило у 1864. основаном Српском ученом друштву (постојало до 1892), које је наследила 1886. основана Краљевско-српска / Српска краљевска академија. Њено име је после Другог светског рата промењено у Српска академија наука, а од 1960. институција делује под називом Српска академија наука и уметности.

српске нововековне државе, а под покровитељством кнеза Михаила Обреновића. Основу програма Друштва чинила је брига за српски језик, приближавање науке народу, али и интересовање за очување „српске старине“, од старих рукописа, преко новца, „древних драгоцености“, до старих манастира, па тако и предмета ликовне уметности. О трошку Друштва 1847. штампана се *Описаније древности у Светој (Аџонској) Гори* члана Друштва, сликара Димитрија Аврамовића.³

Од оснивања Друштва његовим збиркама старина руководио је Јанко Шафарик, тежећи да од њих оснује музеј.⁴

Уметничка дела су, као и библиотека и архивска грађа, полако улазила у посед Друштва српске словесности и Српског ученог друштва, која су претходила Српској краљевској академији основаној 1886. године „под заштитом краља Србије“ Милана Обреновића. Академија је наслеђивала и сакупљене фондове Друштва.⁵

Српско учено друштво, окупивши и наше истакнуте уметнике, помажући истраживања српског културног наслеђа, па тако и ликовног, подржавало је и развој ликовне уметности. „Вештачком одсеку“ Друштва 1868. препоручено је да набавља уметничка дела, организује изложбе, подигне споменик Филипу Вишњићу.⁶ Сликари и будући члан Српског ученог друштва Стева Тодоровић добио је задатак да попише слике у јавним збиркама у Музеју и збирци кнеза Милоша у Топчидеру 1867–1868.⁷ Под покровитељством Друштва, Стева Тодоровић, са Миланом Ђ. Милићевићем, учествује у припреми представљања Србије на Етнографској изложби у Москви 1867/1868.⁸

Организују се и изложбе ликовних радова. Као изасланици и чланови Српског ученог друштва за снимање старина „архитектурних, скулптурних и

живописних“, Михаило Валтровић и Драгутин Милутиновић 1871–1884. обишли су бројне цркве и манастире, а јавности су на изложбама – „изложима Српског ученог друштва“ – понудили резултате свог рада.⁹

Почетком девете деценије 19. века у кругу Друштва ради се на организовању изложби савремене ликовне уметности, потреба која ће тек готово век касније довести до оснивања Академијине Галерије. Тако Српско учено друштво, како би развијало укусу публике, 1880. помаже кнежевом питомцу Ђорђу Крстићу (касније академику) да организује своју изложбу у сали Велике школе, као једну од првих ликовних изложби у Србији.¹⁰ Одбор за уметност Српског ученог друштва¹¹ средином осамдесетих година залагао се за организовање редовних ликовних изложби српских и словенских уметника.¹²

Почетком 20. века на скупу Академије уметности Паја Јовановић предлаже да Српска краљевска академија подржава организовање изложби сликара и вајара својих чланова и оних уметника које Академија одабере¹³, што је и реализовано током наредне две деценије.¹⁴

**Зачеци збирке уметничких радова
кроз прикупљање старина и просветне пројекте**

Од докумената, које је прикупљало Српско учено друштво, формиран је архив. Из збирке старих рукописа и књига настаје језгро библиотеке. Ради се на прикупљању фолклорне, етнолошке, етнографске грађе. Временом настају засебне Академијине „установе“ Библиотека, Архив, Рукописни и Етнографски институт.¹⁵

Уметничка дела су у фонд Академије улазила на различите начине – откупом или донацијом

грађе за истраживање старина, на пример. Тако се у Уметничкој збирци САНУ (мада откупљена тек крајем 20. века, после уметникове изложбе у Галерији САНУ) чувају и дела Ђорђа Ђоке Миловановића настајала у етнографским истраживањима на терену која је организовало и подржавало Српско учено друштво.¹⁶

Уметничка дела су у Академији остајала и кроз различите пројекте намењене просвећивању публике и образовању ширих друштвених кругова, на пример као ликовни прилози за публикације које је Академија издавала¹⁷, али и другачије, директним, наменским прикупљањем.

Уметничка дела из Академијиних задужбина

Још један од начина уласка уметничких дела у власништво Академије било је циљно куповање и израда уметничких дела која је требало да украсе нови „Дом Академије“, али и да буду подршка ликовним ствараоцима.

Уметничка дела била су купована и из наменских фондова.¹⁸ Из Задужбине Стевана Поповића Вацког, на пример, после 1932. тако су набављени бронзана женска глава Томе Росандића, *Присланишће у Херцеџ Новом (у Боки кошорској)* Владимира Филадельфа, портрет Саве Текелије, Његошево погрсе у бронзи, Мештровићев рад.¹⁹ Из фонда Задужбине Љубице и Гвоздена Клајића откупљују се графички радови итд.²⁰

За „Академијину збирку слика“²¹, од средстава томе намењених у оквиру задужбина, откупљују се уметничка дела са изложби.²²

У власништво Академије уметничка дела улазе и непосредно у оквиру саме донације, односно оставштине оснивача фонда. У оквиру своје задужбине, формиране 1912, Стеван Поповић Вацки

³ Група аутора, *Друштво српске словесности 1841–1864, Српско учено друштво 1864–1892, Српска краљевска академија 1886–1936* (Споменице, VII), Београд 1939–1941, 14, 18, 19, 35, 40; Д. Медаковић, *Истраживачи српских старина*, Београд 1985, 111; Н. Макуљевић, *Уметност и национална идеја у XIX веку*, Београд 2006, 30; Љ. Никић, Г. Жујовић, Г. Радојчић-Костић, *Грађа за биографски речник чланова Друштва српске словесности, Српској ученој друштва и Српске краљевске академије 1841–1947*, Београд 2008, V, VII.

⁴ Д. Медаковић, *наведено дело*, 155.

⁵ Група аутора, *Друштво српске словесности*, 113, 114, 293, 301; Љ. Никић, Г. Жујовић, Г. Радојчић-Костић, *наведено дело*, XX, XXV.

⁶ Љ. Никић, Г. Жујовић, Г. Радојчић-Костић, *наведено дело*, XVI; Ј. Межински Миловановић, *Поводом јубилеја САНУ 1841–2011*, 23.

⁷ Д. Медаковић, *наведено дело*, 114; Група аутора, *Стеван Тодоровић 1832–1925*, Београд 2002, 36, 37, 222.

⁸ С. Богдановић, Љ. Мишковић-Прелевић, *Излози Српској ученој друштва. Истраживања српске средњовековне уметности 1871–1884. (Михаило Валтровић и Драгућин Милутиновић као истраживачи српских старина) (Рад Драгућина Милутиновића и Михаила Валтровића на снимању средњовековних споменика у Србији)*, Београд 1978, 21–23, 28; М. Јовановић, *Међу јавом и мед сном. Српско сликарство 1830–1879*, Београд 1992, 297–310; Група аутора, *Стеван Тодоровић*, 35, 36, 222; Љ. Никић, Г. Жујовић, Г. Радојчић-Костић, *наведено дело*, XV, XVI.

⁹ С. Богдановић, Љ. Мишковић-Прелевић, *наведено дело*, Београд 1978.

¹⁰ Н. Кусовац, *Сликар Ђорђе Крстић 1851–1907*, Београд 2001, 200, 211; Љ. Никић, Г. Жујовић, Г. Радојчић-Костић, *наведено дело*, XIX.

¹¹ Група аутора, *Друштво српске словесности*, 91–96, 274, 290, 291.

¹² Група аутора, *Друштво српске словесности*, 96, 98, 99; Љ. Никић, Г. Жујовић, Г. Радојчић-Костић, *наведено дело*, XX.

¹³ *Годишњак СКА за 1921*, XXX, Београд 1922, 71, 72.

¹⁴ *Годишњак СКА за 1940*, L, Београд 1941, 120.

¹⁵ Група аутора, *Друштво српске словесности*, Београд 1939–1941, 175–189, 196–199, 202, 211, 212; Група аутора (С. Ђирковић), *Српска академија наука и уметности. Историјаш, устројство, делатности*, Београд 1980, 14–16.

¹⁶ М. Јовановић, *Ђока Миловановић, 1850–1919*, Београд (1983), 58–59; Ј. Межински Миловановић, *Поводом јубилеја САНУ 1841–2011*, 23.

Академији оставља енглеску репродукцију *Мачевања* Паје Јовановића и „релеф Торвалдзенове репродукције: четири периода човечијег живота“²³.

Портрети у уметничкој колекцији

Академија је портрете својих добротвора намењене „Академијиној галерији слика“ добијала и од академика. На пример Ј. М. Жујовић Академији је поклатио слике добротвора Косте и Софије Бучовића и Стане Ј. Жујовић, а Александар Вл. Ђорђевић слику Милоша Вл. Ђорђевића.²⁴

Колекција уметничких дела Академије, у раном периоду, настаје и од портрета задужбинара које они намењују Академији у склопу својих задужбина. О овоме сведочи податак да се, уз фотографије – портрете добротвора у оквиру документације Галерије САНУ²⁵, и неки од портрета дародаваца Академије чувају у Уметничкој збирци (портрет Стевана Поповића Вацког Петра Убавкића, портрети Јоце Јовановића Шапчанина и Димитрија Стаменковића – радови непознатог аутора, портрет Михајла Пупина Стевана Алексића, портрети Павла и Каменка Јовановића – радови Дамјана Вигљевића, портрет Нићифора Дучића, рад Марка Мурата итд.).²⁶

Нићифор Дучић, дефинишући своју Задужбину намењену Академији, пише: „Остављам своју слику од М. Мурата за Академијину галерију.“²⁷ Дучићево завештање се надовезује на идеју да се од чланова Српског ученог друштва затраже фотографије како би био формиран албум чланова, што је иницирано још 1871.²⁸ Дакле, већ је тада постојала свест о потреби да Академија има своју „галерију ликова“ добротвора и часника.

Може се претпоставити да су ови портрети, и у најраније време изложени у радном простору

Академије, били намењени одређеној целини којом би се исказивала захвалност Академијиним добротворима. О томе сведоче цртежи академика Пере Поповића из 1932. – скице за опремање свечаних портрета задужбинара и оснивача Академијиних фондова²⁹, намењене као „медаљони“ за корице задужбинских издања.³⁰

Портретска целина ликова добротвора Академије илуструје атмосферу у којој су богатији чла-

Непознати аутор,
Портрет Димитрија Стаменковића
(Уметничка збирка САНУ)

Unknown artist,
Portrait of Dimitrije Stamenković
(SASA Fine Art Collection)

нови друштва били спремни да учине поклон значајним институцијама, како би продужили сећање на себе, подржавајући културни развој свог народа. Следећи средњовековне традиције ктиторра, даривање у српској средини од 18. века има све већи значај, како у приватној тако и у јавној сфери. Даривање Цркви подразумевало је трајни помен за душу преминулог, а такође је, често, укључивало и портрет дародавца.³¹ Према својим

Непознати аутор,
Портрет Јоце Јовановића Шарчанина
(Уметничка збирка САНУ)

Unknown artist,
Portrait of Joca Jovanović Šarčanin
(SASA Fine Art Collection)

¹⁷ *Годишњак СКА за 1910*, XXIV, Београд 1911, 69–70; Архив САНУ, Историјска збирка бр. 8706, илустрације за књигу Српске народне јуначке песме (са сликама), Београд 1922, књига 9 издања Задужбине Димитрија Стаменковића итд.

¹⁸ Ово је само један од извора финансија из кога су набављана уметничка дела. Потребно је извршити даља опсежнија истраживања овог аспекта настанка уметничке колекције САНУ.

¹⁹ *Годишњак СКА за 1934*, XLIII, Београд 1935, 69, 113, 148, 161; *Годишњак СКА за 1935*, XLIV, Београд 1936, 85; Група аутора, *Друштво српске словесности*, 172; *Задужбине и фондови*, (Споменице, VIII), Београд 1936, 5, 12, 121–126.

²⁰ *Годишњак СКА за 1937*, XLVII, Београд 1938, 193; *Годишњак СКА за 1938*, XLVIII, Београд 1939, 131, 181; *Годишњак СКА за 1939*, XLIX, Београд 1940, 192; *Годишњак СКА за 1932*, XLI, Београд 1933, 85, 159, 167.

²¹ *Годишњак СКА за 1931*, XL, Београд 1932, 65.

²² *Годишњак СКА за 1933*, XLII, Београд 1934, 107, 191.

²³ Група аутора, *Друштво српске словесности*, 172; *Задужбине и фондови*, 5, 12, 121–126.

²⁴ *Годишњак СКА за 1932*, XLI, Београд 1933, 81, 82.

²⁵ Сачуване су и репрезентативне фотографије великог формата појединих Академијиних задужбинара – Николе Крстића (*Задужбине и фондови*, 43, 44–48), Софије Стојишић (*Задужбине и фондови*, 75, 77–79, 80), Косте Стојановића (*Задужбине и фондови*, 83, 84–85), Велимира Веце Лонгиновића (*Задужбине и фондови*, 129, 129–133), Михаила – Мике Р. Радивојевића (*Задужбине и фондови*, 475–490) итд.

²⁶ Ј. Межински Миловановић, *Поводом јубилеја САНУ 1841–2011*, 31–33.

²⁷ *Задужбине и фондови*, 271.

²⁸ Љ. Никић, Г. Жујовић, Г. Радојчић-Костић, *наведено гелло* 8, XVIII.

²⁹ Оставина Пере Ј. Поповића, Музеј Српске православне цркве, Београд (6568–6572). Аутор захваљује управи Музеја Српске православне цркве у Београду на прилици да публикује овај материјал.

³⁰ *Годишњак СКА за 1932*, XLI, Београд 1933, 75.

³¹ М. Тимотијевић, *Рађање модерне приватности. Приватни животи Срба у Хабзбуршкој монархији од краја 17. до почетка 19. века*, Београд 2006, 253, 265, 266, 555–562.

Пера Ј. Поповић,
 Амблем фонда Милоша Ж. Петровића
 (Музеј Српске православне цркве, Београд)
 Pera J. Popović,
 Emblem of the Miloš Ž. Petrović Fund
 (Museum of the Serbian Orthodox Church, Belgrade)

добротворима Академија се односила на исти начин. Чланови Академије су у дневној штампи најављивали парастосе „свим својим добротворима од којих задужбина Академије Наука омогућује напредак наше науке и просвете“³². „Српска краљевска академија, дубоко захвална добротворима и оснивачима својих задужбина и фондова, – даваће им парастос у петак, 17. јуна 1932 године у 11 часова пре подне у Саборној цркви. ... Председништву С. К. Академије част је замолити грађанство, представнике просвете и науке и сва хумана друштва: да својим присуством на овом

Пера Ј. Поповић,
 Амблем фонда Нићифора Дућића
 (Музеј Српске православне цркве, Београд)
 Pera J. Popović,
 Emblem of the Nićifor Dučić Fund
 (Museum of the Serbian Orthodox Church, Belgrade)

помену одаду своје поштовање сенима и успомени људи који су својим задужбинама и завештањима у знатној мери омогућили напредак науке и просвете у нашем народу.“³³

Осим портрета добротвора Академије, историјски портрети у власништву Академије, великим делом с краја 19. и из прве половине 20. века, чине још три целине – портрети чланова Друштва српске словесности и Српског ученог друштва, односно утемељивача српске нововековне културе, писмености и просвећености, затим портрети председника и чланова Академије (међу њима

већу целину представљају бронзани рељефи малог формата Ђоке Јовановића, који се данас излажу у сали Председништва), и мали број очуваних владарских портрета (углавном оних из времена Јосипа Броза).

Континуитет и систематичност у набављању репрезентативних портрета председника Академије може се пратити само непосредно пре Првог светског рата и између два светска рата, када је за Српску краљевску академију Урош Предић насликао портрете свих њених председника из овог времена – од Стојана Новаковића (1913) до Александра Белића (1940) (Јакчев *Павле Савић* је изузетак из осме деценије 20. века). Логично је да у периоду између два рата портрете академика, по поруци или као поклоне³⁴, раде управо Ђока Јовановић и Урош Предић, јер су, уз Пају Јовановића, који је углавном боравио у иностранству, и Мештровића, који је био ангажован на другим пројектима, једно време они били једини ликовни уметници активни у Академији уметности.³⁵

Очигледно су се поједина Академијина одељења и касније нарочито старала да се прикупе портрети њихових чланова. Највећи број портретисаних академика у оквиру једног одељења припада Одељењу медицинских наука.³⁶

Уметничка дела и просторије Академије

Присуство репрезентативних портрета у власништву Академије намеће питање начина њиховог презентовања и излагања.

Мало се зна о ентеријерима зграда у којима је деловало Друштво српске словесности / Српско учено друштво³⁷, односно Академија, али савременици бележе присуство портрета у свечаним просторијама Академије.

³² Аноним, *Помен добродетелима Академије Наука, Време*, 11. јун 1924, 5 (У тексту су коришћене и електронске базе Народне библиотеке Србије на адресама: <http://www.digitalna.nb.rs/sf/NBS/novine/politika>; <http://www.digitalna.nb.rs/sf/NBS/novine/vreme>; <http://www.digitalna.nb.rs/sf/NBS/novine/pravda> и Универзитетске библиотеке Светозар Марковић: http://www.unilib.rs/istorijske-novine/pregled?newspaper=UB_00043) приступано током децембра 2015, јануара и фебруара 2016.

³³ *Време*, 16. јун 1932, 12.

³⁴ *Годишњак СКА за 1921*, XXXV, Београд 1927, 65; *Годишњак СКА за 1931*, XL, Београд 1932, 68; *Годишњак СКА за 1938*, XLVIII, Београд 1939, 122, 161; *Годишњак СКА за 1940*, L, Београд 1941, 90, 120, 121, 157.

³⁵ *Годишњак СКА за 1926*, XXXV, Београд 1927, 7.

³⁶ М. Јовановић, *Урош Предић*, Нови Сад 1998, 206, 207, 216, 238, 257; Ј. Межински, *Поршреј у Уметничкој збирци Српске академије наука и уметности*, Београд 2003, 10, 13, 14, 21; Ј. Межински Миловановић, *Поводом јубилеја САНУ 1841–2011*, 33.

³⁷ Друштво је деловало у згради Лицеја, кући Ваје Илијћа у Абацијској чаршији (од 1856), згради Министарства просвете (од 1862), Капетан Мишином здању (од 1864) – Љ. Никић, Г. Жујовић, Г. Радојчић-Костић, *наведено дело*, IX, X, XV.

Палата Академије наука у изградњи

(<http://politikin-zabavnik.co.rs/pz/node/977?page=5132> приступљено 6. марта 2016)

Palace of the Academy under construction

(<http://politikin-zabavnik.co.rs/pz/node/977?page=5132> accessed 6 March 2016)

Свечане седнице Српске краљевске академије одржаване су у дворани Народне скупштине³⁸ или Велике школе, у којој се од 1888. чувају и Академијина архива и библиотека.³⁹ Академија се од 1889. до 1904. налазила у кући Јована Гавриловића⁴⁰, затим Академијин „стан“ прелази у кућу Славка Грујића у Бранкову 34⁴¹; па 1909, нарочито због нарасле библиотеке, у просторије у Бранковој 15, у двоспратну кућу изграђену средином 19. века за Јована Мариновића (после власниковог одласка у Француску кућа постаје део Задужбине Симе Игуманова).⁴² И након 1924. године Академија ће са-

мо неке функције пренети у своју нову зграду у Кнез Михаиловој 35.

Забележено је да су у Бранковој 15, где је било Академијино „књижохранилиште“ и где су чувана документа Академијиног архива, портрети историјских личности били распоређени на зидовима некадашњег Мариновићевог музик-салона на другом спрату где су одржаване седнице академика.⁴³ О значају који је Академија у међуратном периоду придавала својој колекцији уметничких дела сведочи и чињеница да је Пери Ј. Поповићу поверено да осмисли плочице са њиховим називима.⁴⁴

ПАЛАТА АКАДЕМИЈЕ НАУКА

Убрзо су фондови и колекције, а и свеукупне потребе и активности Академије прерасле постојеће просторије у Бранковој улици и јавила се потреба за изградњом одговарајуће наменске зграде у којој је, вероватно, планирано и чување уметничког фонда Академије.

Како се Академија издржавала углавном од бројних фондова, које је добијала на управу, ови фондови били су намењени и изградњи новог „Дома“⁴⁵ Српске краљевске академије у Кнез Михаиловој 35, од око 1887/1888. планираног у блоку уоквиреном улицама Вука Караџића и Ђуре Јакшића и лутеранском црквом, на земљишту које је још кнез Михаило поклонио за „просветне циљеве“⁴⁶. Академија је ову зграду планирала за своје потребе, али и за Музеј (Музеј српске земље) и Народну библиотеку о којима се старала од 1886⁴⁷, с тим да би о изгледу зграде и нацртима бригу водила Академија уметности (један од „четири реда“ на које се Српска краљевска академија делила, уз Академију природних, философских и друштвених наука).⁴⁸

Конечно 1910. Академија одлучује да израду плана за своју зграду повери професору универзитета Драгутину Ђорђевићу и Андри Стевановићу (академику од 1912⁴⁹). У јуну и јулу 1912. склопан је уговор са извођачем радова.⁵⁰ Темели су освешени 27. марта 1914. у 11 часова, у присуству престолонаследника, министара просвете и грађевина и свих академика⁵¹, али је избијањем Првог светског рата градња прекинута и довршена је у периоду 1921–1924⁵², у време када је Београд, престоница нове Краљевине, био велико градилиште, када су, једна за другом ницале репрезентативне палате.⁵³

³⁸ *Ойштинске вестѝ, Ойштинске новине*, 38, 5. септембар 1904, 2.

³⁹ *Весник, Мале новине*, 67, 22. фебруар 1889, (2); Љ. Никић, Г. Жујовић, Г. Радојчић-Костић, *наведено дело*, XXV.

⁴⁰ *Годишњак СКА за 1889*, III, Београд 1890, 89 и Љ. Никић, Г. Жујовић, Г. Радојчић-Костић, *наведено дело*, XXVI – не наводе адресу ове куће; Т. Корићанац, *Београдски атлас Јована Цвијића. Век и њо од рођења 1865–2015*, Београд 2015, 76 наводи да је Академија на адреси у Добрачиној 5 била до 1909.

⁴¹ *Годишњак СКА за 1904*, XVIII, Београд 1905, 84; *Ойштинске вестѝ, Ойштинске новине*, 38, 5. септембар 1904, 2.

⁴² Зграда, коју је вероватно пројектовао један од архитекта који је радио за Мишу Анастасијевића, јер се Јован Мариновић оженио једном од Анастасијевићевих кћери и од мираза подигао зграду у Бранковој, имала је два колска улаза, унутрашње двориште и неколико помоћних зграда. У сутерену су биле кухиња и помоћне просторије. На првом спрату простране и светле куће, из хола се улазило у домаћинин кабинет и салон за пушење. С лица су биле и трпезарија и велики салон. Академија је кабинет користила као секретарову собу са касом у којој су чуване и драгоцености као Вукови рукописи. Салон за пушење је служио за састанке, салон за библиотеку. У некадашњој трпезарији боравила је домаћица и магационерка Академијиних издања. Мермерним степеништем се стизало на други спрат где су биле Мариновићеве собе за становање и „музик салон“ у коме је Академија касније држала своје седнице. У собу над кабинетом била је смештена администрација Академије у којој је радио благајник и библиотекар Академије. До двадесетих година сачувао се оригиналан украс зидова у стилу помпејанског сликарства, како је забележено рађен руком Доменика де Андреа, позоришног сликара. Скуповени паркетни од различитих врста дрвета (абоноса, махогонија, лимуна, ружиног дрвета), као засебни ћилимови за сваку собу посебно важили су за најлепше у Београду. Током Првог светског рата зграда је погођена гранатом, али на срећу архива је била измештена. Ова зграда је срушена априла 1963. године – *Годишњак СКА*, XXIII, Београд 1910, 67; М. Јовановић-Стојимировић, *Стара Академија у: Силуџе старог Београда*, Београд 1971, 45–47; Љ. Никић, Г. Жујовић, Г. Радојчић-Костић, *наведено дело*, XXIII, XXXI, XXXII; М. Павловић, *Девет деценија здања Српске академије наука и уметности, Наслеђе*, XVI, Београд 2015, 40, на: http://beogradskonasledje.rs/wp-content/uploads/2015/12/2_N16_marina_pavlovic.pdf приступљено 13. фебруара 2015.

⁴³ М. Јовановић-Стојимировић, *наведено дело*, 47, 48.

⁴⁴ *Годишњак СКА за 1932*, XLI, Београд 1933, 99.

⁴⁵ Архив САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије, документ број 316 од 17. маја 1906; *Задужбине*

Пројекат из 1912. је измењен и допуњен 1921. додавањем још једне етаже између мезанина и спрата са кога се приступало свечаној сали (првобитно са првог, данас – са другог спрата).⁵⁴

Извођач радова била је фирма Матије Блеха из Прага (са филијалама у Београду – у Јакшићевој 3, Лавову, Софији и Будимпешти)⁵⁵, браварију у згради 1923–1924. радио је Илија Радуловић, бравар из Карловог Храдеца у Кенигсбергу у Чехословачкој (sic).⁵⁶ На извођаче финалних декоратерских радова упућује ћирилични потпис на каменом фризу, који дели сокл – имитацију кожне

оплате, од штуче мрамора (имитације мермера) у горњој зони: Л. ХОФЕР БЕЧ у сачуваном антреу у згради Академије из Улице Ђуре Јакшића.

У свом пројекту зграде Академије Стевановић и Ђорђевић, којима су у техничком смислу помагали и инжењер Ђорђе Мијовић, Иван Арновљевић, Бркић, Драг. Јовановић⁵⁷ и Милан Минић, приземље су решили око пасажа у облику слова Т са застакленим кровом на металној конструкцији, који је спајао улице Кнез Михаилову са Ђуре Јакшића и Вука Караџића, уневши у престоницу нове Краљевине СХС одјек париске и бечке архитектуре.

Палата Академије наука, око 1930, разгледница (Музеј града Београда)

Palace of the Serbian Academy of Sciences, ca 1930, postcard (Belgrade City Museum)

Пасаж је био раскошно украшен орнаментиком у стилу сецесије. У стилу сецесије су решени и маркизе, троделни велики прозори, секундарна пластика – гирланде, маске, браварија на локалимa у приземљу и прозорима мезанина. Првобитно је и монументална купола Академијине палате имала сецесијске биљне орнаменте. Према неким ауторима, у вишим зонама у декорацији фасаде преовлађују елементи необарока.⁵⁸

Скулпторалну декорацију палате у вештачком камену изводило је предузеће *Сунко и Јуніман*.⁵⁹ У нижој зони крова распоређена је централна алегориска скулпторална композиција, изнад фасаде у Кнез Михаиловој улици, са богињом победе Ником на прамцу брода која овенчава две мушке полулежеће фигуре. Леви акт је фигура старијег, брадатог, гологлавог мушкарца који се ослања на точак – идентификован као персонификација индустрије, десни је акт младића – Меркура са шлемом на глави – идентификован као персонификација

Улаз из Улице Ђуре Јакшића,
детал оригиналног ентеријера

Entrance from Đure Jakšića Street,
detail of the original interior

и фондови, 3, 4, 126; Група аутора, *Друштво српске словесности*, 172.

⁴⁶ Прве планове за зграду Академије, 1900, дао је Коста А. Јовановић, архитекта који је живео и радио у Бечу. Идеја је била да су у приземљу налази музеј, да у позадини, дубини плаца буде библиотека, да на првом и донекле другом спрату буду просторије СКА. Затим је 1902. расписан конкурс за израду плана зграде, који је пропао; 1905. одлучено је да се из зграде издвоји музеј, па и библиотека. Академија се за скицу зграде 1906. обратила Андри Стевановићу, али се он тада није прихватио да овај пројекат реализује. Затим је своју скицу зграде 1907. израдио и Михаило Валтровић. У исто време су пристигли и планови зграде ЈАЗУ у Загребу да би могли бити консултовани за израду пројекта зграде Академије у Београду. Академија поново ангажује Косту Јовановића и покушава да избегне израду зграде која би се издавала под ренту, већ се враћа првобитном концепту да се у згради Академије нађу и музеј и библиотека – Белешке и планови из Загреба, 3. март 1907, Архив САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије; Група аутора, *Друштво српске словесности*, 299; М. Павловић, *наведено дело*, 33, 35.

⁴⁷ Група аутора, *Друштво српске словесности*, 115, 116, 192–194, 196, 224, 225, 299; Д. Медаковић, *наведено дело*, 114, 250; Н. Макуљевић, *наведено дело*, 272; G. Vogunović, *Arhitektonska enciklopedija Beograda XIX i XX veka. Arhitektura (I)*, Beograd 2005, 40; Љ. Никић, Г. Жујовић, Г. Радојчић-Костић, *наведено дело*, XXV.

⁴⁸ Група аутора, *Друштво српске словесности*, 113, 114, 224, 225, 293, 299, 301; S. G. Vogunović, *наведено дело*, 40.

⁴⁹ Група аутора, *Друштво српске словесности*, 364.

⁵⁰ Архив САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије, *Пројекат Дома Српске Краљевске Академије Наука и Уметности. Ојшњи услови*, потписано 14. јуна 1912. и 31. јула 1912.

⁵¹ Аноним, *Освећење шемела, Полијика*, 27. март 1914, 3.

⁵² Група аутора, *Друштво српске словесности*, 41, 226–232.

⁵³ В. Поповић, *Primenjena umetnost i Beograd 1918–1941*, Beograd 2011, 126.

⁵⁴ М. Павловић, *наведено дело*, 34 – публикује попречни пресек кроз палату Академије са једном етажом мање од изведеног стања. Пројекат основе уметног спрата Дома Српске Краљевске Академије Наука и Уметности постоји као фотокопија оригинала из Историјског архива Београда у Архиву САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије.

⁵⁵ Архив САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије, документ од 28. децембра 1913. и документ бр. 2 од 2. јануара 1914; Б. Вујовић, *Београд у прошлости*

трговине. Две алегоричке групе, померене ка угловима зграде – чине две целине – пандане са женским седећим фигурама и децом. Једна жена, она на углу Улице Вука Караџића, држи бакљу, а друга, на углу Улице Ђуре Јакшића – голуба – вероватно алегоричке слободе и мира, неопходне за напредак индустрије и трговине које стварају предуслове за развој науке и уметности. Све фасаде палате су богато украшене рељефима пута са гирландама, женским маскама и лоровим венцима, мушким маскама, картушима и рокајним шкољкама, медаљонима, биљном декорацијом и врежама.⁶⁰

Архитектонску пластику на зградама које је, успешно комбинујући технолошке иновације сецесије, декоративне елементе барока и академски речник, али и националну архитектуру, па чак и рани ар-деко, пројектовао Дионис Сунко, готово редовно је радио његов брат, ученик Роберта Франгеша Михановића (од 1929. члана СКА) и Рудолфа Валдеца на Кипарском одјелу Више умјетничке школе у Загребу, вајар Емерик Умберто/Имбро Сунко⁶¹, па је он могао бити ангажован и на пластици палате Академије. Екипа *Сунко и Јунман* је вероватно разрадила и изменила првобитне скице које су у нацртима фасада 1912. дали Стевановић и Ђорђевић. Њихово решење централне фигуралне композиције над средиштем завршног венца било је са Ником и два женска фигурама постављеним из профила према главној фасади.⁶²

О оригиналном екстеријеру зграде можемо и данас судити, јер је у доброј мери очуван, мада су важне целине, детаљи везани за сецесијске стилске одлике били укинута – првенствено маркиза (изгледа још 1937⁶³), а у реконструкцији после рата и украс на куполи.

С друге стране, после Другог светског рата, ентеријер зграде је у потпуности измењен. Тада је

Пројекат врата и заштитне мреже лифта за зграду Академије (АСАНУ)

Doors and surge protection project for the Academy's elevator system (SASA Archives)

уклоњен пасаж са низом локала који је Академија добила у духу модернизације Београда. Током треће деценије хватао се корак са европским престоницама, у Кнез Михаиловој пасаже су имале палата Академије, задужбина Николе Спасића, архитекте Николе Несторовића⁶⁴ итд.

О савремености пројекта Академијине палате с почетка 20. века, у сфери технике, сведоче и лифтови које је зграда добила међу првима у Бео-

граду⁶⁵, али и парно грејање, инсталације за топлу и хладну воду, „домаћи телеграф“, сопствена електрична централа, „вакуум апарати“ итд.⁶⁶

Дух „модерности“, осим архитектонских форми и материјала – стакла, гвожђа, репрезентативне палате Академије наука⁶⁷ одражавали су и њени садржаји.

Сложена намена академијине зграде у међуратном периоду

Како Академијини фондови нису били довољни да покрију изградњу луксузне палате на елитном месту и издржавање активности и других потреба институције, одлучено је да се део зграде издаје да би се од тих средстава Академија финансира.

Почетком двадесетих година, када је отворена палата Академије, на челу Српске краљевске академије били су Јован Жујовић и Јован Цвијић⁶⁸, нешто касније Слободан Јовановић, Богдан Гавриловић и прво као секретар, а касније и председник Александар Белић, у нову зграду бивају смештени само делови Академије.⁶⁹ Академија ће своју зграду у целини, као простор намењен искључиво свом раду, добити тек после Другог светског рата и тек тада ће се ентеријер осмишљавати и за чување и излагање Академијине уметничке колекције.

Када се зидање зграде Академије приводило крају, јавност је коментарисала: „У нашем Београду, у коме се зидају најнемогућније зграде, подижу и бесмртници своју кућу. Пример лепоте биће то, нема сумње, пример како треба зидати. А осим тога, добићемо ту свакако и дворану за изложбе, добићемо ваљда и дворану за концерте, све оно што наша престоница још није имала. Горе на своме тавану, наћи ће ваљда академици места за који сликарски атеље ...“⁷⁰

и садашњости, Београд 1994, 133–134; S. G. Vogunović, *наведено дело*, 42.

⁶⁵ В. Поповић, *наведено дело*, 126.

⁶⁶ *Годишњак СКА за 1926*, XXXV, Београд 1927, 101.

⁶⁷ М. Павловић, *наведено дело*, 34, 35.

⁶⁸ Дионис Андрија Сунко (1879–1935), по повратку из Немачке, где је завршио архитектуру, у Загребу 1919. са дугогодишњим сарадником инжењером Рудолфом Јунгманом отвара пројектантски биро – компанију *Сунко и Јунгман* која постаје један од најугледнијих бироа у Краљевини СХС и гради у Хрватској, Босни и Србији. Д. Сунко, представник хрватског и средњоевропског архитектонског модернизма, аутор је и Прве хрватске штедионице у Кнез Михаиловој 42 из 1922, као и још две зграде у центру престонице – И. Р. Марковић, *Прва хрватска штедионица архивске Диониса Сунка, Наслеђе*, V, Београд 2004, 103, 104, на: <http://beogradskonasledje.rs/wp-content/uploads/2013/nasledje5/7-ivan-markovic.pdf> приступљено 13. фебруара 2015.

⁶⁹ Део ових скулпторалних украса описан је у: Д. Sikimić, *Fasadna skulptura u Beogradu*, Београд 1965, 64, 65; Б. Вујовић, *наведено дело*, 133; S. G. Vogunović, *наведено дело*, 40–45 – али су оне другачије идентификоване и описане.

⁷⁰ М. Bagarić, *Povijest gradnje Đakovačkog sjemeništa*, *Diacovensia XIV*, Đakovo 2006 (2), 720, 725–728, на: <https://www.google.rs/url?sa=t&rct=j&q=&src=s&source=web&cd=7&ved=0ahUKewjhlLOkkPfkAhXCZCwKHfCRDCsQFghKMAy&url=http%3A%2F%2Fhrcaj.srce.hr%2Ffile%2F73588&usq=AFQjCNGSEpacf-eXmpfY3jBZxV-v-OOxjg&cad=rja> приступљено 14. фебруара 2015; И. Р. Марковић, *наведено дело*, 108, 117.

⁷¹ Фотокопије пројеката фасаде А. Стевановића и Д. Ђорђевића (лист 10, Лице према Улици Кнеза Михаила) из Историјског архива Београда у Архиву САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије.

⁷² У јуну 1937. Председништво СКА је одобрило одлуку Одбора за Академијина имања о скидању маркизе са Академијина дома – *Годишњак СКА за 1937*, XLVII, Београд 1938, 109.

⁷³ М. Павловић, *наведено дело*, 33, 37, 40.

⁷⁴ У Архиву САНУ, у Актима о изградњи Дома Српске краљевске академије чувају се и рекламни проспекти фирме *Ошис* са два нацрта за лифтове у Згради Академије наука, од којих је један изведен; S. G. Vogunović, *наведено дело*, 42.

⁷⁵ Опис зграде Академије са потписом секретара СКА Александра Белића чува се уз фотокопије оригиналних планова из Историјског архива Београда у Архиву САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије.

⁷⁶ Александар Белић сведочи и о „отмености и луксузу“ зграде наводећи да се у изградњи и опремању користио

Улаз из Улице Ђуре Јакшића,
деталј оригиналног ентеријера

Entrance from Đure Jakšića Street,
detail of the original interior

Иако је председник Академије Јован Цвијић позив за „подизање изкићене гране, као заведени обичај при завршетку нове зграде“ од радника који су радили на изградњи објекта добио још 14. марта 1922⁷¹, забележено је да је зграда Академије формално завршена до 1. маја 1924.⁷² Средином године „у једној од највећих палата Београда у Академији Наука – завршавају се и последњи унутрашњи украсни радови још само у извесним просторијама зграде, док су се у становима спратова становници уселили и у великим дућанима већ су усељени први закупци“⁷³.

Српска краљевска академија велики број локала издала је током 1924. године: „Сви радови у великој и луксузној згради Академије Наука најзад су завршени. Дућани су отворени и кирајџије већим делом већ су се уселиле у своје станове. ... Од седамнаест дућана, колико их има у згради, издата је тринаест, а четири чекају, али се рефлектанти већ пријављују и може се веровати да ће и они у најкраћем времену бити издати. Станови, којих има тридесет и шест на броју, такође су издати.“ У јавности се говорило и о знатном приходу који ће Академија убирати од издавања простора у својој згради.⁷⁴

Према појединим тумачењима, решење унутрашњег распореда зграде сложене намене са комбинацијом комерцијалних садржаја, локала, стамбеног простора и просторија намењених институцији Академије, радио је Андра Стевановић, који је пре свега био стручњак за статику, конструкцију и нашу фолклорну архитектуру.⁷⁵

Према плановима из 1912, у дну главне осе пасажа, у улазу из Кнез Михаилове улице, био је велики локал намењен за ресторан, а у просторије Српске краљевске академије на првом спрату улазило се бочним приступом из Улице Ђуре Јакшића.⁷⁶ И после отварања нове Академијине палате канцеларије Академије су и даље биле у Бранковој улици, а годишњи и свечани скупови академика, на којима су нови чланови представљали своје приступне беседе, одржавани су у Великој дворани Коларчевог народног универзитета⁷⁷ или Свечаној дворани Старог универзитета⁷⁸. Свечана сала у палати Академије, којој се приступало уским и мрачним степеништем⁷⁹, имала је тада другачију намену.

И изложбе уметника, чланова Српске краљевске академије, и оне одржане под покровитељ-

ством Академије, организују се у просторијама Велике школе, односно касније Универзитета, и другде⁸⁰, јер тек касније ће престоница добити наменски Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“, где је, на пример, 1933. организована изложба академика, вајара Ђоке Јовановића.⁸¹

Иако није у потпуности припала делатности Академије, палата Академије је у међуратном периоду имала значајну улогу у културном, па и уметничком животу престонице. Зграда САНУ у Кнез Михаиловој, тада колоквијално именована – *Академија наука*, током двадесетих и тридесетих година јавља се као занимљив престонички културни и социолошки топоним, тачка на мапи Београда према којој воде различити друштвени и културни токови, појединим сегментима везани и за ликовну уметност. Одрас интензивног развоја савремене београдске средине – фреквенција друштвеног живота у згради Академије, где контактирају и своје пројекте остварују људи, који су утицали на формирање културне, па и ликовне климе у престоници, довела је и до сусретања и укрштања путева којима поједина уметничка дела улазе у уметничку збирку Академије.

Кафана и посластичарница Академија

Велики и скупи локал у средишту пасажа у згради Академије наука, намењен да се изда као кафана још у плановима Стевановића и Ђорђевића из 1912⁸², прво је био замишљен као део целине са одређеним бројем станова које је требало понудити као хотелске собе. Ипак, касније, сви станови су издати под кирију, а кафана је деловала самостално.⁸³

Знаменита београдска кафана у палати Академије имала је велику билијарску салу и ложе са

вештачки камен, гипс, бронза, гвожђе, стакло у боји, да су степеништа прекривена белим мермером, а да су сви подови од храстовине или тераца – Опис зграде Академије уз фотокопије оригиналних планова из Историјског архива Београда у Архиву САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије.

⁶⁸ Т. Корићанац, *наведено дело*, 77.

⁶⁹ Група аутора, *Друштво српске словесности*, 226–232; Група аутора (С. Ђирковић), *наведено дело*, 16, 17; S. G. Вогиновић, *наведено дело*, 42.

⁷⁰ Аноним, *Варијете у Академији наука*, *Полишика*, 25. март 1928, 9.

⁷¹ Т. Корићанац, *наведено дело*, 76.

⁷² Фотокопија документа бр. 707 од 18. јуна 1930. уз фотокопије оригиналних планова из Историјског архива Београда у Архиву САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије; *Годишњак СКА за 1926, XXXV*, Београд 1927, 105.

⁷³ *Београдске белешке*, *Време*, 1. јун 1924, 5.

⁷⁴ Аноним, *Већина кирајација уселила се у Академијину зграду*, *Време*, 2. јун 1924, 4.

⁷⁵ М. Павловић, *наведено дело*, 33, 34, 40; Архив САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије, документ број 783 од 12. јуна 1924.

⁷⁶ Још 1907. се као целина „на горњем спрату Академије“ разматрају осам добро осветљених соба, у близини сале. Касније, као „Канцеларије одсека Академије“ на углу Ђуре Јакшића и Кнез Михаилове били су пројектовани кабинет председника СКА уз две собе писара, са сваке стране, од којих се једна настављала на „Салу за седнице и свечаности“, а друга на низ од пет соба. Уз степениште, из кога се приступало ходнику са два улаза у салу (а не три као данас), били су гардероба и стан (можда за домара) – Писмо М. Валтровићу од 2. марта 1907; Белешке са планова из Загреба од 3. марта 1907; Примедбе из скице за план зграде СКА од 8. августа 1907. итд; фотокопије оригиналних планова из Историјског архива Београда у Архиву САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије.

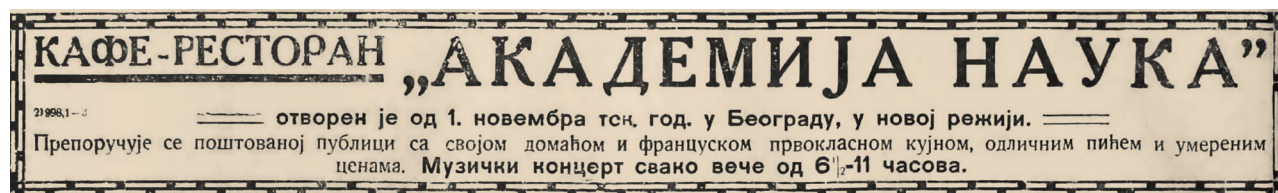
⁷⁷ *Београдска мала хроника*, *Време*, 21. децембар 1933, 9; Аноним, *Присјуйне беседе и пројашење нових академика Ситаноја Ситанојевића и Бранислава Нушића*, *Време*, 29. децембар 1933, 3; *Београдски животи*, *Време*, 3. фебруар 1940, 11.

⁷⁸ *Београдска хроника*, *Време*, 7. март 1931, 9.

⁷⁹ М. Павловић, *наведено дело*, 33.

⁸⁰ Ј. Межински Миловановић, *Поводом јубилеја САНУ 1841–2011*, 25, 26.

⁸¹ Аноним, *Уметничко дело Ђоке Јовановића*, *Правда*, 21. април 1933, 3.

удобним седиштима.⁸⁴ У Београдској хроници, у одељку *Данас*, у *Времени* редовно су се најављивале активности у „кафани ‘Академија’“, где је увече од девет до поноћи уз „дансинг“ свирао „џаз“⁸⁵. Како би посета била што боља, од краја марта 1928. године закупац кафане за своје госте је обезбедио варијете⁸⁶, ту су игрane представе⁸⁷. У октобру 1928. власник је уступио део свог простора за седиште београдским шахистима.⁸⁸ На Божић 1929, увече је одржано гусларско вече.⁸⁹ Организована је годишња скупштина Друштва „Огањ“⁹⁰, одржавала се „Велика божићна ревија“⁹¹, дочекивала се Нова година⁹², организоване су забаве⁹³, окупљали су се Привредно културно удружење Херцеговаца *Нерешва*⁹⁴, Удружење Моравца са Удружењем студената Моравске бановине⁹⁵, Удружење Подринаца⁹⁶, организоване су добротворне вечери⁹⁷ итд.

У престоници су веома ценили Жишковићеве колаче у посластичарници „Академија“. Шетње београдским корзоом у Кнез Михаиловој за добростојећу клијентелу често су се завршавале предахом уз ајс-кафу испред ове „краљевске дворске“ посластичарнице.⁹⁸

Понекад су чак, у огласима у новинама, људи који су желели да се дописују давали адресу у кафани Академије наука.⁹⁹ Кафана у згради Академије својом примарном функцијом била је важно место београдског друштвеног, али и културног живота. У „кафани која је била у данашњем предворју Српске академије наука и уметности“ одр-

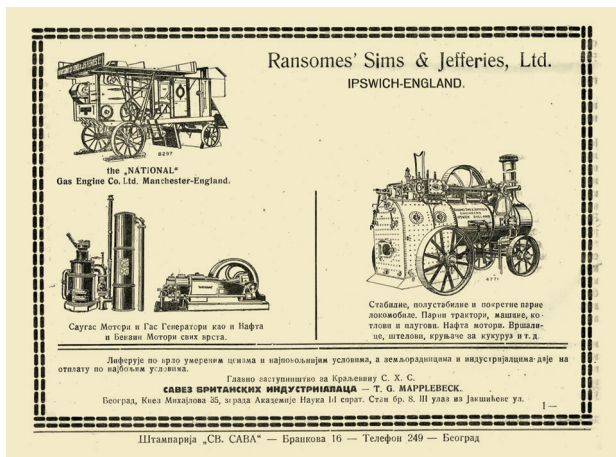
(*Време*, 22. октобар 1926, 8)

Advertisement for the Academy Restaurant
(*Vreme*, 22 October 1926, p. 8)

жавали су се и састанци уметничке групе *Облик* са председником Бранком Поповићем и секретаром Јованом Бијелићем – у својим сећањима забележио је сликар Михаило Петров.¹⁰⁰

Економија, трговина, радње

У „Свечаној дворани у палати Академије Наука“ средином треће деценије 20. века своје годишње скупштине одржавала је „Београдска берза“.¹⁰¹ На углу Кнез Михаилове и Улице Вука Караџића, одакле се улазило у три просторије на првом спрату зграде Академије наука радила је Београдска дирекција домаћег Општег осигуравајућег друштва *Југославија*.¹⁰² У зграду Академије наука у улазу из Јакшићеве 2, 1933. преселила се Пореска управа¹⁰³, у Кнез Михаиловој 35 (у М спрату ?) и у стану број 8 у 3. улазу из Јакшићеве улице, било је главно заступништво у Краљевини СХС Савеза британских индустријалаца – Т. Г. Марплебек, које је на наше тржиште лиферовало моторе, парне тракторе, машине, котлове и плугове.¹⁰⁴ Академија наука је била локација где су се у Београду добијале информације о будимпештанском Међународном сајму – индустријској изложби Мађарске, и где се могло пријавити за сајам.¹⁰⁵

Реклама Савеза британских индустријалаца
Т. G. Maplebeck
(*Тежак*, 9, Београд, 1. март 1925, 72)

Advertisement for the T. G. Maplebeck
Union of British Industrialists
(*Težak*, No. 9, Belgrade, 1 March 1925, p. 72)

Адресу у палати Академије наука имале су и реномиране престоничке радње, на пример Издавачка књижара С. Б. Цвијановића, где се, осим њихових издања домаћих аутора, куповала страна литература, а могле су се набављати и карте за концерте и балове.¹⁰⁶ Карте за спортске догађаје куповале су се у пасажу у „Спортској радњи“, београдској филијали загребачке фирме „Н. Drucher“, где је и кнегиња Олга куповала опрему за тенис и спортске ципеле.¹⁰⁷ Радња „Код трубе“ продавала је играчке које су се увозиле из Европе, Америке и Јапана.¹⁰⁸ Ту је радио Атеље за примењену декоративну уметност Маргарите Кофлер, која се бавила опремањем ентеријера „у модерном стилу“ и продавала стилски и модеран намештај, украсне предмете по нацртима уметника „светског гласа“ и абажуре које је сама правила.¹⁰⁹

⁸² Кафана/ресторан је пројектована дуж читаве границе плаца са лутеранском црквом, од Улице Ђуре Јакшића до Улице Вука Караџића. Пројекат је предвиђао сутерен са магацинима, подрумом за вино и пиво, оставама за храну и посуђе, кухињом; кафану у приземљу и спрат са низом сала и издвојеним салонима дуж Улице Вука Караџића – фотокопије оригиналних планова из Историјског архива Београда у Архиву САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије. У Архиву САНУ, међу актима о изградњи Дома Српске краљевске академије чувају се и пројекти и пројекти страних, углавном немачких фирми (са представништвима у Београду и Загребу) за модерну опрему, од пумпи, котлова, мотора, до хладњака и шпорета за опремање вишенаменске зграде, а посебно ресторана.

⁸³ Аноним, *Већина кирајџија уселила се у Академијину зграду*, *Време*, 2. јун 1924, 4.

⁸⁴ Д. М. Кнежев, *Београд наше младости 1918–1941*, Београд 2001, 120.

⁸⁵ *Београдска кроника*, *Време*, 20. март 1927, 9; *Београдска кроника*, *Време*, 24. март 1927, 8; *Београдска кроника*, *Време*, 26. март 1927, 6; *Београдска кроника*, *Време*, 27. март 1927, 9; *Београдска кроника*, *Време*, 30. март 1927, 6; *Београдска кроника*, *Време*, 31. март 1927, 8; *Београдска кроника*, *Време*, 1. април 1927, 6; *Београдска кроника*, *Време*, 6. мај 1927, 6; *Београдска кроника*, *Време*, 8. мај 1927, 8; *Београдска кроника*, *Време*, 10. мај 1927, 6; *Београдска кроника*, *Време*, 24. мај 1927, 6; *Београдска кроника*, *Време*, 5. јун 1927, 6; *Београдска кроника*, *Време*, 12–14. јун 1927, 10; *Београдска кроника*, *Време*, 23. август 1927, 7; *Београдска кроника*, *Време*, 1. септембар 1927, 7; *Београдска кроника*, *Време*, 7. септембар 1927, 6; *Београдска кроника*, *Време*, 9. септембар 1927, 7; *Београдска кроника*, *Време*, 12. септембар 1927, 7; *Београдска кроника*, *Време*, 25. септембар 1927, 9; *Београдска кроника*, *Време*, 25. септембар 1927, 7.

⁸⁶ Аноним, *Варијете у Академији наука*, *Политика*, 25. март 1928, 9.

⁸⁷ *Ревија без вела* (*Београдска кроника*, *Време*, 23. септембар 1928, 9; *Београдска кроника*, *Време*, 25. септембар 1928, 9; *Београдска кроника*, *Време*, 26. септембар 1928, 9; *Београдска кроника*, *Време*, 27. септембар 1928, 10; *Београдска кроника*, *Време*, 4. октобар 1928, 9), „весело позориште ‘Жар-птица’“ приказивало је *Бригадирову жену*, *Порцелански часовник*, *Сија месец* и друго (*Београдска кроника*, *Време*, 9. новембар 1928, 7; *Београдска кроника*, *Време*, 10. новембар 1928, 8; *Београдска кроника*, *Време*, 20. октобар 1928, 8; *Београдска кроника*, *Време*, 21. октобар 1928, 10; *Београдска кроника*, *Време*, 28. октобар 1928, 12; *Београдска кроника*, *Време*, 1. новембар 1928, 9; *Београдска кроника*, *Време*, 3. новембар 1928, 7), *Љубав божанске Бейи* (Долорес Костело) (*Београдска кроника*, *Време*, 9. фебруар 1929, 7), *Седам срећних дана*

(*Vreme*, 17. април 1929, 6)

Budapest International Fair Advertisement

(*Vreme*, 17 April 1929, p. 6)

На овој – једној од најлепших локација у престоници – били су пријављени и помало бизарни садржаји. У лето 1924. у новинама се рекламира „универзални информациони биро ‘Аргус’“ који треба питати „оно што не знаш“. ¹¹⁰ У новинским огласима рекламиран је чак и свеж јогурт који се могао два пута дневно купити из модерног млекарника код господина Р. Х. Маркуса у пасажу Академије наука ¹¹¹, у Академији је радио локал фризера Стевана Лукинића ¹¹², Велико стовариште Карловачке индустрије јоргана ту је по фабричким ценама нудило своју робу ¹¹³. Код „одсека руских израђевина“ у Академијином пасажу могле су се купити играчке, ручни радови, „уметничке слике чувених руских сликара“, иконе, али и абажури, руски чај, колоњске воде, сапуни, а примале су се и поруцбине за ручне радове. ¹¹⁴ У сутерену зграде Академије наука био је „Антиквар“ који је на продају нудио предмете из „отмених кућа у беди“ ¹¹⁵.

У Академији су локале имале и светски познате фирме – „Домаћа творница“ Едисон Бел Пенкала д. д. у пасажу палате Академије наука, у

(*Општинске новине*, Београд, 15. јануар 1930, 120)

Advertisement for Standard Oil Company

(*Opštinske Novine*, Belgrade, 15 January 1930, p. 120)

свом најлукузнијем салону и фабричком стоваришту нудила је грамофоне и плоче His Masters' Voice, Columbia, Decca, Edison Bell. ¹¹⁶ У палати Академије наука радила је београдска филијала Standard Oil Company of Yugoslavia. ¹¹⁷ Кафа, чај и чоколада, квалитетни млинови за кафу, чувене фирме „колонијала“, тада познате као Јулио/Јулие Мајнл а. д. могли су се купити, уз дегустацију, у једној од њихових продавница, „филијала“, у Кнез Михаиловој 35 у „Академији Наука“ ¹¹⁸, са излогом десно од главног улаза у пасаж ¹¹⁹.

Најбројније су ипак биле радње за продају одеће, обуће и модне галантерије и аксесоара –Трговина штофа и прибора за мушка одела „Милутина Стакића и ко“ ¹²⁰, модискиња Регина Бенвенисти ¹²¹, Salon Renée ¹²². У палати Академије продају „ан гро и детаљ“ најављивало је специјално стовариште штофова и прибора Божић и Солдатовић ¹²³, из пасажа се улазило у трговину Рајића и Вуковића ¹²⁴, у Јакшићевој 2 био је Париски модни салон Јосиф Лийник ¹²⁵, у свом салону модискиње А. Рајтер и Н. Филиповић имале су „увек леп

БЕОГРАЂАНИ!!

У Вашем граду отвара се најлуксузнији салон и фабрично стовариште **грамофона и плоча EDISON BELL PENKALA**

12. НОВЕМБРА О. Г.
Палата „Академија Наука“-Пасаж

Запамтите!! Можете добити плоче и грамофоне Edison Bell Penkala His Master's Voice Columbia Decca и других светских фабрика уз најповољнију цену и на годишњу и даљњу отплату

Отплата **ДИН. 100.- месечно** Отплата
ОД **740.- ДИНА. ГРАМОФОНИ** ПЛОЧЕ ОД **12.- ДИНА.**

Гросистима пружамо најповољније услове.

(*Време*, 6. новембар 1927, 12)

Advertisement for Edison Bell Penkala Ltd.

(*Vreme*, 6 November 1927, p. 12)

и велик избор пролетњих и летњих шешира¹²⁶, највећи избор дамских бунди и крзна нудила је фирма Кукулидис и Сакеларидис¹²⁷.

У згради Академије у Вука Караџића 5, на првом спрату, једну од својих радњи имала је и једна од најпознатијих престоничких модискиња Ружа Коен. У Јакшићевој 2, уз одобрење и финансијску помоћ Министарства трговине и индустрије, кројач Воја Јеремић, који је умео да према најмодернијем париском моделу изради одело, основао је „Академију кројења“. На истој адреси једно време био је и кројачки салон *Лабуд* Божицара Станковића¹²⁸.

(Норман Кери, *Вирџинија Вали*) (*Београдска кроника*, *Време*, 28. март 1929, 8), *Бејство у шројки* (са Владимиром Гајдаровом) и *Жена са најлеишим нојама* (са Елен Рихтер) (*Београдска кроника*, *Време*, 17. април 1929, 7), *Заруке у лиф-шу* Рециналда Денија (*Београдска кроника*, *Време*, 31. март 1929, 10), *Зошовићево весело вече* (*Београдска кроника*, *Време*, 11–14. април 1931, 5) итд.

⁸⁸ Аноним, *Нов локал за београдске шахисте*, *Правда*, 1. октобар 1928, 6.

⁸⁹ *Београдска кроника*, *Време*, 6–9. јануар 1929, 9.

⁹⁰ *Београдска кроника*, *Време*, 31. март 1929, 10.

⁹¹ *Београдска кроника*, *Време*, 13. децембар 1930, 9.

⁹² *Дочек Нове године*, *Правда*, 31. децембар 1933, 16.

⁹³ На пример *Племените душе деце наде* – *Данас*, *Време*, 5. март 1932, 9.

⁹⁴ *Београдска кроника*, *Време*, 2. јануар 1931, 8; *Време*, 6–9. јануар 1931, 7; *Дневне вести*, *Правда*, 6–9. јануар 1932, 10. Средином тридесетих у раду Херцеговачког привредног и културног удружења „Неретва“ учествују и представници СКА; на пример, да присуствује вечери посвећеној Алекси Шантићу, Академија је одредила Ђорђа Јовановића, говорио је Павле Поповић, уз присуство секретара Александра Белића – *Годишњак СКА за 1934*, XLIII, Београд 1935, 79.

⁹⁵ *Београдска кроника*, *Време*, 7. март 1931, 9; *Дневне вести*, *Правда*, 7. март 1931, 7.

⁹⁶ *Правда*, 12. јун 1933, 12

⁹⁷ *Концерти и забаве*, *Правда*, 2. јануар 1932, 12; *Концерти и забаве*, *Правда*, 4. март 1932, 14.

⁹⁸ Д. М. Кнежев, *наведено дело*, 101, 120, 205.

⁹⁹ *Мали ојласи*, *Правда*, 23. септембар 1937, 23; *Мали ојласи*, *Правда*, 24. септембар 1937, 19.

¹⁰⁰ V. Rozić, *Уметничка група „Облик“ 1926–1939*, Beograd 2005, 27.

¹⁰¹ Београдска берза је изнајмила простор на другом спрату – Архив САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије, документ број 783 од 12. јуна 1924; Аноним, *Јуче је одржана двадесетшестна годишња скупштина Београдске Берзе*, *Време*, 24. мај 1926, 2; *Време*, 14. фебруар 1926, 10; Аноним, *Варијете у Академији наука*, *Полићика*, 25. март 1928, 9; *Време*, 2. јануар 1931, 8; *Време*, 6–9. јануар 1931, 7; *Време*, 17. јануар 1931, 9; *Време*, 28. јануар 1931, 9.

¹⁰² Архив САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије, документ број 920 од 15. јула 1924; *Правда*, 31. децембар 1927, 8; *Београдске ојштинске новине*, 1. јануар 1930, 59; *Ојштинске новине*, 15. јануар 1930, 119.

¹⁰³ *Белешке*, *Правда*, 25. март 1933, 14; *Објава*, *Правда*, 23. септембар 1937, 23; *Објава*, *Правда*, 24. септембар 1937, 19.

Радња Ђуре Јаношевића у палати Академије,
четврта деценија 20. века
(фотографију уступио Милош Јуришић)

Georges Yanochevitch's Store at the Palace
of the Academy, fourth decade of the 20th century
(photograph provided through the courtesy
of Miloš Jurišić)

Осим радње у Кнез Михаиловој 44, свој локал у згради Академије наука у Кнез Михаиловој 35, са излогом на углу са Улицом Вука Караџића, имала је и једна од најстаријих и најугледнијих радњи у Београду – фирма Ђуре Јаношевића / Georges Yanochevitch (основана 1889). Синови оснивача, Милан и Бранко, за своје муштерије доносили су најфинију робу – конфекцију и крзна, тканине, галантерију, парфимерију из Париза, Беча, Берлина, Лондона. У радњи се могла поручити и израда одевних предмета по мери. Шили су их кројачи са искуством у париским кућама, могли су се наћи оригинални модели, али и „верне копије“ „првих париских кућа (haute couture)“. На „измаку сезоне“ рекламирали су да се роба може набавити „буд за што“¹²⁹.

Током треће деценије уз фирму *Капио*, и трговина Ђуре Јаношевића организовала је прве мод-

не ревије у Београду, управо у згради Академије и у хотелу *Код српског краља*.¹³⁰ У новинама је трговина Ђуре Јаношевића у палати Академије наука преко огласа за продавачице, помоћнике и чиновнике, тражила и манекене – долазиле су „у обзир само високе, витке фигуре“¹³¹.

У радњи Јаношевића тридесетих година могле су се набавити и карте за културне догађаје у престоници.¹³² Тако је радња *Јаношевић* у палати Академије наука, осим важне комерцијалне улоге у животу престонице, имала и културних референци, а посредно се повезала и са нашом ликовном културом: у неколико бројева авангардног часописа *Зенић* за 1924. и 1925. годину репродукована је кројачка лутка – *Maquette* изведена према нацрту немачког скулптора Рудолфа Белинга, намењена модној одећи и изложена управо у конфекцијској радњи Ђуре Јаношевића у згради Академије наука.¹³³ Јаношевићева фирма се рекламирала у *Зеници*, а Љубомир Мицић је хвалио осећај Јаношевића за модерно.

Оснивач *Зенице* Љубомир Мицић, једна од централних фигура југословенске авангарде, вративши се 1936. из иностранства, у Дубровнику је осмислио часопис *Србијанство* и у једином броју, који је изашао 1940, на задњој страни публиковао је рекламу фирме Ђуре Јаношевића „Нове свилене тканине за летње дане“ са фотографијом зграде Академије наука у којој се радња налазила.¹³⁴

Тако је и економска делатност престоничких трговаца у палати Академије посредно утицала на развој ликовног живота престонице.

(*Зенић*, 34, 1924, 6)

Advertisement for Georges Yanochevitch Store
(*Zenit*, No. 34, 1924, p. 6)

Rudolf BECCING - Berlin

Maquette

ЂУРА ЈАНОШЕВИЋ
БЕОГРАД, ПАЛАТА АКАДЕМИЈЕ НАУКА
ТЕЛЕФОН 27-98.

ОДЕЛЕЊЕ ЗА ГАЛАНТЕРИЈУ.

Највеће сџоваришће женских, мушких и дечјих чарапа, сваковрсних рукавица, женског и мушког рубља, креветског рубља, краћи и манжетни, кравајни, депних марамџица, пораменица, и подвеза, појаса, ручних шорџица, мидера и „soutien-gorge“-а, косџица за купање, ошџача и пџама за плажџу, кишобрана, сунџобрана, и „en tous cas“ — амрела, франџуског мџриса, воде за шџоалџишџу, колоџске воде, пудера, помада, сапуна и пџџица за зџубе.

ОДЕЛЕЊЕ ЗА ЖЕНСКУ КОНФЕКЦИЈУ.

Велики избор најмодернијих женских косџица, капуџица, шџофаних, свџлених и маркизејџских хаљина, вечерњих и балских хаљина, венчаница, сваковрсних блџуза, демпера и жакџеџа, сукања и јџшарњих хаљина.

Капуџица и жакџеџа од крзна, коље-а од крзна, коџица и крзна на мџшар.

BELGRADE, KNEZ MIHAILOVA 35
G. YANOSHEVITCH
TELEPHON 27-98

¹⁰⁴ Тежак, 9, 1. март 1925, 72; Време, 3. мај 1928, 12.

¹⁰⁵ Тежак, 13. март 1927, 85; Време, 17. март 1928, 9; Време, 23. март 1928, 8; Време, 27. март 1928, 10; Време, 18. април 1928, 10; Правда, 22. април 1928, 15; Време, 17. април 1929, 6; Време, 24. април 1930, 10; Време, 29. април 1930, 9; Време, 24. април 1932, 14; Правда, 30. април – 3. мај 1932, 14; Време, 30. април – 3. мај 1932, 20; Време, 8. мај 1932, 12; Правда, 10. мај 1932, 15; Време, 4. април 1937, 16.

¹⁰⁶ Аноним, Конџертџно вече удружења сџџуденџиџкиња, Беоџрадска кроника, Време, 17. април 1929, 7; Конџертџи и забаве, Правда, 4. март 1932, 14; Књиџе и лисџови, Време, 30. јун 1936, 10; Књиџе и лисџови, Време, 2. јул 1936, 8; Време, 14. јул 1936, 12; Књиџе и лисџови, Време, 26. август 1936, 7; Књиџе и лисџови, Време, 1. септембар 1936, 9; Књиџе и лисџови, Време, 10. септембар 1936, 2; Књиџе и часоџиси, Правда, 20. септембар 1936, 25; Књиџе и часоџиси, Правда, 21. септембар 1936, 17; Књиџе и лисџови, Правда, 12. јануар 1937, 22; Књиџе и лисџови, Време, 3. март 1937, 13; Књиџе и лисџови, Време, 21. март 1937, 19; Књиџе и лисџови, Време, 4. април 1937, 16; Књиџе и лисџови, Време, 22. мај 1937, 13; Књиџе и лисџови, Време, 7. јун 1937, 9; Књиџе и часоџиси, Правда, 7. септембар 1936, 18.

¹⁰⁷ Правда, 23. август 1932, 7; Б. Поповиџ, Мога у Беоџраду 1918–1941, Београд, 2000, 123–124.

¹⁰⁸ Д. М. Кнежев, наведено дело, 120.

¹⁰⁹ В. Роровиџ, наведено дело, 105.

¹¹⁰ Стан број 6 на трећем спрату изнајмио је Ристо Марковац „Аргус“ – Архив САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије, документ број 783 од 12. јуна 1924; Време, 25. јун 1924, 6; Време, 4. јул 1924, 5; Време, 5. јул 1924, 5; Зениџ, 26–33, 1924, 31.

¹¹¹ Архив САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије, документ број 783 од 12. јуна 1924; Време, 4. јул 1924, 5.

¹¹² Време, 10. мај 1925, 6; Време, 14. фебруар 1926, 10.

¹¹³ Време, 1. новембар 1925, 10; Време, 4. новембар 1925, 8.

¹¹⁴ Време, 5. фебруар 1925, 5; Време, 23. март 1928, 8.

¹¹⁵ Време, 4. новембар 1925, 8.

¹¹⁶ Време, 11. новембар 1927, 6; Време, 7. март 1928, 10; Време, 15. мај 1928, 10; Време, 24. октобар 1928, 8; Време, 6. новембар 1928, 12; Време, 15. новембар 1928, 10; Време, 8. децембар 1928, 9; Време, 15. септембар 1929, 11; Време, 31. октобар 1929, 10; Време, 31. октобар 1929, 10; В. Роровиџ, наведено дело, 185, према: Време, 8. децембар 1928, 8.

¹¹⁷ Оџишџинске новине, Београд, 1. јануар 1930, 60; Оџишџинске новине, Београд, 15. јануар 1930, 120.

¹¹⁸ Беоџрадске белџшке, Време, 1. јун 1924, 5; Беоџрадска кроника, Време, 12–14. јун 1927, 10; Време, 2. јануар 1931, 8; Време, 25. септембар 1932, 10.

Радио

Почетком априла 1928. у Београду је основано Београдско друштво за емисију радиотелефонских концерата *Радио А. Д.* Планирано је да станица преноси концерте, предавања, значајније догађаје и свечаности, прославе, важније седнице Народне скупштине, драмске представе итд. Од 24.

Душан Цветковић на отварању Радио-станице, Београд, 1929 (Група аутора, *Фотографија код Срба 1839–1989*, Галерија САНУ, Београд 1991, 309)

Dušan Cvetković at the opening of Radio Station, Belgrade, 1929 (Group of authors, *Fotografija kod Srba 1839–1989* [Serbian Photography 1839–1989], the SASA Gallery, Belgrade 1991, p. 309)

марта 1929, преко две антене на крову Академије наука, високе двадесет метара, из студија у самој згради Академије, радио-станица „Марконијевог типа“ јачине три киловата (као и оне у Риму, Лондону или Брну) почиње да емитује програм.¹³⁵

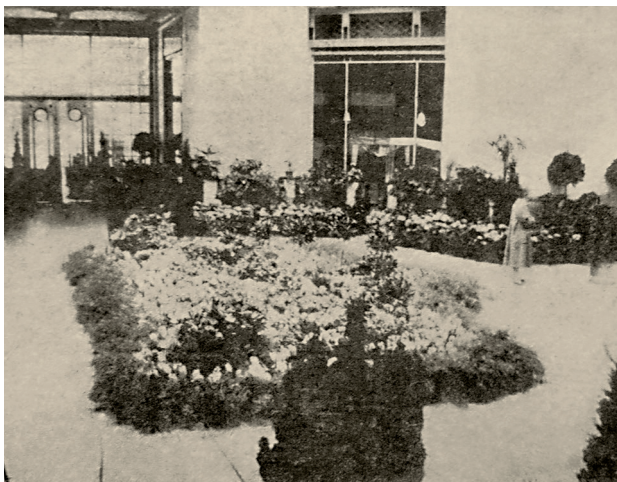
Осим *Радија а. д.* који је имао своје просторије у Јакшићевој 2¹³⁶, на истој адреси средином четврте деценије био је регистрован и инжењер Е. Малер и *Радио Малер*.¹³⁷

Станови

Стамбеним просторима на спратовима у згради Академије приступало се преко четири улаза са четири степеништа.¹³⁸ У новинама су се, у огласима, могле наћи и празне собе у палати Академије наука, на мансарди.¹³⁹ Као и многи Београђани¹⁴⁰, у стану у палати Академије наука у Јакшићевој, средином четврте деценије, живела је и Зора, удовица архитекте Андре Стевановића, професора универзитета¹⁴¹, једног од пројектаната зграде Српске краљевске академије. Ту је средином треће деценије стан изнајмио и др Ђорђе Лучић Роки и бојни други виђенији Београђани.¹⁴²

Клубови, друштвена окупљања

Осим сталних садржаја, репрезентативна престоичка палата била је и место периодичног сусретања публике, одржавања социјалних окупљања, ту су повремено деловала удружења и групе. Друштво пријатеља уметности „Цвијета Зузорић“ у палати Академије наука, у просторијама Ауто-клуба, у суботу, 10. априла 1926. у пет после подне, приредило је последњу чајанку те сезоне. Чај су сервирале „госпође и госпоћице из најотменијих београдских кругова“.¹⁴³

Изложба цвећа, пасаж Академије
(са форума: <http://politikin-zabavnik.co.rs/pz/content/beograd-koga-vise-nema>)

Exhibition of flowers at the passage of the Academy
(from the internet forum: <http://politikin-zabavnik.co.rs/pz/content/beograd-koga-vise-nema>)

Под заштитом Кола српских сестара и Државне месне заштите деце у пасажу Академије наука одржаване су по неколико дана изложбе цвећа и растиња. За изложбе и друга догађања често су наплаћиване улазнице.¹⁴⁴

Априла 1926. у секретаријату Ауто-клуба у палати Академије наука могла су се резервисати места за вече које су пријатељи академика вајара Ђоке Јовановића организовали у Ауто-клубу у част четрдесетогодишњице уметничког рада. Али академија у част уметника, са предавањем Владимира Р. Петковића, одржана је на Београдском универзитету¹⁴⁵, као што ће и његова изложба с подршком Академије 1933. бити организована у павиљону „Цвијета Зузорић“.¹⁴⁶

Осим „Аутомобилског клуба Краљевине Југославије“¹⁴⁷, своје просторије у палати Академије

¹¹⁹ <http://politikin-zabavnik.co.rs/pz./node/977?page=5132> приступљено 6. марта 2016.

¹²⁰ Милутин Стакић и Ко. је изнајмила најскупљи локал у згради, за суму од 60.000 динара – Архив САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије, документ број 783 од 12. јуна 1924; *Време*, 2. јун 1924, 4.

¹²¹ *Време*, 29. децембар 1925, 7; да је овај салон од 1930. радио у Кнез Михаиловој 16 наводи Б. Поповић, *наведено дело*, 84.

¹²² *Време*, 14. фебруар 1926, 10.

¹²³ *Време*, 3. мај 1928, 12.

¹²⁴ *Правда*, 24. септембар 1937, 19.

¹²⁵ *Телефонски именик*, Београд, 1936, 52.

¹²⁶ *Полиџика*, Београд, 8. април 1926, 9.

¹²⁷ *Време*, 25. септембар 1932, 10; *Време*, 19. октобар 1933, 12; Б. Поповић, *наведено дело*, 109.

¹²⁸ Б. Поповић, *наведено дело*, 81, 82, 114, 115.

¹²⁹ *Време*, Београд, 24. мај 1925, 5; *Време*, Београд, 28. мај 1925, 8; *Време*, Београд, 23. новембар 1925, 6; *Време*, 26. децембар 1925, 8; *Време*, 14. новембар 1926, 8; *Време*, 23. октобар 1927, 11; *Време*, Београд, 4. новембар 1927, 8; *Време*, 8. април 1928, 12; *Време*, Београд, 3. мај 1928, 12; *Време*, Београд, 6. мај 1928, 12; *Време*, Београд, 20. мај 1928, 12; *Време*, Београд, 24. мај 1928, 12; *Време*, 23. септембар 1928, 11; *Време*, 24. март 1929, 12; *Време*, 30. април – 3. мај 1932, 5, 22; *Време*, 15–18. април 1933, 27, *Правда*, 18. јануар 1934, 18; *Телефонски именик*, 76; *Правда*, 27. март 1937, 22; Б. Поповић, *наведено дело*, 90, 118, 119; Д. М. Кнежев, *наведено дело*, 205.

¹³⁰ Б. Поповић, *наведено дело*, 90, 126.

¹³¹ *Време*, 4. април 1928, 6

¹³² *Концерти и забаве*, *Правда*, 4. март 1932, 14.

¹³³ Тада ово дело као *Manequin de R. Belling* репродукује и белгијски часопис *Les 7 Arts* бр. 30 – И. Суботић, *Визуелна култура часописа Зенит и Зенитових издања* у: В. Голубовић, И. Суботић, *Зенић 1921–1926*, Београд 2008, 179; *Зенић*, 34, 1924, 6; *Зенић*, 36, 1925, 21; *Зенић*, 37, 1925, 22.

¹³⁴ И. Суботић, *наведено дело*, 284.

¹³⁵ Аноним, *Анџене на Академији Наука*, *Полиџика*, 18. март 1928, 10; Аноним, *Необична оставка директора београдског Радио А. Д.*, *Полиџика*, 12. април 1933, 9; Б. Р. Р., *Како Радио Београд проналази нове певаче и певачице*, *Време*, 21. новембар 1936, 5; Аноним, *Трећи пренос музичких вечери крајкошталасне Радио станице*, *Време*, 29. новембар 1936, 10; Д. М. Кнежев, *наведено дело*, 210.

¹³⁶ *Телефонски именик*, 171.

¹³⁷ *Телефонски именик*, 109, 171.

наука имали су и Београдски фото-клуб, у коме су одржавана предавања¹⁴⁸, као и Интелектуални клуб који је своје чланове и госте примао на матинеима.¹⁴⁹

Тада су слична друштвена окупљања у својим просторијама организовала и друга реномирана београдска удружења, Инжењерски дом, Аеро-клуб, Цокеј-клуб, Официрски дом код Мањежа, али она су организована и у „дворани Академија при Занатској школи у Бранковој улици“¹⁵⁰.

Поједина удружења, задруге и клубови организовали су, у „сали ‘Академије наука’“ или у кафани у средишту пасажа Академије, и забаве са концертима, али и са лутријом и избором краљице забаве, на којима је свирао првокласни „џаз“¹⁵¹, дочекивана је Нова година, организовани су варијетети, маскенбали.¹⁵²

На Богојављење 19. јануара 1929, у 9.30 увече, у сали Академије наука у Београду организован је тематски маскенбал *Ночь подъ Рождество въ Диканькѣ* рађен према тексту Н. В. Гогоља.

Сценографију су урадили уметници А. Вербицки, Б. Дочевски и П. Трунов. Причало се да је руски емигрантски Земский союз дао зајам Драматическом обществу за баснословни хонорар режисеру В. Јацину, наведеном у програму као „амерички режисер из Холивуда“. Емитован је филм, наступали су коледари, певао је хор Украјинског друштва *Просвиџа*, уследио је, према духовито, у стилу Гогољевог текста, сроченом програму „Невиђени трик: лет у куполу Академије Солохе (вештице) и ђавола уз помоћ машине израђене по систему руског самоуког механичара. Ђаволова крађа месеца. Заљубљени, користите мрак који ће настати. Мужеви, будите на опрезу! Санкање. Грудвање. Ледена брусница. Заједнички гопак (плес) уз учешће свих присутних. ИЗБОР МИС-БЕОГРАД“,

следила је лутрија, игре и свирка „џаз-банда“ и послужење по повољним ценама.¹⁵³ Овај бал, у потпуности је одражавао атмосферу у круговима престоничке буржоазије – дух „лудих двадесетих година“.¹⁵⁴

Руска емигрантска удружења

Палата Академије била је и место сусретања и укрштања путева руских емигрантских и српских културних кругова.

Државна комисија Краљевине СХС за руске избеглице, на чијем челу је био академик Александар Белић, уступа бесплатно за многе руске подухвате локал број 10 у приземљу у новој згради СКА. Адреса Руске државне комисије била је управо у Јакшићевој 2.¹⁵⁵ На истој адреси деловао је, до пресељења у Руски дом цара Николаја 1933, *Руски научни институт*, својеврсна руска академија наука у емиграцији, коју су у Београду 1928. формирали врхунски руски интелектуалци.¹⁵⁶ Ту је до 1933. била смештена и прва руска библиотека у Краљевини СХС – Руска народна/јавна библиотека у Београду¹⁵⁷ са педесетак хиљада књига, коју је 1920. основало Председништво руске емигрантске организације Сверуског савеза градова у сарадњи са Државном комисијом за руске избеглице.¹⁵⁸ У добро посећеној Библиотеци држана су и предавања и семинари.¹⁵⁹ У палати Академије деловао је и Руско-српски клуб¹⁶⁰, организовани су курсеви руског, српског и енглеског језика¹⁶¹, држана су предавања и припремани матинеи¹⁶², другарски састанци са играњима¹⁶³, чајанке са концертним програмом Друштва за заштиту животиња и растиња¹⁶⁴, приређивана је „Јелка“ – руска прослава Божића за децу¹⁶⁵, организован дочек православне Нове године¹⁶⁶.

Издавачка комисија Руског културног одбора, са Александром Белићем на челу, у Јакшићевој 2, у простору који се „издавао под кирију“, у периоду од 1928. до 1934. године, имала је издавачко предузеће.¹⁶⁷

На овој адреси почетком тридесетих година одржавани су концерти Руског музичког друштва (са И. Слатином на челу), одржане су серије предавања уз пратњу камерних извођења.¹⁶⁸

У просторијама једне од бројних руских литерарних секција, у Књижевном кружоку у Академији наука, у поткровљу Јакшићевој 2, крајем априла 1932. одржано је вече посвећено Десанки Максимовић, уз учешће наших писаца, Ксеније Атанасијевић, Божицара Ковачевића, Густава Крклеца.¹⁶⁹

Маја 1929. у згради Академије наука додељен је и простор за Школу позоришне уметности Руског културног одбора којом је руководио режисер Александар Черепов.¹⁷⁰

Школе, студија, уметнички курсеви

У згради Академије деловало је више педагошких институција – ту је радила Приватна гимназија професора Марјановића нудећи ђацима приватне часове¹⁷¹, Виша педагошка школа¹⁷², а Удружење интелектуалних радника Југославије организовало је курс енглеског језика у локалу Штедно-кредитне задруге у Јакшићевој 2¹⁷³, где је радила и „школа играња Академије наука“¹⁷⁴.

Са дозволом Министарства просвете, вајар Душан Јовановић и сликар Младен Јосић „отварају у палати Академије Наука један модеран курс вечерњег акта, који ће се одржавати сваког радног дана од 5 до 7 часова увече. ... Курс почиње свечаним отварањем 19. септембра“ 1927.¹⁷⁵ Курс се одржавао у Вука Караџића 5 од 6 до 8 увече.¹⁷⁶

¹³⁸ М. Павловић, *наведено дело*, 34.

¹³⁹ *Сћанови, Време*, 27. јун 1927, 6; Опис зграде Академије са потписом секретара СКА Александра Белића уз фотокопије оригиналних планова из Историјског архива Београда у Архиву САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије.

¹⁴⁰ *Телефонски именик*, 44, 157.

¹⁴¹ *Телефонски именик*, 193.

¹⁴² Архив САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије, документ број 783 од 12. јуна 1924.

¹⁴³ *Белешке, Полиџика*, Београд, 7. април 1926, 10.

¹⁴⁴ *Београдска кроника, Време*, 11. април 1925, 4.

¹⁴⁵ Аноним, *Прослава вајара і. Ђоке Јовановића одложена је за 22. април, Време*, 16. април 1926, 6.

¹⁴⁶ *Годишњак СКА за 1933, XLII*, Београд 1934, 195.

¹⁴⁷ Аноним, *Свечани соаре Аудио-клуба, Време*, 25. април 1931, 8; Аноним, *Свечани соаре Аудио-клуба, Време*, 26. април 1931, 10; Аноним, *Скујиџина Тимочана и Крајинаца, Време*, 26. април 1931, 10; Аноним, *Скујиџина Удружења Тимочана и Крајинаца, Време*, 28. април 1931, 8; Аноним, *Свечани соаре Аудио-клуба, Време*, 28. април 1931, 8.

¹⁴⁸ *Време*, 2. јануар 1931, 8; *Време*, 6–9. јануар 1931, 7; *Време*, 17. јануар 1931, 9; *Време*, 28. јануар 1931, 9; *Време*, 2. април 1931, 11.

¹⁴⁹ *Време*, 6–9. јануар 1936, 8; *Време*, 12. јануар 1936, 10; *Време*, 16. фебруар 1936, 10; *Време*, 23. фебруар 1936, 8.

¹⁵⁰ Д. М. Кнежев, *наведено дело*, Београд 2001, 105.

¹⁵¹ *Забаве, Време*, 29. новембар 1936, 10.

¹⁵² Аноним, *Дочек Нове године, Правда*, 31. децембар 1937, 17; *Забаве, Време*, 10. март 1938, 9; *Забаве, Време*, 3. фебруар 1940, 11.

¹⁵³ Ј. Качаки, *Руске избејлице у Краљевини СХС/Југославији. Библиографија радова 1920–1944. Покушај реконструкције*. Београд 2003, 360.

¹⁵⁴ С. Чупић, *Грађански модернизам и популарна култура. Епизоде модној, њомодној и модерној (1918–1941)*, Нови Сад 2011.

¹⁵⁵ Архив САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије, *Списак дућана и закућаца простора у Дому Академије наука; Време*, 17. јануар 1931, 9; О. Ђурић, *Руска литерарна Србија 1920–1941 (писци, кружоци и издања)*, Горњи Милановац – Београд 1992, 207, 208.

¹⁵⁶ О. Ђурић, *наведено дело*, 208–211.

¹⁵⁷ Т. Миленковић, М. Павловић (приређивачи), *Белосмирница у Југославији 1918–1941, I*, Београд 2006, 236.

¹⁵⁸ Прилог 1 од 17. марта 1928. у Прегледу делатности Руске јавне библиотеке од маја 1928. до маја 1932, заведен 1.

Палата Академије наука у Кнез Михаиловој, око 1925, разгледница (Музеј града Београда)

Palace of the Academy of Sciences at Knez Mihailova Street, ca 1925, postcard (Belgrade City Museum)

И Савез руских сликара од Руског културног одбора 1928. добија просторије у палати Академије наука и ту отвара стални студио који делује до преласка у новоизграђени Руски дом 1933. У ову сликарску школу уписало се много ђака, од гимназијалаца до дипломираних инжењера. Три дана недељно сликало се према живом моделу, а током друга три дана одржавана су теоријска предавања и практични рад. Наставом су руководили руски емигранти Сергеј Кучински за сликарство и др Сергеј Алисов за пластичну анатомију.¹⁷⁷

Уметнички атељеи

И уметнички атељеи на последњем спрату зграде САНУ¹⁷⁸, у којима су седамдесетих, осамдесетих

и деведесетих година 20. века радили уметници као Михаило Петров, Михаило Бата Протић, Мира Летица, али и чланови САНУ – Ристо Стијовић, Мића Поповић, Радомир Рељић, а данас ствара Светомир Арсић Басара и други, имају своју предисторију у првим атељеима у новоизграђеној палати Академије.

Београдска општина је још пре Првог светског рата почела да додељује атеље уметницима у општинским зградама. Тако је први атеље у тада модерној згради школе код Саборне цркве добио Иван Мештровић, такође члан СКА. Ова пракса је, колико су финансије дозвољавале, настављена и касније. У међуратном периоду неки су уметници уложили средства у адаптацију поткровља општинских зграда за своје атеље. Донета је одлука да се

у пројектовању нових школских зграда предвиде и просторије за уметничке атеље. ¹⁷⁹ У свом поткровљу атеље је добила и палата Академије.

Адресу у Јакшићевој 2, 1929. имао је архитекта и вајар Роман Верховски, руски емигрант. ¹⁸⁰

Као млад уметник, 1932. године, Михаило Петров добио је атеље у Академији. ¹⁸¹

Нешто касније, 1936, атеље на мансарди Српске краљевске академије, у Јакшићевој 2, добио је и Јован Бијелић, тада већ реномирани, тражени престонички сликар који ће члан САНУ постати тек много година касније, почетком шездесетих. У просторији у Академији, у којој се није задржао дуже од две године, димензија 10 × 6 метара, много угоднијој од дотадашњих „боемских“ атељеа, па и оног на мансарди Друге мушке гимназије – где је силом прилика радио, Бијелић је имао плетене фотеље за одмор посетилаца, а на зидовима је распоредио своје цртеже, скице и слике. ¹⁸²

Изложбе

У палати Академије наука у међуратном периоду одржаване су и уметничке изложбе. Марта 1926. „у згради Академије Наука“ отворена је изложба *Светла Гора у сликама* – двадесет пет радова државног саветника Алексеја П. Плетњова (Плетневъ). Своје радове са светогорском тематиком уметник, руски емигрант, наменио је да буду „поклон београдским дамама“. ¹⁸³

Син петроградског академика, писца, новинара и педагога, Петра А. Плетњова, пријатеља А. С. Пушкина, коме је славни песник посветио свог *Евџенија Оњџина* ¹⁸⁴ – руски емигрант у Краљевини СХС, Алексеј Плетњов ¹⁸⁵, у контакту са Српском краљевском академијом био још и 1923. када је овој институцији поклатио свој рад – портрет

маја 1932, 2461, Заоставштина Александра Белића, III, Архив САНУ; Прилог 2 од 3. априла 1928. у Прегледу делатности Руске јавне библиотеке од маја 1928. до маја 1932, заведен 1. маја 1932, 2461, Заоставштина Александра Белића, III, Архив САНУ; О. Ђурић, *наведено дело*, 33, 34.

¹⁵⁹ Преглед делатности Руске јавне библиотеке од маја 1928. до маја 1932, заведен 1. маја 1932, 2461, Заоставштина Александра Белића, III, Архив САНУ; Аноним, *Руски Научни Институт у Београду отпочео је рад*, *Време*, 1. новембар 1928, 9.

¹⁶⁰ Клуб је 1932. деловао у просторијама у Царице Милице 9 – *Белешке*, *Време*, 28. новембар 1932, 6; *Забаве*, *Време*, 6. јануар 1935, 10; *Телефонски именик*, 179.

¹⁶¹ *Београдска хроника*, *Време*, 22. фебруар 1933, 10; *Београдска мала хроника*, *Време*, 7. мај 1934, 6; *Београдска мала хроника*, *Време*, 10. мај 1934, 9; *Саопштења*, *Време*, 28. новембар 1936, 10; *Саопштења*, *Време*, 28. новембар 1936, 10; *Белешке*, *Правда*, 20. октобар 1937, 18; *Белешке*, *Правда*, 15. новембар 1937, 14.

¹⁶² *Време*, 31. децембар 1933, 11; *Саопштења*, *Време*, 11. децембар 1936.

¹⁶³ *Концерти и забаве*, *Правда*, 4. фебруар 1934, 20.

¹⁶⁴ *Забаве*, *Време*, 6. јануар 1935, 10.

¹⁶⁵ *Друштвене вести*, *Правда*, 28. децембар 1933, 14.

¹⁶⁶ *Време*, 12. јануар 1936, 10; *Дочек Нове године*, *Правда*, 11. јануар 1939, 18

¹⁶⁷ О. Ђурић, *наведено дело*, 180, 186, 187, 205, 206; Ј. Качаки, *наведено дело*, 122, 180, 276.

¹⁶⁸ Т. Миленковић, М. Павловић (приређивачи), *наведено дело*, 166, 302; А. Б. Арсенјев, *Русское музыкальное общество у: Русские в Србији*, Белград 2009, 140.

¹⁶⁹ *Данас*, *Време*, 27. април 1932, 7; О. Ђурић, *наведено дело*, 67, 135.

¹⁷⁰ Д. Косановић, *Лексикон јунонера и филмских сиваралаца на југословенских земаља (1896–1945)*, Београд 2000, 199, електронска верзија на: http://www.komunikacija.org.rs/komunikacija/casopisi/zbornikfdu/13-14/14/download_ser_lat приступљено 3. марта 2015; Т. Миленковић, М. Павловић (приређивачи), *наведено дело*, 282, 283; V. Kolarić, *Filmska delatnost ruskih emigranata u Beogradu i jugoslovenskim zemljama u prvoj polovini XX veka*, *Zbornik radova Fakultet dramskih umetnosti*, 13, 14, 2008, 188.

¹⁷¹ *Време*, 14. фебруар 1926, 10.

¹⁷² Аноним, *Нове историје Више педагошке школе у Београду*, *Време*, 12. новембар 1926, 2; Аноним, *Летњи семестар енглеског језика*, *Време*, 3. јун 1936, 12; *Телефонски именик*, 31, 229; Аноним, *Спечак за пријем слушалаца у прву годину Више педагошке школе*, *Време*, 10. јун 1937, 2;

БИСТА др. ЈОВАНА ЦВИЈИЋА: Рад Стаменка Ђурђевића (из Музеја Данила Поповића у палати Академије Наука)

(<http://politikin-zabavnik.co.rs/pz/content/beograd-koga-vise-nema?page=4620> приступљено 13. августа 2015)

Bust of Jovan Cvijić, by Stamenko Đurđević (held at the Museum of Danilo Popović in the palace of the Academy of Sciences)

(<http://politikin-zabavnik.co.rs/pz/content/beograd-koga-vise-nema?page=4620> accessed 13 August 2015)

Александра Сергејевича Пушкина, копију „у боји“ оригиналног рада чувеног маринисте Ивана Ајвазовског.¹⁸⁶ Тако из „годишњака“ Академије до-

Стаменко Ђурђевић, *Др Јован Цвијић*, 1919 (Уметничка збирка САНУ)

Stamenko Đurđević, *Dr Jovan Cvijić*, 1919 (SASA Fine Art Collection)

знајемо за поједина уметничка дела која су раније постојала у њеним фондовима.

Неки радови, које у међуратном периоду су срећемо у контексту палате Академије, и данас се чувају у Академијиној колекцији и излажу се у просторијама зграде у Кнез Михаиловој 35. У оно-временој штампи читамо да је биста др Јована

Цвијића, рад Стаменка Ђурђевића¹⁸⁷, била „из Музеја Данила Поповића у палати Академије наука“¹⁸⁸, за који се зна да је постојао 1926.¹⁸⁹ Ово дело је Данило Поповић за свој музеј могао набавити 1925. године када се у нашој штампи јављао оглас следеће садржине: „Биста г. Цвијића председника акад. наука од карарског мрамора, рађена у Паризу акад. вајара Ђурђевића, продаје се, Изложба слика, Теразије 7.“¹⁹⁰ У следећем огласу пише да се скулптура од „корфског мермера ... рађена у Паризу приликом Велике мировне конференције продаје јефтино“ у Сити базару.¹⁹¹

Академијин музеј се помиње и у контексту посете индијског песника Рабиндраната Тагоре Београду у новембру 1926. године, када је славни уметник одржао неколико предавања¹⁹² и био гост нашег Пен клуба, Женског друштва, Удружења пријатеља уметности „Цвијета Зузорић“ и других културних организација.¹⁹³ У *Времену* је донета вест да се Тагора особито „интересовао за наше народне рукотворине. Г. Данило Поповић власник музеја у Академији Наука, приказао је Тагори своју у истини ванредну збирку и том приликом поклонио песнику у знак пажње најлепши свој костим, сав у злату, рађен на Косову у 18. веку. Тагоре је био необично дирнут овом пажњом културног трговца г. Поповића.“¹⁹⁴

У палати Академије наука у децембру 1928. године, од 10 до 16 часова могла се погледати изложба радова сликара Драг. М. Кандића¹⁹⁵, ученика прве генерације „Уметничко занатске школе“ у Београду¹⁹⁶, који је још у пролеће 1925. излагао своје „ратне радове“ у сали музичке школе „Станковић“ у „Милоша Великог“³¹⁹⁷, где су организоване и друге изложбе у престоници која, до изградње павиљона „Цвијета Зузорић“, није имала галерију за ликовне изложбе. Очигледно је ту

Аноним, *Прославе у стручним школама, Правда*, 28. јануар 1938, 3; Аноним, *Светосавска прослава у Београду, Време*, 26. јануар 1939, 8.

¹⁷³ *Време*, 8. октобар 1933, 12.

¹⁷⁴ *Забаве, Време*, 6. јануар 1935, 10; *Забаве, Време*, 3. фебруар 1940, 11.

¹⁷⁵ *Београдска кроника, Време*, 12. септембар 1927, 7.

¹⁷⁶ *Београдска кроника, Време*, 25. септембар 1927, 9; *Београдска кроника, Време*, 25. септембар 1927, 7; *Дневник, Време*, 29. септембар 1927, 2; *Дневник, Време*, 2. октобар 1927, 2; *Дневник, Време*, 3. октобар 1927, 2; *Дневник, Време*, 4. октобар 1927, 2; *Дневник, Време*, 5. октобар 1927, 2; *Дневник, Време*, 6. октобар 1927, 2; *Дневник, Време*, 8. октобар 1927, 2; *Дневник, Време*, 11. октобар 1927, 2; *Дневник, Време*, 12. октобар 1927, 2; *Дневник, Време*, 13. октобар 1927, 2; *Дневник, Време*, 15. октобар 1927, 2; *Дневник, Време*, 16. октобар 1927, 2; *Дневник, Време*, 17. октобар 1927, 2; *Дневник, Време*, 18. октобар 1927, 2; *Дневник, Време*, 19. октобар 1927, 2; *Дневник, Време*, 20. октобар 1927, 2; *Дневник, Време*, 23. октобар 1927, 2; *Дневник, Време*, 24. октобар 1927, 2; *Дневник, Време*, 24. октобар 1927, 2; *Дневник, Време*, 25. октобар 1927, 2; *Дневник, Време*, 27. октобар 1927, 2; *Дневник, Време*, 30. октобар 1927, 2; *Дневник, Време*, 2. новембар 1927, 2; *Дневник, Време*, 3. новембар 1927, 2; *Дневник, Време*, 4. новембар 1927, 2; *Дневник, Време*, 7. новембар 1927, 2; *Дневник, Време*, 11. новембар 1927, 2.

¹⁷⁷ Т. Миленковић, М. Павловић (приређивачи), *наведено дело*, 314.

¹⁷⁸ Наводе се 4 атељеа у новоизграђеној згради – Архив САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије, документ број 783 од 12. јуна 1924. Њихову локацију „изнад куполе“ одређује Александар Белић у Опису зграде Академије који се чува уз фотокопије оригиналних планова из Историјског архива Београда у Архиву САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије.

¹⁷⁹ Аноним, *Истеривање уметника из ојштинских зграда, у којима су сојственим шрошком поидили ашељеа, Време*, 28. новембар 1932, 6.

¹⁸⁰ На печату који је он стављао као меморандум у заглавља својих писама стоји: „Архит. Роман Н. Верховској / Јакшићева 2, ст. 8 / Београд, Краљевина С. Х. С, / Belgrad S. H. S.“ – писмо Р. Н. Верховског од 15. августа 1929, 2566, Заоставштина Александра Белића III, Архив САНУ.

¹⁸¹ Аноним, *Уметници – приватно. Два необично шемјераментина сликара: і.і. Јован Бијелић и Михаило Пејиров, Време*, Београд, 20. јануар 1933, 6; В. Роровић, *наведено дело*, 172, према: Р. П. *Код Мих. С Пејирова у Кујоли Академије наука, Недељне илустрације*, 5. јун 1932, 13; Т. Вићентић, *Михаило С. Пејиров: уметност на јоклон*, Аранђеловац 2012, 24.

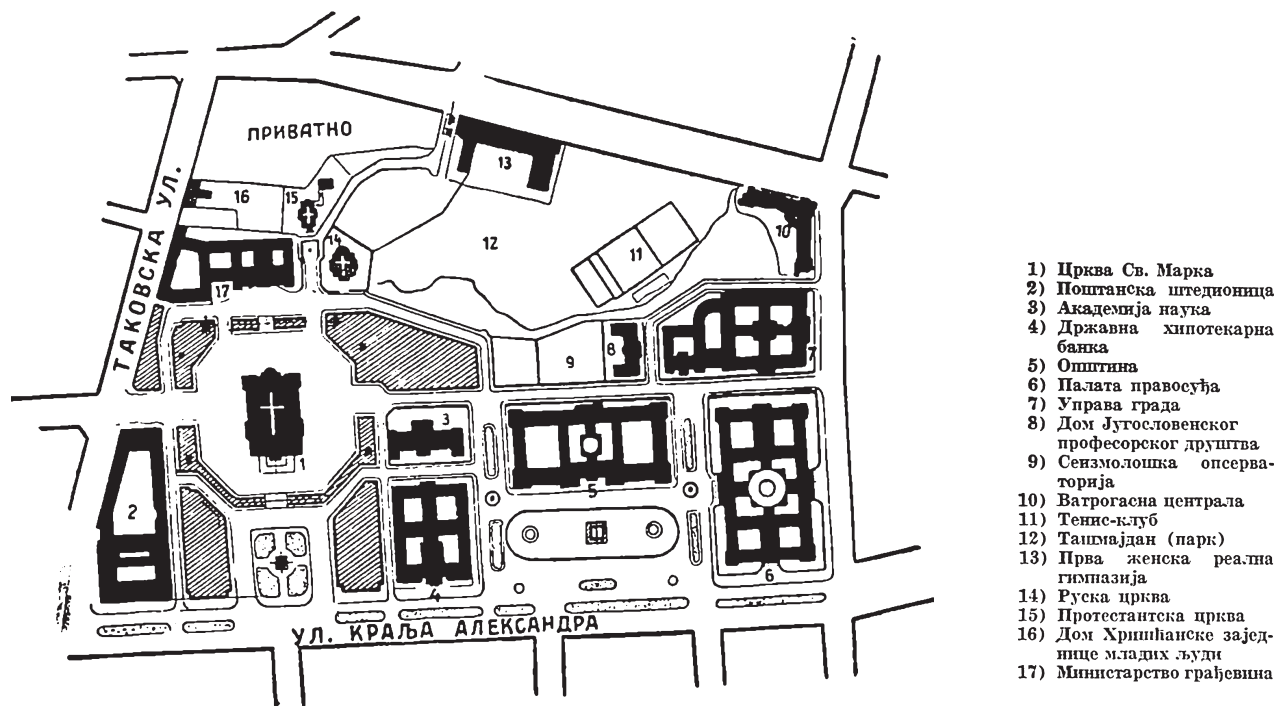
улогу, када је изграђена, барем делимично, преузела палата Академије наука.

Зграда Академије је тада отварала врата и авангардним манифестацијама. Изложбу *Савремени париски мајстори* (педесет три рада Робера и Соње Делоне, Марка Шагала, Фужите, Андре Лота, Фернана Лежеа, Пабла Пикаса, Осипа Задкина¹⁹⁸, Леополда Сирважа итд.) у Београду је, уз подршку Кристе Ђорђевић, организовао зенитиста Бранко Ве Пољански који је тада боравио у Паризу.¹⁹⁹ Овај културни догађај запамћен у развоју наше модерне, о коме су критике наших познатих аутора донела бројна гласила, најавила је *Политика* 29. сеп-

тембра 1926. наводећи да ће се тог дана у 6 увече у палати Академије наука (улаз из Јакшићеве улице, мезанин) отворити Изложба слика савремених париских мајстора у организацији Пријатеља уметности „Цвијета Зузорић“.

Ова добро посећена, провокативна изложба, коју је критика описала као поглед на савремену европску сцену, мада на њој нису била представљена најрепрезентативнија уља, већ махом акварели и цртежи, подстицала је расправе о уметности и привлачила је младе ствараоце.²⁰⁰

Доприносећи културном и ликовном животу престонице, палата Академије била је често у жи-

Уређење простора између Таковске, Булеvara краља Александра и Хартвигове, данас Београдске (Д. С., *Овако би требало да буде*, *Време*, 10. септембар 1937, 5)

Organisation of the city area between Takovska, Bulevar Kralja Aleksandra [King Aleksandar Boulevard] and Hartvigova (today Beogradska) Streets (D.S., "This is how it should be done", *Vreme*, 10 September 1937, p. 5)

жи интересовања публике и посредно је утицала и на формирање социјалне климе у којој се прикупљају уметничка дела за будућу Академијину уметничку колекцију.

НОВА, НЕРЕАЛИЗОВАНА ЗГРАДА АКАДЕМИЈЕ

Пошто се у палати Академије у Кнез Михаиловој одигравао буран престонички живот, тада у њој није било места да Академија чува, обрађује, нити адекватно излаже своје збирке.

С друге стране, Академијине потребе расту, увећавају се библиотечки фонд и Архив, све је већи број стручњака који се њима баве и академици већ 1929. планирају подизање нове зграде за своје потребе.²⁰¹

У то време Општински одбор доноси одлуку о новој регулацији Старог гробља на Ташмајдану.²⁰² Нови план града предвиђао је у Булевару краља Александра, иза тада недовршеног здања нове Скупштине, више јавних грађевина, уз Академију на пример, Привилеговану аграрну банку, које би се надовезале на већ подигнуте Универзитетску библиотеку и Технички факултет. Поред старе Цркве Светог Марка планиран је нови трг. За зградом Академије понуђен је простор између Франкопанове (данас Ресавске) и Студеничке (Светозара Марковића), са главном фасадом – окренутом новом тргу.²⁰³ Блок у коме је планирана зграда Академије „слободан је са свих страна, а велик је 2450 квадратних метара тако, да ће палата Академије бити у једном малом скверу. Главна фасада Академије биће окренута према новој улици, која је паралелна са Александровом, а чија ће ширина према Академији износити 20 метара. ... Према замисли Академије наука зграда ће бити

¹⁸² Аноним, *Уметници – приватно. Два необично шемљераменна сликара: i.i. Јован Бијелић и Михаило Петров*; S. Tihic, *Jovan Bijelić, život i djelo*, Сарајево 1972, 71.

¹⁸³ Аноним, *Света Гора у сликама, Време*, Београд, 17. март 1926, 4; Т. Миленковић, М. Павловић (приређивачи), *наведено дело*, 310–311.

¹⁸⁴ Група ауторов, *Плетнев Петр Александрович*, Новая российская энциклопедия, XIII (1), Москва, 2014, 211; В. И. Косик, *Русские краски на сербской палитре. Художественное творчество русских на Балканах (конец XIX – начало XXI века)*, Москва 2010, 75.

¹⁸⁵ А. П. Плетнев је још у Русији објављивао романе, чланке и путописе, разматрао је друштвено-политичке проблеме, а наставио је да публикује и у емиграцији у Србији – А. П. Плетнев, *Ишције Бога. Дневник брата Константина из АѠонской жизни*, БѠлград 1930; А. П. Плетнев, *Чего ми ждали? Голосъ Общественнаго мнѠня*, БѠлград 1933; Ј. Качаки, *наведено дело*, 203.

¹⁸⁶ *Годишњак СКА за 1923, XXXII*, Београд 1924, 75, 146.

¹⁸⁷ Стаменко Ђурђевић, *Др Јован Цвијић*, 1919, бели камен, 49 x 55 x 31 cm, инв. бр. 163. Аноним, *Изложба Уметничко-занатске Сликарске Школе, Дело*, 47, 1. април 1908, 268; *Предавања. Предавање i. Стаменко Ђурђевића, Правда*, 1. март 1931, 5; У. Рајчевић, *Стаменко Ђурђевић (1888–1941), вајар и књижевник*, Зборник народног музеја, XVIII-2, Београд 2007, 415–448.

¹⁸⁸ <http://politikin-zabavnik.co.rs/pz/content/beograd-koga-vise-nema?page=4620> приступљено 13. августа 2015.

¹⁸⁹ Аноним, *Косовски косѠим као дар i. ТаѠори, Време*, 17. новембар 1926, 4.

¹⁹⁰ *Време*, 4. јул 1924, 5; *Време*, 5. јул 1924, 5.

¹⁹¹ *Време*, 10. фебруар 1925, 6.

¹⁹² Говорио је у Коларчевом народном универзитету, у новој згради Универзитета, у Хришћанској заједници младих људи у Васиној улици – Аноним, *БеоѠрађани одушевљено поиздрављају великој индиској Ѡесника, ПолиѠика*, 17. новембар 1926, 6; Аноним, *О значају уметности. Синоћње предавање i. РабиндранатѠа ТаѠора, ПолиѠика*, 17. новембар 1926, 6; Аноним, *ТаѠора у Хришћанској Заједници, ПолиѠика*, 17. новембар 1926, 6.

¹⁹³ Аноним, *Најчувенији међу ѠрисѠа милиона, славни Ѡесник Р. ТаѠоре, у нашој средини, Правда*, 16. новембар 1926, 1.

¹⁹⁴ Аноним, *Косовски косѠим као дар i. ТаѠори, Време*, 17. новембар 1926, 4.

¹⁹⁵ *БеоѠрадска кроника, Време*, 8. децембар 1928, 8; *БеоѠрадска кроника, Време*, 13. децембар 1928, 8.

монументална и вероватно грађена у византиском стилу тако да ће и својом спољашњошћу достојно репрезентовати ову високу научну установу. У приземљу и на првим спратовима биће смештене канцеларије све четири академије, управо отсека, затим библиотека Академије и одељења за израду речника. Подизањем ове зграде Академија ће имати могућности да прошири своју делатност, јер ће служити искључиво за потребе Академије.²⁰⁴

Почетак градње Академије предвиђао се за мај 1931, паралелно са подизањем зграде Поштанске штедионице. Требало је да обе палате буду готове до краја 1932.²⁰⁵ На годишњој скупштини у мају 1931. Академија са захвалношћу прихвата понуђено земљиште, али када је отпочето рушење старих кућа појавио се проблем власништва, јер је Општина Академији наменила плац у власништву Маркове цркве која је затражила велика средства за откуп.²⁰⁶

Касније, у септембру 1937. када се планирало уређење центра Београда на потезу између Скупштине, Старог и Новог двора, место за Академију помиње се у Хартвиговој улици дуж Булевара краља Александра.²⁰⁷

Приликом обележавања стогодишњице Друштва српске словесности на годишњем скупу „Српске краљевске академије наука“, њен председник Александар Белић, подносећи годишњи извештај о раду институције, говорио је и о све већој потреби Академије за новом зградом, као и да је планирана изградња, с обзиром на „велики рат међу народима“, морала бити одложена, иако се „недостатак такве зграде осетио и протекле године необично јако, и све се више из дана у дан осећа. Па ипак, и поред неповољних прилика за остварење поменутог изванредно важног задатка и за репрезентативну страну наше науке и за стављање Ака-

демских богатих збирки у службу наше културе, – у Академији се и ове године доста радило ...“ У свом говору Александар Белић се осврнуо на континуитет СКА од Друштва српске словесности из 1841. и Српског ученог друштва 1864, као и на чињеницу да је Академија од почетка чувала и преносила „своје имање“ и „своје збирке“ и да је „С. К. Академија наследила преко С. У. Друштва врло значајне збирке старих рукописа, драгоцених историских докумената и читавих архива појединаца и давно изумрлих установа које су скупиле вредне руке чланова Друштва српске словесности“. Истакнуто је да је зграда у којој је Академија тада била смештена сасвим „недовољна за смештај библиотеке, архиве и других њених збирки, које се стално увеличавају, тако да питање просторије постаје сваке године све озбиљније“²⁰⁸.

Овај пројекат никада није изведен и Академија је своје потребе, које је овако дефинисао Александар Белић, могла задовољити тек преуређењем своје зграде у Кнез Михаиловој 35 у периоду 1949–1952, од када ће овај објекат служити искључиво за потребе САНУ, па тако и за презентовање њене уметничке колекције.

ПРЕУРЕЂЕЊЕ ЗГРАДЕ САНУ ОД СРЕДИНЕ 20. ВЕКА И ДАЉИ РАЗВОЈ И ДЕФИНИСАЊЕ УМЕТНИЧКЕ ЗБИРКЕ

После оштећења, која је Академијина зграда у Бранковој 15 претрпела од бомбардовања 1941, и периода када је Академији током рата рад био забрањен²⁰⁹, САН је после рата деловала у Бранковој 13, такође делу задужбине Симе Игуманова.²¹⁰ Поводом одлуке да се просторије Српске академије наука²¹¹ пребаце из Бранкове улице, држава је,

Зграда САНУ после реконструкције
(Музеј града Београда)

The SASA building after reconstruction
(Belgrade City Museum)

1949, из буџета издвојила одређену суму и као хитан означила посао преправке Академијине зграде у Кнез Михаиловој, чији су део немачке окупационе снаге током рата реквирирале и ту организовале клуб за забаву и одмор немачких војника (Soldatenheim).²¹² Током 1951. године адаптација се интензивира. Имајући у виду потребе Председништва, управе, Академијиних установа, Архива и Библиотеке (који се тада отварају и за ширу научну јавност) и дванаест института²¹³, направљен је будући распоред просторија у главном плану Академијине зграде у Кнез Михаиловој улици.

Склопљен је уговор са Градским грађевинским предузећем *Дом*. Архитекта Григорије Самојлов, руски емигрант после октобарског преврата, а неки

¹⁹⁶ S. Spasić, *Živorad Nastasijević – puškom i kistom kroz život*, на: <http://www.avantartmagazin.com/zivorad-nastasijevic-puskom-i-kistom-kroz-zivot/> приступљено 11. фебруара 2016.

¹⁹⁷ *Београдска кроника*, *Време*, 28. мај 1925, 7.

¹⁹⁸ В. Голубовић, И. Суботић, *Зенић 1921–1926*, Београд 2008, 323, 324.

¹⁹⁹ И. Суботић, *наведено дело*, 224.

²⁰⁰ В. Р., *Изложба савремених париских мајстора*, *Политика*, Београд, 29. септембар 1926, 5; И. Суботић, *наведено дело*, 235, 236, 251.

²⁰¹ Група аутора, *Друштво српске словесности*, 226–232.

²⁰² Аноним, *Нова палата Академије наука*, *Време*, 7. фебруар 1931, 4; Аноним, *Измена регулације Смарој тробља и Јованове улице*, *Време*, 16. децембар 1931, 9.

²⁰³ Аноним, *Нова палата Академије наука*; Љ. Никић, Г. Жујовић, Г. Радојчић-Костић, *наведено дело*, XXXVI.

²⁰⁴ Аноним, *Измена регулације Смарој тробља и Јованове улице*.

²⁰⁵ Аноним, *Нова палата Академије наука*.

²⁰⁶ Аноним, *Ојштина додељује Академију наука земљиште којим, у сивари, не располаже*, *Време*, 21. фебруар 1931, 8.

²⁰⁷ Аноним, *Нови штрк Београда, најлепше место за подизање сјоменика Блаженопочившем Краљу Александру и обелиска – сјоменика уједињења*, *Време*, 11. новембар 1934, 7; Д. С., *Овако би требало да буде*, *Време*, 10. септембар 1937, 5; *Београдске ојштинске новине*, 10. јун 1940, 37; *Годишњак СКА за 1939*, XLIX, Београд 1940, 191–192; Љ. Никић, Г. Жујовић, Г. Радојчић-Костић, *наведено дело*, XXXVII.

²⁰⁸ Аноним, *Годишњи скуп Српске краљевске академије наука*, *Време*, 8. март 1941, 6.

²⁰⁹ Љ. Никић, Г. Жујовић, Г. Радојчић-Костић, *наведено дело*, XXXIX.

²¹⁰ Љ. Никић, Г. Жујовић, Г. Радојчић-Костић, *наведено дело*, XXXVIII, XXXIX; М. Павловић, *наведено дело*, 35.

²¹¹ Име Српске краљевске академије је 1945. замењено именом Српска академија наука; 1947. је донет и Закон о САН – Љ. Никић, Г. Жујовић, Г. Радојчић-Костић, *наведено дело*, XL, XLI

²¹² Љ. Никић, Г. Жујовић, Г. Радојчић-Костић, *наведено дело*, XXXIX; <http://politikin-zabavnik.co.rs/pz/node/977?page=5132> приступљено 6. марта 2016.

²¹³ Група аутора (С. Ђирковић), *наведено дело*, 17, 18.

аутори наводе – и Ђорђе Смиљанић као његов сарадник на пројекту, мењају и прилагођавају ентеријер Академије новој намени. Самојлов укида пасаж, дефинише унутрашње двориште, станове за рентирање претвара у сале за скупове, библиотеку, читаоницу, клуб, канцеларије итд. У приземљу остаје неколико локала. Самојлов ентеријер украшава у оновременом духу националне архитектуре, а у том стилу осмишљава и намештај.²¹⁴

У Свечаној сали је користио елементе закаснелог ар декоа и експресионизма.

Још у фебруару 1952. ради се на довршењу зграде САНУ. Обављају се каменорезачки, молерски послови, уређују се сутерен и унутрашње двориште, поставља се вентилација и систем централног грејања, маске за радијаторе итд.²¹⁵

Свечано отварање „Академијина Дома“ организовано је 24. фебруара 1952.²¹⁶

Ентеријер САНУ после реконструкције зграде, шеста деценија 20. века, изложени су портрети председника САНУ (фотографију уступио Милош Јуришић)

Interior of the SASA after reconstruction, sixth decade of the 20th century, with the portraits of the presidents of the SASA displayed on the wall (photograph provided through the courtesy of Miloš Jurišić)

Планиране набавке уметничких дела за просторије преуређене зграде САНУ

Осим прикупљањем старина, донацијама уметничких дела кроз Академијине фондове, или куповањем средставима фондова, набавком портрета академика, како се до тада формирао основ уметничке колекције Академије, преуређење зграде и њено прилагођавање потребама САН после Другог светског рата било је прилика за наменско набављање уметничких дела за опремање и украшавање новог ентеријера Академијине палате.

Према сачуваној фотографији из периода после преуређења зграде САНУ средином 20. века, види се да су портрети председника Академије осмишљени и изложени као целина.²¹⁷

У складу са одлуком Одељења ликовне и музичке уметности, на предлог председника САН Александра Белића, 1951. од Боже Илића поручују се портрети Јосипа Броза Тита.²¹⁸ Највероватније је управо тада и од Григорија Самојлова, док је руководио преуређењем зграде Академије²¹⁹, поручена израда Титових портрета. Архитекта Самојлов, који се од детињства и касније током каријере бавио и сликарством, користећи решења Паје Јовановића, чији је један Титов портрет сам аутор већ био поклонио САН²²⁰, ради два портрета Јосипа Броза, вероватно за потребе канцеларија или сала Академије. Сва три портрета Јосипа Броза, који је иначе и био изабран за почасног члана САН 1948. године²²¹, уз одливак Аугустинчићевог попрсја, изведеног средином шездесетих на иницијативу Председништва за Свечану салу²²², и данас се налазе у колекцији Академије.

Приликом послератног преуређења зграде САНУ одлучено је да се позову академски сликари Мило Милуновић и Петар Лубарда да израде „две

²¹⁴ *Годишњак САН за 1949*, LVI, Београд 1951, 49; о напретку радова у: *Саопштење на Скупштини САН*, 14. новембра 1950, *Годишњак САН за 1950*, LVII, Београд 1951, 60; *Годишњак САН за 1951*, LVIII, Београд 1951, 98, 102; М. Просен, *Архитекта Григорије Самојлов*, Београд 2006; М. Павловић, *наведено дело*, 36.

²¹⁵ *Годишњак САН*, LIX, Београд 1952, 74, 83, 97, 105; М. Просен, *наведено дело*, 22, 23.

²¹⁶ *Годишњак САН*, LIX, Београд 1952, 57, 58.

²¹⁷ Фотографију библиотеке у згради САНУ из периода после преуређења зграде 1952. за публикавање је уступио Милош Јуришић, коме аутор искрено захваљује на помоћи и прилици да евидентира и публикује овај документ.

²¹⁸ *Годишњак САН за 1951*, LVIII, Београд 1951, 62, 63.

²¹⁹ М. Просен, *наведено дело*, 22, 23.

²²⁰ Ј. Стаменковић, Р. Антић, *Паја Јовановић*, Београд 1970, 38, 178, 185, 186; Ј. Марковић, *Музеј Паје Јовановића (1859–1957–2009)*, Београд 2009, 65.

²²¹ *Годишњак САН за 1949*, 56, Београд 1951; *Годишњак САНУ за 1982*, LXXXIX, Београд 1983, 35

²²² *Годишњак САНУ за 1964*, LXXI, Београд 1970, 152; *Годишњак САНУ за 1965*, LXXII, Београд 1970, 213.

Кабинет у Председништву САНУ
(Музеј науке и технике,
фотографију уступио Милан Просен)

Cabinet for the Presidency of the SASA
(Museum of Science and Technology, photograph
provided through the courtesy of Milan Prosen)

велике композиције у свечаној сали Академијина дома“. Прецизирано је да би дописни члан САН Милуновић израдио представу уметности, а Лубарда – науке.²²³

У циљу опремања и украшавања репрезентативних просторија Академије од Ђорђе Андрејевића Куна поручена је *Мршва природа с глобусом*, коју аутор ради 1952. за кабинет потпредседника.

Посао опремања просторија нове зграде Академије није био завршен ни почетком 1953. годи-

не, о чему сведочи чињеница да је Ђорђе Јовановић, пред смрт, тражио од Академије да се његова скулптура *Наука и уметности*, која је била остављена у старој згради Академије у Бранковој улици, поклони Народном музеју у Београду. Извршни одбор закључио је „да се овај поклон не може учинити јер је Академија у своје време овај рад од аутора откупила, али за овај рад треба да се нађе неко боље место у једном од холова нове зграде САН“²²⁴. Скулптура *Наука и уметности* је представљена још на скупу Академије који је ратне 1943. био одржан у атељеу Ђорђе Јовановића, управо као дело намењено новој згради Академије²²⁵, вероватно оној у Булевару краља Александра. У улазном холу зграде САНУ данас се излаже бронзани одливак скулптуре Ђорђе Јовановића изведен у деветој деценији 20. века.

Коначно формирање уметничке збирке САНУ

У склопу пројекта оснивања „Академијине Галерије“ који је 1950. у оквиру расправе на седници Одељења ликовне и музичке уметности изнео Тома Росандић, дефинисан је и критеријум за формирање уметничке колекције Академије. Закључено је да се Председништву препоручи консултовање са Одељењем у вези са набавком „уметничких предмета у новој згради“ како би они одговарали „уметничким захтевима“²²⁶.

У јесен 1952. прихваћен је предлог ликовних уметника дописних чланова САН Мила Милуновића, Ђорђе Андрејевића Куна и Сретена Стојановића „да се изврши ревизија ликовних украса и објеката – ‘у украсних уређаја, нарочито слика’, у згради Академије“²²⁷.

Одељење ликовне и музичке уметности је 1953. закључило „да САН не треба да купује понуђене

**У својој осамдесет и другој години вајар
г. Ђока Јовановић још ради**

Ђорђе Јовановић 1942. довршава скицу скулптуре *Две музе. Наука и уметности* за нову зграду Академије (Коло, 14. фебруар 1942, 7)

Đorđe Jovanović in 1942, finishing the study for the sculpture *Two Muses: Science and Art* for the new building of the Academy (Kolo, 14 February 1942, p. 7)

уметничке радове, сем ако се ради о радовима чланова САН, ликовних уметника, када их поднесу Академији“. Одлучено је и да се мора посебно размотрити питање формирања „галерије ликова академика“. „У смислу Закона Српске академије наука, Одељење тражи да се при саставу буџета унесе посебна позиција за потребе овог одељења како би

²²³ *Годишњак САН за 1951*, LVIII, Београд 1951, 62, 63; *Годишњак САН за 1952*, LIX, Београд 1956, 53.

²²⁴ *Годишњак САН за 1953*, LX, Београд 1956, 95.

²²⁵ Љ. Никић, Г. Жујовић, Г. Радојчић-Костић, *наведено гелу*, XXXIX.

²²⁶ *Годишњак САН за 1950*, LVII, Београд 1951, 118, 476–478, 482.

²²⁷ *Годишњак САН за 1949*, LVI, Београд 1951, 51; *Годишњак САН за 1952*, LIX, Београд 1956, 107, 160, 351, 352; *Годишњак САН за 1953*, LX, Београд 1956, 309; *Годишњак САН за 1954*, LXI, Београд 1957, 74, 158.

Сала за седнице Председништва САНУ са портретом Михаила Пупина (Стеван Алексић) и плакетама са ликовима академика и добротвора Академије (Ђока Јовановић, Петар Убавкић)

Meeting Room for the Presidency of the SASA housing the portrait of Mihajlo Pupin (by Stevan Aleksić) and plaques with portraits of academicians and benefactors of the Academy (by Đoka Jovanović and Petar Ubavkić)

оно могло да приступи стварном раду“, подразумевајући ту средства за штампање монографија, али и средства „за стварање уметничке галерије откупом значајнијих уметничких дела“²²⁸.

Љубица Сокић, тада дописни члан САНУ, на скупу Одељења ликовне и музичке уметности 1969. године предложила је да запослени у новоформираној Галерији САНУ напишу уметничка дела у власништву САНУ према музеолошким принципима, тако да се тада приступило и дефинитив-

ном формирању и пописивању Уметничке збирке САНУ.²²⁹ Још пре формирања Уметничке збирке и Галерије САНУ Одељење ликовне и музичке уметности предлаже своје чланове за чланове комисије за откуп уметничких дела.²³⁰

Током седамдесетих година 20. века устаљује се откуп радова академика под надзором Комисије за откуп дела ликовне уметности чланова Академије.²³¹ Коначно формирана Уметничка збирка, са основним циљем сабирања дела ликовних умет-

ника академика, осамдесетих увећавана је, као и раније, захваљујући многим поклонима, али сада и планираним откупима које је одобравала Комисија за откупе и поклоне.²³²

После обуке за основне послове чишћења и конзервације у Народном музеју, кустос Галерије САНУ и шеф Уметничке збирке Оливера Миљковић од 1973. године стално се бавила конзервацијом слика за Уметничку збирку. Обезбеђен је простор за конзерваторски атеље. Галерија САНУ је и у овој сфери почела да води бригу о уметничким делима у поседу Академије.²³³

У духу донација Академији у оквиру фондова с почетка 20. века, поједини дародавци, понекад и сами академици, и у другој половини века остављају САНУ у оквиру заоставштина и уметничка дела.²³⁴

Највећи број радова улази у Уметничку збирку Српске академије наука и уметности током осме и девете деценије 20. века управо кроз легате и поклоне.²³⁵ У Академијиној колекцији постоје легате Олге Радовић (1373 цртежа Ивана Радовића и 32 блока, са око 1040 скица – поклоњено 1975. године²³⁶), Недељка Гвозденовића (158 дела, поклоњена 1982–1983²³⁷), Љубице Сокић (20 дела, поклоњена 1982. године²³⁸), Александра Дерока (122 дела, поклон из 1984), Владете Војновића (*Хроника УЛУС-а 1973–1983*. коју чини 160 дела са изложбе цртежа малог формата у Галерији Графичког колектива 1985, поклоњено САНУ 1988²³⁹), Луке Младеновића (12 радова поклоњених уз документацију 1987²⁴⁰), Ивана Обрадовића (21 акварел дариван 1987²⁴¹ – и 24 графике поклоњене накнадно²⁴²), Vere Радовић (осам дела поклоњених 1988²⁴³). Неки од ових легата касније су и допуњавани (Недељка Гвозденовића, Љубице Сокић, Ивана Обрадовића итд.).

²²⁸ *Годишњак САНУ за 1953*, LX, Београд 1956, 88, 308, 309

²²⁹ *Годишњак САНУ за 1969*, LXXVI, Београд 1972, 223, 610–612; Ј. Межински Миловановић, *Иван Табаковић (1898–1977)*. Недељко Гвозденовић (1902–1988). У спомен на осниваче Галерије САНУ, Уметничка збирка САНУ, Београд 2006, 5–6.

²³⁰ *Годишњак САНУ за 1963*, LXX, Београд 1970, 138, 140, 167, 189, 195; *Годишњак САНУ за 1964*, LXXI, Београд 1970, 90; *Годишњак САНУ за 1965*, LXXII, Београд 1970, 232; *Годишњак САНУ за 1966*, LXXIII, Београд 1970, 249, 252; *Годишњак САНУ за 1968*, LXXV, Београд 1971, 270, 291, 345.

²³¹ *Годишњак САНУ за 1969*, LXXVI, Београд 1972, 284; Документација Галерије САНУ, *Зайисник Комисије за ошкуй уметничких дела чланова Академије* број 75/1 од 14. јануара 1970; *Годишњак САНУ за 1970*, LXXVII, Београд 1972, 150; *Годишњак САНУ за 1971*, LXXVIII, Београд 1973, 170; *Годишњак САНУ за 1972*, LXXIX, Београд 1975, 406, 662; Документација Галерије САНУ, *Зайисник Комисије САНУ за ошкуй дела ликовне уметности* број 2491/1 од 15. новембра 1972; *Решење које је донео Извршни одбор Председништва САНУ* број 1654/2 од 11. јула 1975; *Зайисник са састанка Комисије САНУ за ошкуй уметничких дела* број 1112/4 од 13. октобра 1976; Документација Галерије САНУ, *Зайисник Комисије САНУ за ошкуй дела ликовне уметности* број 2491/1 од 15. новембра 1972; *Извештај Председништва САНУ* број 2681/51 од 15. фебруара 1973.

²³² Ј. Межински Миловановић, *Иван Табаковић*, 5–6, 8.

²³³ *Годишњак САНУ за 1973*, LXXX, Београд 1976, 610.

²³⁴ На пример, почетком педесетих Паја Јовановић Академији поклања неколико својих радова и репродукција својих дела. Касније у оквиру своје заоставштине намењене САНУ, Милутин Миланковић је оставио неколико уметничких дела, Уметничка збирка САНУ чува његов дар *Акведукти (у Себешу, у Ергељу, у Румунији) / Вијадукти* Светислава Страле, а Миланковићев син је Уметничкој збирци поклонио очев портрет, рад Паје Јовановића итд.

²³⁵ *Годишњак САНУ за 1975*, LXXXII, Београд 1976, 129.

²³⁶ Документација Галерије САНУ, *Дојис О. Радовић САНУ* од 29. јула 1975; Г. Харашкић, О. Миљковић, *Радовић. 200 цртежа Ивана Радовића, Изложбене новине Галерије САНУ*, 3, Београд 1984; О. Миљковић, *Цртежи Ивана Радовића II*, каталог изложбе у Галерији САНУ, Београд, новембар – децембар 1986; Ј. Межински Миловановић, *Crteži Ivana Radovića iz legata SANU*, katalog izložbe u Galeriji Haos, Beograd, novembar – decembar 2010.

²³⁷ Документација Галерије САНУ, *Уговор о поклону бр. 122/2 од 21. јануара 1982; Годишњак САНУ за 1982*, LXXXIX, Београд 1983, 179, 229; за 1983, XC, Београд 1984, 95.

И у 21. веку Збирка се обогаћује новим донацијама чланова САНУ – Легатом Олге Јеврић (147 скулптура ауторка је поклонила 2006. године²⁴⁴), поклонима Томета Серафимовског, Петра Омчичука, Душана Џамоње, Младена Србиновића, Николе Јанковића, Душана Оташевића, Тодора Стевановића, дописног члана Милице Стевановић и других донатора.

Често су аутори Збирци поклањали своја дела непосредно после пријема у редове академика.²⁴⁵

Многа дела академика су током осме и девете деценије 20. века била откупљивана за Збирку после њихових ретроспектива у Галерији САНУ.²⁴⁶ У то време су за откуп дела редовно коришћена средства из годишњег буџета Академије предвиђена за ову сврху.²⁴⁷ Држава је плански и систематски подржавала уметнике и развој институција културе, што се одразило и на развој Уметничке збирке САНУ.

Није велики број уметничких дела набављен наменски, тематски и форматом прилагођен одређеном простору у згради САНУ, али ова пракса се јављала и касније, после преуређења зграде 1952. године. У вези са делатношћу САНУ, композицију сличну оној Ђорђа Андрејевића Куна из 1952. – *Мртву природу са будилником, глобусом и лампом* израдиће, више од три деценије касније, 1983, као свој поклон Уметничкој збирци за стогодишњи јубилеј Академије – Мића Поповић.

После уређења Свечане сале почетком шесте деценије 20. века и поруцбине од Лубарде и Милуновића, тек је на почетку 21. века поново био ангажован уметник, члан САНУ, да украси хол испред Свечане сале Српске академије наука и уметности. После витража Бранка Миљуша у улазном холу у приземљу, према нацртима академика Младена Србиновића, 2001. изведени су витра-

жи за седам прозора хола пред Свечаном салом на другом спрату – *Брајство језика, Грађење, Пловиди са змијом и ускрићим јајима, Софра са дечком и двојницама, Народна уметност, Учишљ и Време и земља*. У периоду 2004–2005. Србиновић је израдио и три велика витража за прозоре Свечане

Петар Лубарда, *Наука*, 1952,
Свечана сала САНУ

Petar Lubarda, *The Sciences*, 1952,
Great Hall of the SASA

не сале САНУ – *Пушовање између лука и љубичица*, Софија – *Лојос* и *Расшко*.²⁴⁸ Уметник је, следећи свој израз, монументалне композиције уклопио у Самојловљев ентеријер Свечане сале и њеног предворја осмишљене у духу националне примењене уметности.

Мило Милуновић, *Уметности*, 1952,
Свечана сала САНУ

Milo Milunović, *The Arts*, 1952,
Great Hall of the SASA

²³⁸ Документација Галерије САНУ, *Дојис Љ. Сокић САНУ* бр. 629/1 од 18. марта 1982.

²³⁹ Документација Галерије САНУ, *Дојис В. Војиновића Галерији САНУ* бр. 310/1 од 9. фебруара 1988.

²⁴⁰ Документација Галерије САНУ, *Дојис Л. Младеновића Председнику САНУ* бр. 466/1 од 24. фебруара 1987.

²⁴¹ Документација Галерије САНУ, *Дојис И. Обрадовића Извршном одбору Председништва САНУ* бр. 761/1 од 20. априла 1987.

²⁴² Документација Галерије САНУ, *Дојис И. Обрадовића Извршном одбору Председништва САНУ* бр. 1814/1 од 11. октобра 1988.

²⁴³ Документација Галерије САНУ, *Дојис Извршном одбору Председништва САНУ* бр. 683/9 од 10. јануара 1989.

²⁴⁴ Документација Галерије САНУ, *Зайисник 12. седнице Извршног одбора Председништва САНУ* 20. априла 2006, тачка 31; Група аутора, *Леташ Опе Јеврић*, Уметничка збирка Српске академије наука и уметности, Београд 2014.

²⁴⁵ Документација Галерије САНУ, *Дојис директора Галерије САНУ Д. Давидова Председнику Комисије за иоклоне и ошкуже САНУ М. Србиновићу* бр. 1006/1 од 8. новембра 2004; *Дојис Председника САНУ Н. Хајдина Д. Ошашевићу* бр. 331/6 од 11. априла 2005.

²⁴⁶ Документација Галерије САНУ, *Зайисник Комисије за ошкуже уметничких дела чланова Академије*, бр. 75/1 од 14. јануара 1970; *Зайисник Комисије Академеје за ошкуже дела ликовне уметности чланова Академије*, бр. 954/2 од 23. априла 1970; *Дојис академика С. Рајичића Председништву САНУ*, бр. 3274 од 29. децембра 1970; *Зайисник Комисије за ошкуже ликовних дела*, бр. 1686/1 од 4. августа 1989; *Решење*, бр. 1513/3 од 29. октобра 1986; *Дојис О. Миљковић Извршном одбору Председништва САНУ*, бр. 1513/2 од 16. октобра 1986; *Дојис Н. Јанковића Комисији за ошкуже и иоклоне САНУ*, бр. 590/1 од 6. децембра 2010.

²⁴⁷ Документација Галерије САНУ, *Дојис ујравника Галерије САНУ С. Живковића Извршном одбору Председништва САНУ*, бр. 1026/3 од 27. јуна 1983; *Зайисник са састанка Комисије за ошкуже уметничких дела*, бр. 1498/4 од 15. децембра 1983; *Зайисник са састанка Комисије за ошкуже ликовних дела*, бр. 2306/1 од 16. децембра 1985.

²⁴⁸ Група аутора, *Младен Србиновић*, Београд 2005, 54–60, 168.

Григорије Самојлов, Локал Југолабораторије у реконструисаној згради САНУ
(Музеј науке и технике, фотографију уступио Милан Просен)

Grigory Samoilov, Jugolaboratorija premises in the reconstructed building of the SASA
(Museum of Science and Technology, photograph provided through the courtesy of Milan Prosen)

Преуређење просторија у приземљу зграде САНУ за Галерију САНУ

Одељење ликовне и музичке уметности у јануару 1966. године предложило је да се испражњени трговачки локали у приземљу зграде САНУ адаптирају и да се ту отвори „ликовна галерија“. Обимни послови реконструкције 1967. године поново су поверени Григорију Самојлову.²⁴⁹

У приземљу зграде САНУ Самојловљевом првобитном послератном реконструкцијом задржане су књижаре, локал Југолабораторије и на углу Вука Караџића – локал Југохемије који ће 1967. и бити адаптиран у Галерију САНУ.²⁵⁰

У новембру 1967. именован је *Уметнички савети Галерије Академије*, а прва изложба у новооснованој Галерији САНУ, под називом *Српски уметници XIX века – академици*, отворена је у пролеће 1968. Већ је првом изложбом у фокус интересова-

ња нове Академијине Галерије, у сфери ликовне уметности, постављена делатност уметника који су били чланови Академије и чија је дела сада већ систематски прикупљала Уметничка збирка.²⁵¹

Проширење Галерије САНУ²⁵²

У згради САНУ је и после друге Самојловљеве адаптације део простора у приземљу имао комерцијалну намену, а до средине девете деценије 20. века у згради САНУ остало је неколико станара.²⁵³

Иван Табаковић је у септембру 1970. године предложио Одељењу ликовне и музичке уметности да се Галерија прошири тако што би се у ту сврху искористио део простора штампарије и књижаре у приземљу Академијине зграде, пре свега због велике посете и угледа који је Галерија САНУ одмах стекла. Услови за спровођење те идеје стекли су се тек 1978. Пројектом проширења руководио

је дописни члан САНУ Иван Антић као председник Комисије за реконструкцију Галерије. Радови су започети 1979, а трајали су до 1982. године. Приликом ове адаптације изграђени су и наменски депо за смештај уметничких дела Академијине збирке и радни простор за опремање уметничких дела, па су тако знатно побољшани услови за смештај и одговарајуће чување Академијине колекције по музеолошким стандардима.²⁵⁴

Уметничка збирка САНУ данас

У време коначног уобличавања и „озваничења“ Уметничке збирке Српске академије наука и уметности, године 1968/1969, колекцију је чинило око деведесет дела. Академијина збирка данас броји око три хиљаде каталожских јединица – то су дела ликовних уметника академика (њих је укупно седамдесет два, али САНУ не поседује радове свих својих чланова), дела других домаћих аутора и, у мањем броју, радови страних уметника. Ове цифре речито говоре о значају за формирање Уметничке збирке САНУ периода послератног развоја социјалистичке Југославије успореног кризом током последњих година 20. и почетком 21. века.

Осим ликовних уметника чије радове је Српска академија наука и уметности прикупила у свом фонду, ликовни уметници чланови Академије од њеног оснивања били су и Јован Пачић (од 1844), Димитрије Аврамовић (1847), Јан Матејко (1869), Михаил Микешин (1869), Јарослав Чермак (1869), Никола Марковић (1870), Катарина Ивановић (1876), Новак Радонић (1878), Василиј Верешчагин (1883), Иван Рендић (1884), Никола Машић (1884), Владислав Тителбах (1885), Иља Рјепин (1907), Емануел Видовић (1922), Роберт Франгеш Михановић (1929), Моша Пијаде (1950), Крсто

²⁴⁹ Ј. Межински Миловановић, *Иван Табаковић*, 4.

²⁵⁰ М. Павловић, *наведено дело*, 37.

²⁵¹ *Годишњак САНУ за 1968*, LXXV, Београд 1971, 224–225, 503.

²⁵² И касније, крајем 20. века, вршене су неке адаптације у згради САНУ. У време припреме обележавања стогодишњице САНУ 1986. вршене су измене у улазном холу зграде САНУ где је постављен одливач бисте Ј. Стерије Поповића Ристе Стијовића (на податку захваљујем Бранку Давидовићу), а последњи већи архитектонски захват на преуређењу ентеријера зграде САНУ остварен је током деведесетих година 20. века, када је низ локала дуж Улице Ђуре Јакшића адаптиран у Галерију науке и технике САНУ (документација о адаптацији чува се у Галерији науке и технике, на прилици да архиву прегледам захваљујем Бојани Божић Хреља и Јасмини Ковачевић).

²⁵³ На податку захваљујем Бранку Давидовићу.

²⁵⁴ Депо је уређен у сутерену, испод Улице Вука Караџића, тамо где је предратне 1940. архитекта Александар Јанковић пројектовао склоништа за заштиту од напада из ваздуха – фотокопије оригиналних планова из Историјског архива Београда у Архиву САНУ, Акта о изградњи Дома Српске краљевске академије; *Годишњак САНУ за 1970*, LXXVII, Београд 1972, 211, 371, 372; *Годишњак САНУ за 1980*, LXXXVII, Београд 1981, 155; *Годишњак САНУ за 1981*, LXXXVIII, Београд 1982, 201; *Годишњак САНУ за 1982*, LXXXIX, Београд 1983, 229; *Годишњак САНУ за 1983*, XC, Београд 1984, 230.

Хегедушић (1968), Хенри Мур (1975), Габријел Ступица (1978), Милева Тодоровић (1978), Вернер Тибке (1988), Милета Андрејевић (1988); затим и више архитеката, од Теофила Ханзена (1886), Светозара Ивачковића (1878), Михаила Валтровића (1879), Драгутина Милутиновића (1870), преко Андре Стевановића/Стефановића (1910), Драгутина Ђорђевића (1920), Петра Поповића (1925), Бранислава Којића (1955), Николе Добровића (1961), Драгише Брашована (1961), Ивана Антића (1976), до и данас активних чланова САНУ –

Ђорђа Злоковића (1994), Бориса Подрекe (1988), Милана Лојанице (2003), Бранислава Митровића (2006), Милана Марића (2009), Ивана Штрауса (2012) итд.²⁵⁵

Колекција Уметничке збирке Српске академије наука и уметности хронолошки је омеђена графиком манастира Хопова из средине 18. века, најстаријим датованим радом, и најновијим делима активних чланова Одељења ликовне и музичке уметности – Владимира Величковића, Светомира Арсића Басаре, Душана Оташевића, Тодора Степа-

Кабинет секретара Одељења ликовне и музичке уметности САНУ

Cabinet of the Secretary of the SASA Fine and Musical Arts Department

новића, Милице Стевановић, Петра Омчикуса и других – с краја прве и из друге деценије 21. века.

Када је реч о техникама, Уметничка збирка поседује слике – уља, темпере, пастеле – затим цртеже и графике у различитим техникама, скулптуре у бронзи, камену, гипсу и дрвету, радове у комбинованој техници, акварелисане фотографске портрете приписане Милану Јовановићу²⁵⁶ итд.

Публика је први пут могла да види дела из Академијине Уметничке збирке као поставку у јуну 1982. године у реконструисаном, обновљеном и проширеном простору Галерије Српске академије наука и уметности. Од тада се Збирка на изложбама редовно представља јавности.²⁵⁷

О ИЗЛОЖБИ

Иако је културни и јавни живот у палати Српске академије наука и уметности од њеног настанка до данас готово једнако интензиван, то је било и остало место културних контаката и размене идеја – у њој делују библиотеке, изложбени простори, уметнички атељеи, одржавају се предавања, концерти, важни скупови, води се културна политика – приликом уласка САНУ у зграду у Кнез Михаиловој 35 присуство овог културног топонима у животу престонице је суштински измењено и данас је он првенствено у функцији делатност интелектуалне елите српске средине.

У међуратном периоду Академија није имала могућности да у својој репрезентативној палати у Кнез Михаиловој излаже уметничка дела од којих ће се формирати Уметничка збирка САНУ. Услови за то су се стекли тек послератном адаптацијом простора за потребе рада САНУ и чување Академијиних фондова. Држава је тада у сфери културне

²⁵⁵ Ј. Межински Миловановић, *Поводом јубилеја САНУ 1841–2011*, 193–197, 199–201.

²⁵⁶ Група аутора, *Enciklopedija likovnih umjetnosti*, III, Zagreb 1964, 94; Г. Малић, *Милан Јовановић, фотограф*, Београд 1997, 26, 28, 90; Ј. Межински, *Портрети у Уметничкој збирци*, 6.

²⁵⁷ Ј. Межински Миловановић, *Поводом јубилеја САНУ 1841–2011*, 203: Збирка је излагана 1983, 1984, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1996, 1999–2000, 2001, 2002, 2003, 2005, 2006, 2008, као и 2011. и 2014.

политике била спремна да реализује, подржи и доведе до остварења, како административно тако и финансијски, један важан, давно започет пројекат – формирање Уметничке збирке.

Уметнички радови, понекад наменски набавлани за поједине просторе у згради САНУ, као и репрезентативна дела наших најистакнутијих уметника, изложени су у ентеријерима у којима Академија делује, где се одржавају састанци, остварују научни и уметнички пројекти.

Уз бисту Јована Стерије Поповића, једног од оснивача Друштва српске словесности (рад Ристе Стијовића), део ентеријера улазног хола САНУ јесте и алегорија делатности институције – *Две музе*. *Наука и уметности* Ђоке Јовановића. Свечану салу красе слике *Наука* Петра Лубарде и *Уметности* Мила Милуновића, затим биста првог председника Српске краљевске академије Јосифа Панчића (рад Ђоке Јовановића), као и три витража алегоричке тематике Младена Србиновића. У предворју Свечане сале, уз седам мањих Србиновићевих витража, налазе се скулптуре српских просветитеља и књижевника – Доситеја (рад Петра Убавкића), Вука (рад Ђоке Јовановића) и Његоша (рад Ивана Мештровића). У сали Председништва изложени су портрети истакнутих академика и добротвора Академије – рељефи Ђоке Јовановића и Петра Убавкића, као и Пупинов портрет, рад Стевана Алексића.

Одељење медицинских наука САНУ прикупило је најпотпунију галерију портрета својих чланова. У просторијама Одељења ликовне и музичке уметности налази се готово читав мали музеј који чине репрезентативни радови његових чланова. Поред дела испред Свечане сале и у улазном холу, посетиоци могу да виде радове академика у салону Академијиног клуба и легат Олге Јеврић.

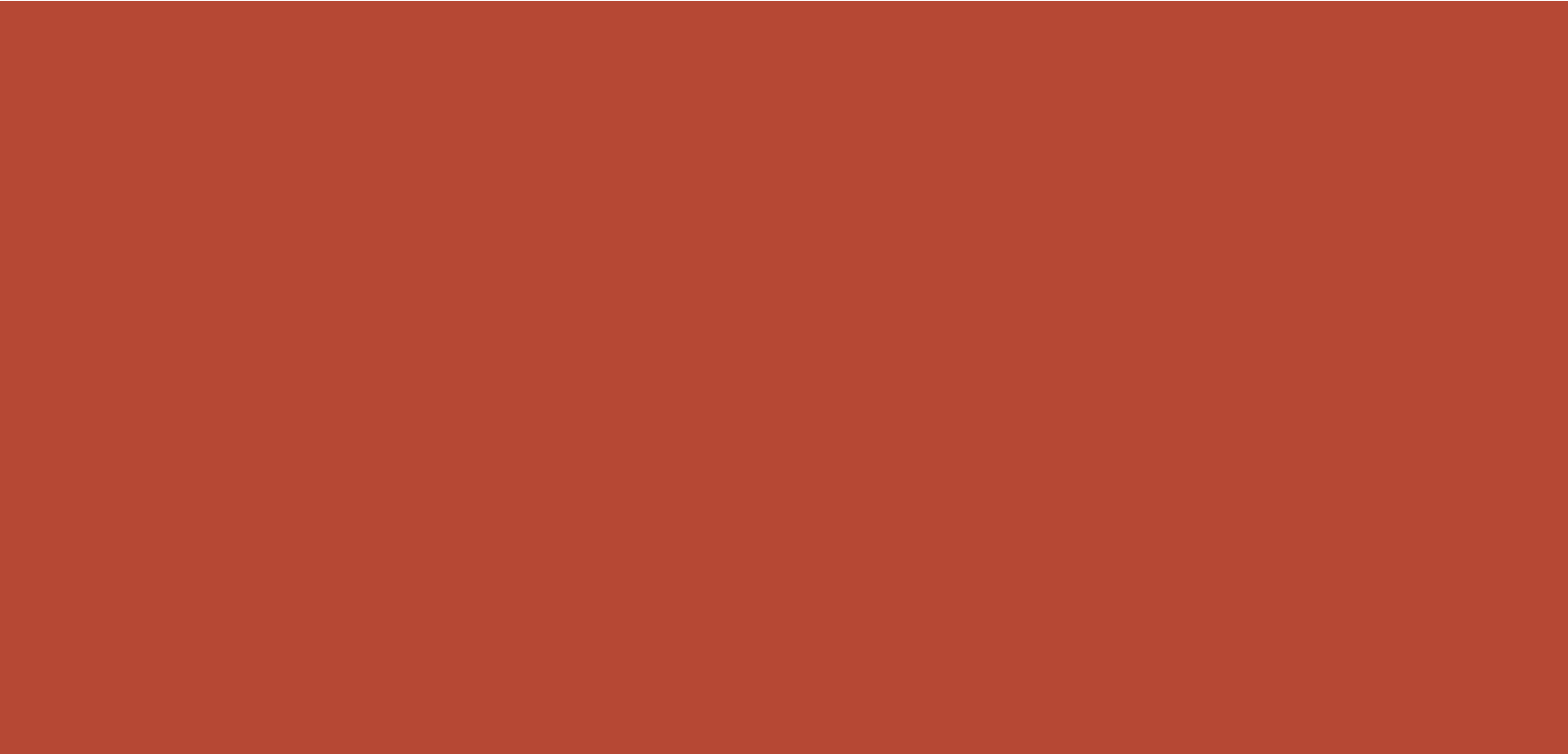
Улазни хол САНУ

Entrance Hall of the SASA

Овом приликом – поводом 175 година постојања – Српска академија наука и уметности јавности представља избор из свог уметничког фонда. Реч је о педесет радова ликовних уметника чланова САНУ од њеног оснивања до данас (међу њима су и дела једног архитекте – Александра Дерока). То су радови који се чувају у Уметничкој збирци и излажу у просторијама зграде САНУ, а о којима се стара Галерија САНУ.

Дела у Уметничкој збирци омогућују праћење развоја ликовне уметности у Србији, оних токова којима су чланови САНУ давали предност у сфери ликовног израза, као и упознавање са уметницима који су постали академици зато што су обележили нашу ликовну уметност, дајући значајан допринос нашој култури, профилишући академску ликовну сцену српске средине.

Поред Академијине колекције уметничких дела, изложба *Уметничка збирка САНУ – ликовни уметници академици* учиниће приступачним најширој јавности и део репрезентативног ентеријера палате Српске академије наука и уметности, али и самог живота и рада ове значајне институције, која постоји готово два столећа.

КАТАЛОГ И РЕПРОДУКЦИЈЕ*

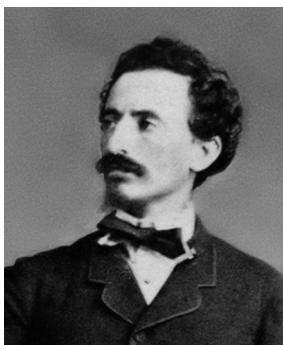
CATALOGUE OF REPRODUCTIONS

* Уметници су представљени по реду пријема у редове СУД,
односно СКА и САН/САНУ.

С. ТОДОРОВИЧ
1874

СТЕВАН – СТЕВА ТОДОРОВИЋ
(1832, Нови Сад – 1925, Београд)
сликар

СУД: редовни члан од 6. фебруара 1869;
СКА: почасни члан од 15. новембра 1892;
дописник од 4. фебруара 1899;
прави члан од 5. фебруара 1901.

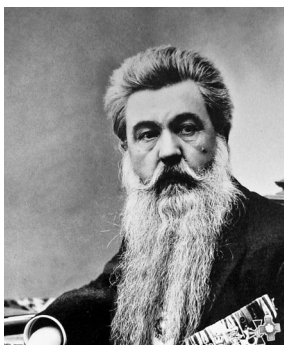
STEVAN – STEVA TODOROVIĆ
(1832, Novi Sad – 1925, Belgrade)
painter

SLS: full member from 6 February 1869;
SRA: honorary member from 15 November 1892;
corresponding member from 4 February 1899;
full member from 5 February 1901

1. *Портрети Нићифора Дучића*, 1874
уље на платну, 830 × 615 mm
сигн. с. д: С. Тодоровић; 1874
инв. бр. 48
из заоставштине архимандрита Нићифора Дучића

1. *Portrait of Nićifor Dučić*, 1874
oil on canvas, 830 × 615 mm
sign. m. r: С. Тодоровић; 1874
Inv. No. 48
Legacy of Archimandrite Nićifor Dučić

ЂОРЂЕ – ЂОКА МИЛОВАНОВИЋ
(1850, Београд – 1919, Гринвилд)
сликар

СУД: редовни члан од 2. јуна 1875;
СКА: почасни члан од 15. новембра 1892.

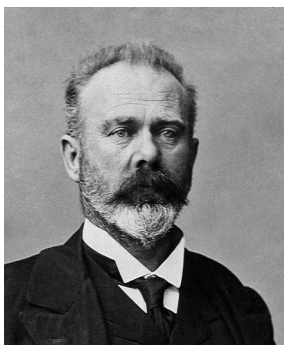
ĐORĐE – ĐOKA MILOVANOVIĆ
(1850, Belgrade – 1919, Grünwild)
painter

SLS: full member from 2 June 1875;
SRA: honorary member from 15 November 1892

2. Чесма са две луле, 1880–1890
уље на картону, 375 × 288 mm
без сигнатуре
инв. бр. 631
поклон породице Хирш

2. *Fountain with two Faucets*, 1880–1890
oil on cardboard, 375 × 288 mm
no sign.
Inv. No. 631
presented by the Hirš family

ПЕТАР УБАВКИЋ

(1850, Београд – 1910, Београд)

вајар

СУД: редовни члан од 30. јануара 1883;

СКА: почасни члан од 15. новембра 1892.

PETAR UBAVKIĆ

(1850, Belgrade – 1910, Belgrade)

sculptor

SLS: full member from 30 January 1883;

SRA: honorary member from 15 November 1892

3. *Досиџеј Обрадовић*, 1883

бели мермер, 76 × 53 × 37 cm

сигн. д. с. (позади): П. Убавкић Рим 1883

инв. бр. 131

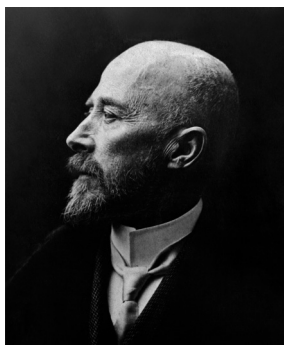
3. *Dositej Obradović*, 1883

white marble, 76 × 53 × 37 cm

sign. d. m. (on the back): П. Убавкић Рим 1883

Inv. No. 131

ВЛАХО БУКОВАЦ

(1855, Цавтат – 1922, Праг)

сликар

СУД: дописни члан од 30. јануара 1884;
СКА: почасни члан од 15. новембра 1892;
дописник од 4. фебруар 1905.

VLAHO BUKOVAC

(1855, Cavtat – 1922, Prague)

painter

SLS: corresponding member from 30 January 1884;
SRA: honorary member from 15 November 1892;
corresponding member from 4 February 1905

4. *Moј Aџo*

уље на платну, 580 × 320 mm

без сигнатуре

инв. бр. 428

4. *My Aџo*

oil on canvas, 580 × 320 mm

no sign.

Inv. No. 428

ПАВЛЕ – ПАЈА ЈОВАНОВИЋ

(1859, Вршац – 1957, Беч)

сликар

СУД: дописни члан од 30. јануара 1884;

СКА: прави члан од 23. јануара 1888;

САН: редовни члан од 22. марта 1948.

PAVLE – PAJA JOVANOVIĆ

(1859, Vršac – 1957, Vienna)

painter

SLS: corresponding member from 30 January 1884;

SRA: full member from 23 January 1888;

SAS: full member from 22 March 1948

5. *Мачевање*

уље на платну, 635 × 950 mm

без сигнатуре

поклон аутора

инв. бр. 33

5. *Fencing Lesson*

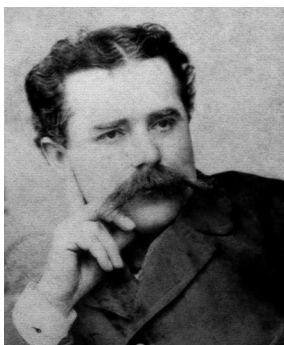
oil on canvas, 635 × 950 mm

no sign.

presented by the artist

Inv. No. 33

ЂОРЂЕ КРСТИЋ

(1851, Стара Кањижа – 1907, Београд)
сликар

СУД: редовни члан од 13. јануара 1884;
СКА: почасни члан од 15. новембра 1892.

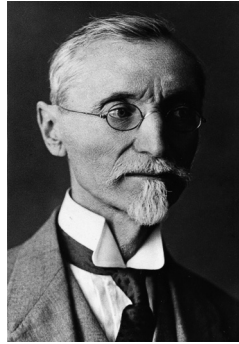
ĐORĐE KRSTIĆ

(1851, Stara Kanjiža – 1907, Belgrade)
painter

SLS: full member from 13 January 1884;
SRA: honorary member from 15 November 1892

6. 10. август 1872. године и последице његове
графика, 475 × 630 mm
сигн. д. л: саставио и израдио Ђорђе Крстић,
Богослов I раз у Београду;
д. с: Печаталъ Райсренцштаинъ и Рещъ у Бечу.;
д. д: трошком Петра Анастасијевића златовезца.;
натпис, д. с: 10. АВГУСТ 1872 ГОД. И
ПОСЉЕДИЦЕ ЊЕГОВЕ.
инв. бр. 987

6. 10 August 1872 and Its Consequences
print, 475 × 630 mm
sign. d. l: саставио и израдио Ђорђе Крстић,
Богослов I раз. у Београду;
d. m: Печаталъ Райсренцштаинъ и Рещъ у Бечу.;
d. r: трошком Петра Анастасијевића златовезца.;
d. m: 10. АВГУСТ 1872 ГОД. И ПОСЉЕДИЦЕ
ЊЕГОВЕ.
Inv. No. 987

УРОШ ПРЕДИЋ

(1857, Орловат – 1953, Београд)

сликар

СУД: дописни члан од 30. јануара 1884;
СКА: почасни члан од 15. новембра 1892;
дописник од 26. јануара 1909;
прави члан од 3. фебруара 1910;
САН: редовни члан од 22. марта 1948.

7. *Рано јутро са моја балкона. Карабурма*, 1918
уље на платну, 360 × 520 mm
сигн. д. д: УП; ... Београд, 4.VIII.1918. 5^h Mat.
инв. бр. 43

UROŠ PREDIĆ

(1857, Orlovat – 1953, Belgrade)

painter

SLS: corresponding member from 30 January 1884;
SRA: honorary member from 15 November 1892;
corresponding member from 26 January 1909;
full member from 3 February 1910;
SAS: full member from 22 March 1948

7. *Early Morning from My Balcony. Karaburma*, 1918
oil on canvas, 360 × 520 mm
sign. d. r: УП; ... Београд, 4.VIII.1918. 5^h Mat.
Inv. No. 43

ИВАН МЕШТРОВИЋ

(1883, Врпоље – 1962, Саут Бенд)
вајар

СКА: дописник од 6. фебруара 1912;
прави члан од 18. фебруара 1924;
САНУ: редовни члан од 22. марта 1948;
инострани члан од 31. јула 1960

IVAN MEŠTROVIĆ

(1883, Vrpolje – 1962, South Bend)
sculptor

SRA: corresponding member from 6 February 1912;
full member from 18 February 1924;
SAS: full member from 22 March 1948;
foreign member from 31 July 1960

8. Његош

бронза, 60 × 50 × 43 cm

сигн. позади: Одбор за подизање споменика
Његошу, рад г. Ивана Мештровића

инв. бр. 60

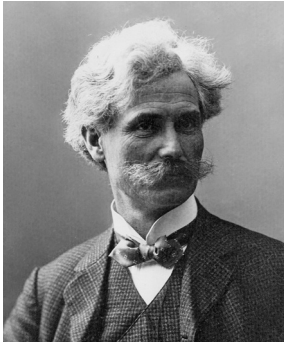
8. Njegoš

bronze, 60 × 50 × 43 cm

on the back: Одбор за подизање споменика
Његошу, рад г. Ивана Мештровића

Inv. No. 60

ЂОРЂЕ – ЂОКА ЈОВАНОВИЋ

(1861, Нови Сад – 1953, Београд)

вајар

СКА: прави члан од 16. фебруара 1920;

САН: редовни члан од 22. марта 1948.

ĐORĐE – ĐOKA JOVANOVIĆ

(1861, Novi Sad – 1953, Belgrade)

sculptor

SRA: full member from 16 February 1920;

SAS: full member from 22 March 1948

9. *Напуштена (Остављена)*, 1907

бронза, 52 × 47 × 40,5 cm

сигн. д. д: Ђ. Јовановић; 1907

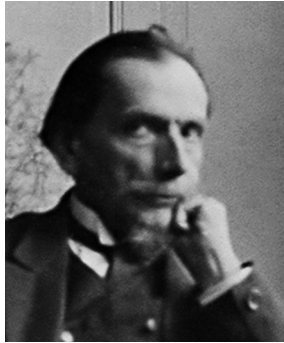
инв. бр. 2817

9. *Abandoned (Forsaken)*, 1907

bronze, 52 × 47 × 40.5 cm

sign. d. r: Ђ. Јовановић; 1907

Inv. No. 2817

МАРКО МУРАТ

(1864, Лука Шипањска – 1944, Дубровник)
сликар

СКА: дописник од 16. фебруара 1920;
прави члан од 16. фебруара 1940.

MARKO MURAT

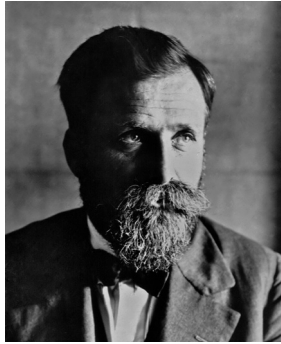
(1864, Luka Šipanjaska – 1944, Dubrovnik)
painter

SRA: corresponding member from 16 February 1920;
full member from 16 February 1940

10. *Тинка Ковачић*, 1904
уље на платну, 602 × 400 mm
сигн. д. л: М. Мурат
инв. бр. 224

10. *Tinka Kovačić*, 1904
oil on canvas, 602 × 400 mm
sign. d. r: M. Murat
Inv. No. 224

ЉУБОМИР – ЉУБА ИВАНОВИЋ
(1882, Београд – 1945, Београд)
сликар

СКА: дописник од 18. фебруара 1922.

LJUBOMIR – LJUBA IVANOVIĆ
(1882, Belgrade – 1945, Belgrade)
painter

SRA: corresponding member from 18 February 1922

11. Браљина. Сеоски њуџ, 1915
оловка на папиру, 255 × 364 mm
сигн. д. д: 5.VII; 915.; Браљина; Љуб. Ивановић
инв. бр. 81

11. *Braljina. Village Road*, 1915
drawing, 255 × 364 mm
sign. d. r: 5.VII; 915.; Браљина; Љуб. Ивановић
Inv. No. 81

ТОМА РОСАНДИЋ
(1878, Сплит – 1958, Сплит)
вајар

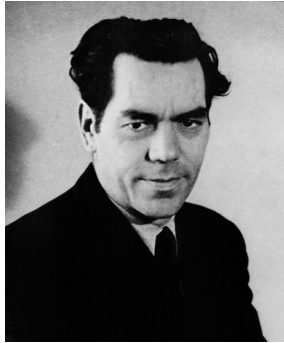
СКА: прави члан од 2. марта 1946.

TOMA ROSANDIĆ
(1878, Split – 1958, Split)
sculptor

SRA: full member from 2 March 1946

12. *Скулптор*, 1930
бронза, 54 × 21 × 41 cm
сигн. д. д: Т. ROSANDIĆ
инв. бр. 200

12. *Sculptor*, 1930
bronze, 54 × 21 × 41 cm
sign. d. r: T. ROSANDIĆ
Inv. No. 200

ЂОРЂЕ АНДРЕЈЕВИЋ КУН
(1904, Вроцлав – 1964, Београд)
сликар

САН: дописни члан од 14. новембра 1950;
редовни од 30. јануара 1958.

ĐORĐE ANDREJEVIĆ KUN
(1904, Wrocław – 1964, Belgrade)
painter

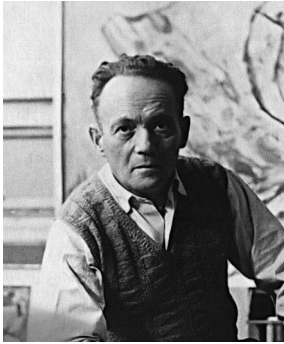
SAS: corresponding member from 14 November 1950;
full member from 30 January 1958

13. *Мртва природа с глобусом*, 1952
уље на платну, 993 × 1495 mm
сигн. д. д: Кун 52
инв. бр. 2

13. *Still-life with Globe*, 1952
oil on canvas, 993 × 1495 mm
sign. d. r: Кун 52
Inv. No. 2

МИЛО МИЛУНОВИЋ

(1897, Цетиње – 1967, Београд)

сликар

САН: дописни члан од 14. новембра 1950;
редовни од 30. јануара 1958.

MILO MILUNOVIĆ

(1897, Cetinje – 1967, Belgrade)

painter

SAS: corresponding member from 14 November 1950;
full member from 30 January 1958

14. *Море*, 1960

уље на платну, 306 × 1175 mm

сигн. д. л: М. Милуновић

инв. бр. 94

14. *The Sea*, 1960

oil on canvas, 306 × 1175 mm

sign. d. l: M. Milunović

Inv. No. 94

СРЕТЕН СТОЈАНОВИЋ

(1898, Приједор – 1960, Београд)

вајар

САН: дописни члан од 14. новембра 1950;
редовни од 17. децембра 1959.

SRETEN STOJANOVIĆ

(1898, Prijedor – 1960, Belgrade)

sculptor

SAS: corresponding member from 14 November 1950;
full member from 17 December 1959

15. *Биста дејетета*, 1921
бронза, 57 × 25 × 19 cm
без сигнатуре
инв. бр. 212

15. *Bust of a Child*, 1921
bronze, 57 × 25 × 19 cm
no sign.
Inv. No. 212

АЛЕКСАНДАР ДЕРОКО

(1894, Београд – 1988, Београд)
архитекта

САН: Одељење друштвених наука:
дописни члан од 14. јуна 1955;
САНУ: редовни члан од 20. децембра 1961
Одељење историјских наука:
редовни члан од 11. марта 1971.

ALEKSANDAR DEROKO

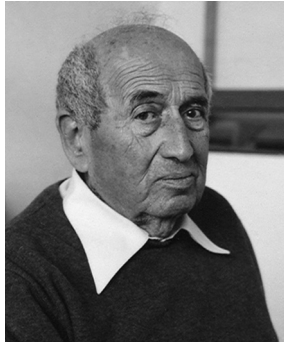
(1894, Belgrade – 1988, Belgrade)
architect

SAS: Social Sciences Department:
corresponding member from 14 June 1955;
SASA: full member from 20 December 1961;
Historical Sciences Department:
full member from 11 March 1971

16. *Ламениј над Србијом 1813.*
темпера на картону, 680 × 500 mm
без сигнатуре
инв. бр. 873
поклон аутора

16. *Lament over Serbia 1813*
tempera on cardboard, 680 x 500 mm
no sign.
Inv. No. 873
presented by the artist

МАРКО ЧЕЛЕБОНОВИЋ

(1902, Београд – 1986, Сен Троpez)

сликар

САН: дописни члан од 30. јануара 1958;
САНУ: редовни од 7. марта 1968.

MARKO ČELEBONVIĆ

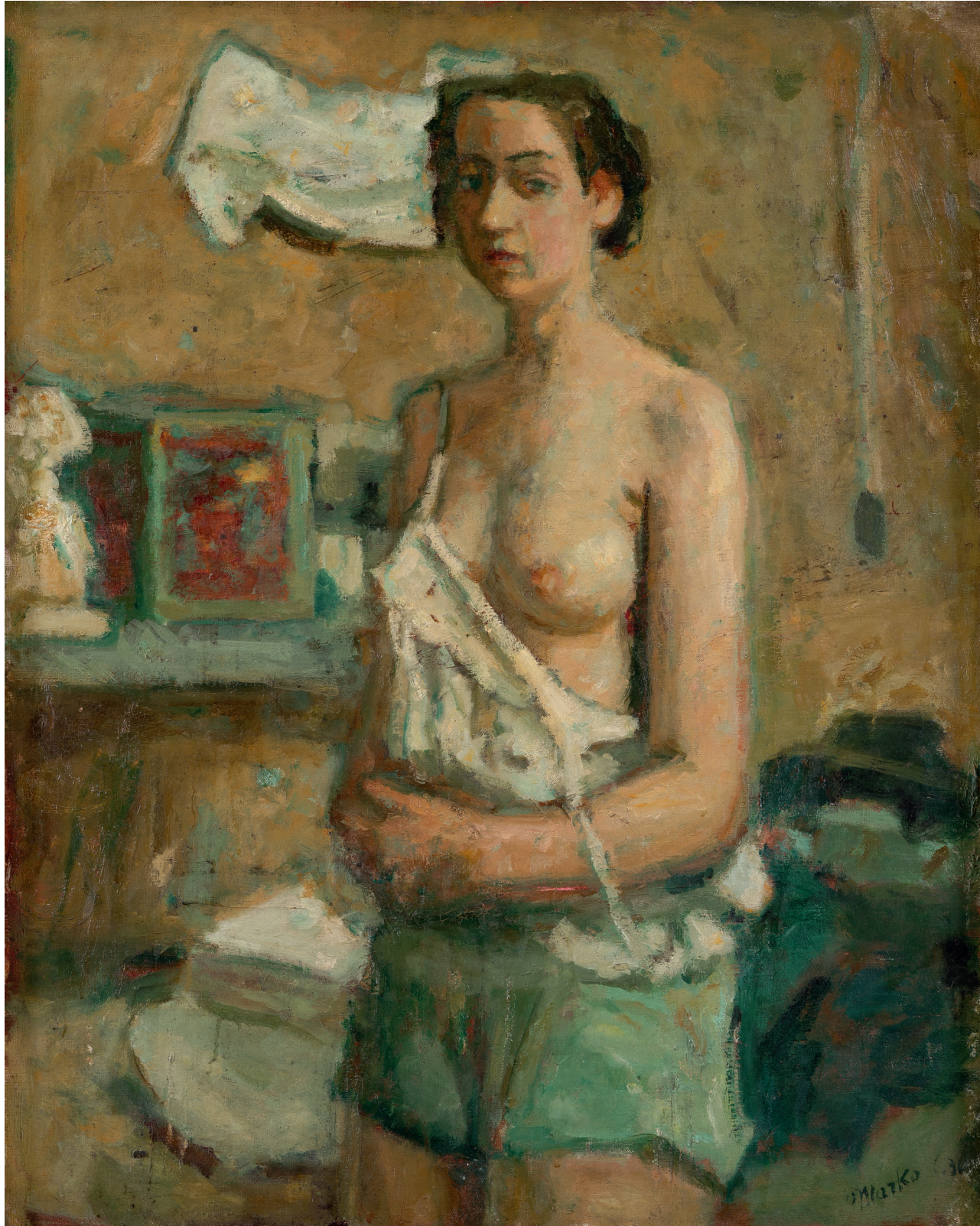
(1902, Belgrade – 1986, Saint Tropez)

painter

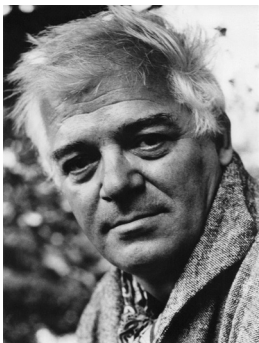
SAS: corresponding member from 30 January 1958;
SASA: full member from 7 March 1968

17. Полуакт (Девојка са спуштеном
брешелом), 1936
уље на платну, 915 × 730 mm
сигн. д. д: Marko Č 36
инв. бр. 426

17. Half-Figure of a Female Nude
(Girl With a Slipping Brassiere Strap), 1936
oil on canvas, 915 × 730 mm
sign. d. r: Marko Č 36
Inv. No. 426

ПЕТАР ЛУБАРДА

(1907, Љуботињ – 1974, Београд)

сликар

САН: дописни члан од 17. децембра 1959;

САНУ: редовни од 20. децембра 1961.

PETAR LUBARDA

(1907, Ljubotinj – 1974, Belgrade)

painter

SAS: corresponding member from 17 December 1959;

SASA: full member from 20 December 1961

18. *Први српски устанак*, 1969–1971

лак на лесониту, 1300 × 1680 mm

без сигнатуре

инв. бр. 225

поклон Вере Лубарде

18. *The First Serbian Uprising*, 1969–1971

spray paint on lesomite, 1300 × 1680 mm

no sign.

Inv. No. 225

presented by Vera Lubarda

ЗОРА ПЕТРОВИЋ
(1894, Добрица – 1962, Београд)
сликар

САНУ: дописни члан од 21. децембра 1961.

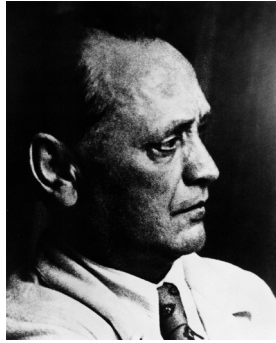
ZORA PETROVIĆ
(1894, Dobrica – 1962, Belgrade)
painter

SASA: corresponding member from
21 December 1961

19. *Сељанка*
уље на платну, 1800 × 1050 mm
без сигнатуре
инв. бр. 25

19. *Peasant Woman*
oil on canvas, 1800 × 1050 mm
no sign.
Inv. No. 25

АНТУН АУГУСТИНЧИЋ
(1900, Клањец – 1979, Загреб)
вајар

САНУ: дописни члан од 5. децембра 1963;
члан ван радног састава од 7. маја 1976.

ANTUN AUGUSTINČIĆ
(1900, Klanjec – 1979, Zagreb)
sculptor

SASA: corresponding member from 5 December 1963;
adjunct member from 7 May 1976

20. Маршал Тито
бронза, 67,5 × 56 × 37,5 cm
сигн. д. д. (спреда): AAUGUSTINČIĆ
инв. бр. 5

20. Marshall Tito
bronze, 67,5 × 56 × 37,5 cm
sign. d. r. (in front): AAUGUSTINČIĆ
Inv. No. 5

ЈОВАН БИЈЕЛИЋ
(1886, Колунић – 1964, Београд)
сликар

САНУ: редовни члан од 5. децембра 1963.

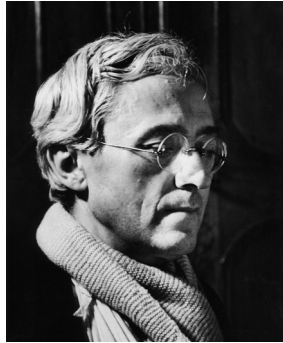
JOVAN BIJELIĆ
(1886, Kolunić – 1964, Belgrade)
painter

SASA: full member from 5 December 1963

21. *Девојчица с лушком*, 1928
уље на платну, 1280 × 940 mm
сигн. д. л: Бијелић
инв. бр. 157

21. *Little Girl with a Doll*, 1928
oil on canvas, 1280 × 940 mm
sign. d. l: Бијелић
Inv. No. 157

НЕДЕЉКО ГВОЗДЕНОВИЋ
(1902, Мостар – 1988, Београд)
сликар

САНУ: дописни члан од 5. децембра 1963;
редовни од 28. маја 1970.

NEDELJKO GVOZDENOVIĆ
(1902, Mostar – 1988, Belgrade)
painter

SASA: corresponding member from
5 December 1963;
full member from 28 May 1970

22. *Бели зид са лествицама*, 1965
уље на платну, 760 × 1000 mm
сигн. д. л: Н Гвозденовић; 65
инв. бр. 248
легат Недељка Гвозденовића

22. *White Wall with Ladder*, 1965
oil on canvas, 760 × 1000 mm
sign. d. l: Н Гвозденовић; 65
Inv. No. 248
Nedeljko Gvozdenović's bequest

БОЖИДАР ЈАКАЦ

(1899, Ново Место – 1989, Љубљана)

сликар

САНУ: дописни члан од 5. децембра 1963;
преведен у статус члана ван радног састава

BOŽIDAR JAKAC

(1899, Novo Mesto – 1989, Ljubljana)

painter

SASA: corresponding member from
5 December 1963;
transferred to adjunct member status

23. Павле Савић, 1976
креда на папиру, 665 × 500 mm
сигн. д. д: Ljubljana, 3. I. 1976, В. Јакас;
д. с: Павле Савић (потпис портретисаног)
инв. бр. 142
поклон аутора 1976

23. Pavle Savić, 1976
chalk on paper, 665 × 500 mm
sign. d. r: Ljubljana, 3. I. 1976, B. Jakac;
d. m: Павле Савић (signature of the sitter)
Inv. No. 142
presented by the artist in 1976

Tratne Cabuk

ЛАЗАР ЛИЧЕНОСКИ

(1901, Галичник – 1964, Скопље)

сликар

САНУ: дописни члан од 5. децембра 1963.

LAZAR LIČENOSKI

(1901, Galičnik – 1964, Skopje)

painter

SASA: corresponding member from
5 December 1963

24. Македонска варошица

уље на дрвеној плочи, 780 × 580 mm

без сигнатуре

инв бр. 211

поклон академика Младена Јосифовића 1979

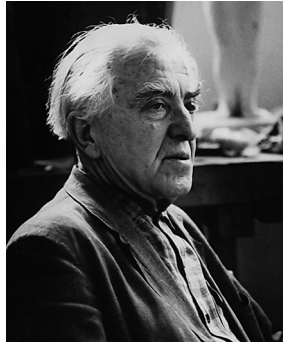
24. Macedonian Country Town

oil on wooden board, 780 × 580 mm

no sign.

Inv. No. 211

presented by academician Mladen Josifović in 1979

РИСТО СТИЈОВИЋ

(1894, Подгорица – 1974, Титоград)
вајар

САНУ: дописни члан од 5. децембра 1963;
редовни од 16. децембра 1974.

RISTO STIJOVIĆ

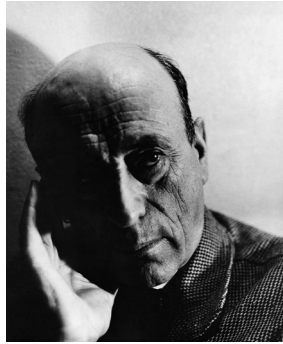
(1894, Podgorica – 1974, Titograd)
sculptor

SASA: corresponding member from
5 December 1963;
full member from 16 December 1974

25. *Торзо девојке*, 1971
дрво, 54,5 × 20,3 × 22,5 cm
сигн. д. л: Р. Стијовић 1971
инв. бр. 136

25. *Torso of a Young Girl*, 1971
wood, 54,5 × 20,3 × 22,5 cm
sign. d. l: Р. Стијовић 1971
Inv. No. 136

СТОЈАН АРАЛИЦА
(1883, Шкаре – 1980, Београд)
сликар

САНУ: дописни члан од 14. новембра 1965;
редовни од 7. марта 1968.

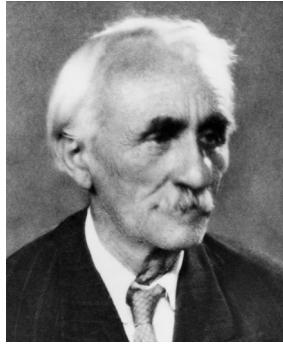
STOJAN ARALICA
(1883, Škare – 1980, Belgrade)
painter

SASA: corresponding member from
14 November 1965;
full member from 7 March 1968

26. *Портрет Луја Војновића*, 1929
уље на платну, 925 × 735 mm
сигн. д. д: Aralica
инв. бр. 223

26. *Portrait of Lujo Vojnović*, 1929
oil on canvas, 925 × 735 mm
sign. d. r: Aralica
Inv. No. 223

БОРИВОЈЕ – БОРА СТЕВАНОВИЋ
(1878, Ниш – 1976, Београд)
сликар

САНУ: дописни члан од 16. децембра 1965;
редовни од 7. марта 1968.

BORIVOJE – BORA STEVANOVIĆ
(1878, Niš – 1976, Belgrade)
painter

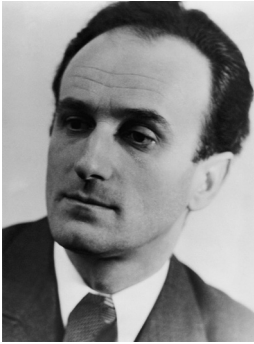
SASA: corresponding member from
16 December 1965;
full member from 7 March 1968

27. Чубурски пролеће, 1934
уље на платну, 670 × 780 mm
сигн. д. д: Б. С. 1934
инв. бр. 238

27. *The Spring in Čubura*, 1934
oil on canvas, 670 × 780 mm
sign. d. r: Б. С. 1934
Inv. No. 238

ИВАН ТАБАКОВИЋ

(1898, Арад – 1977, Београд)

сликар

САНУ: дописни члан од 16. децембра 1965;
редовни од 27. априла 1972.

IVAN TABAKOVIĆ

(1898, Arad – 1977, Belgrade)

painter

SASA: corresponding member from
16 December 1965;
full member from 27 April 1972

28. *Прометееј*, 1975

колаж, 650 × 880 mm

сигн. д. д: Ivan Tabaković 1975

инв. бр. 185

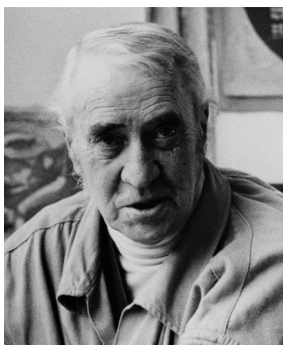
28. *Prometheus*, 1975

collage, 650 × 880 mm

sign. d. r: Ivan Tabaković 1975

Inv. No. 185

МАРИНО ТАРТАЉА

(1894, Загреб – 1984, Загреб)

сликар

САНУ: дописни члан од 16. децембра 1965;
члан ван радног састава од 1976.

MARINO TARTAGLIA

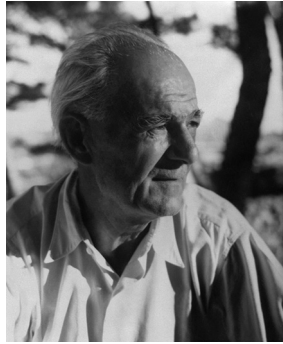
(1894, Zagreb – 1984, Zagreb)

painter

SASA: corresponding member from
16 December 1965;
adjunct member from 1976

29. *Букет̄ њоложен на роза*
(*Положен букет̄ на роза*), 1970
уље на платну, 464 × 629 mm
сигн. г. л: tartaglia
инв. бр. 103

29. *Bouquet Laid on Light Pink*, 1970
oil on canvas, 464 × 629 mm
sign. u. l: tartaglia
Inv. No. 103

ФРАНО КРШЕНИЋ

(1897, Лумбарда – 1982, Загреб)

вајар

САНУ: дописни члан од 7. марта 1968;
члан ван радног састава од 7. маја 1976.

FRANO KRŠINIĆ

(1897, Lumbarda – 1982, Zagreb)

sculptor

SASA: corresponding member from 7 March 1968;
adjunct member from 7 May 1976

30. *Плети ме, њлети мајчице*, око 1950
бронза, 41,5 × 26 × 35,5 cm
сигн. д. д: KRŠINIĆ
инв. бр. 220

30. *Plait My Hair in Braids, Mommy*, ca 1950
bronze, 41,5 × 26 × 35,5 cm
sign. d. r: KRŠINIĆ
Inv. No. 220

ЉУБИЦА – ЦУЦА СОКИЋ
(1914, Битољ – 2009, Београд)
сликар

САНУ: дописни члан од 7. марта 1968;
редовни од 16. новембра 1978.

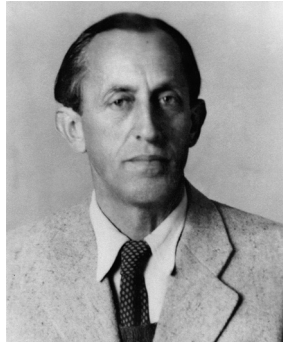
LJUBICA – CUCA SOKIĆ
(1914, Bitola – 2009, Belgrade)
painter

SASA: corresponding member from 7 March 1968;
full member from 16 November 1978

31. *Ентеријер са фиџуром која шије*, 1939
уље на картону, 500 × 610 mm
сигн. д. д: Сокић
инв. бр. 175

31. *Interior with a Person Sewing*, 1939
oil on cardboard, 500 × 610 mm
sign. d. r: Сокић
Inv. No. 175

ИВАН РАДОВИЋ
(1894, Вршац – 1973, Београд)
сликар

САНУ: дописни члан од 28. маја 1970.

IVAN RADOVIĆ
(1894, Vršac – 1973, Belgrade)
painter

SASA: corresponding member from 28 May 1970

32. *Сликар и модел*, 1930.
уље на платну, 565 × 635 mm
сигн. д. д: Радовић; 1930
инв. бр. 126

32. *Artist and His Model*, 1930
oil on canvas, 565 × 635 mm
sign. d. r: Радовић; 1930
Inv. No. 126

ПРЕДРАГ – ПЕЂА МИЛОСАВЉЕВИЋ
(1908, Лужнице – 1987, Београд)
сликар

САНУ: дописни члан од 27. априла 1972;
редовни од 22. априла 1976.

PREDRAG – PEĐA MILOSAVLJEVIĆ
(1908, Lužnice – 1987, Belgrade)
painter

SASA: corresponding member from 27 April 1972;
full member from 22 April 1976

33. *Ослободиоци*, 1969–1972
уље на платну, 1112 × 1425 mm
сигн. д. л: PEDJA; 71072
инв. бр. 102

33. *Liberators*, 1969–1972
oil on canvas, 1112 × 1425 mm
sign. d. l: PEDJA; 71072
Inv. No. 102

ОЛГА ЈЕВРИЋ

(1922, Београд – 2014, Београд)

вајар

САНУ: дописни члан од 21. марта 1974;
редовни од 15. децембра 1983.

OLGA JEVRIC

(1922, Belgrade – 2014, Belgrade)

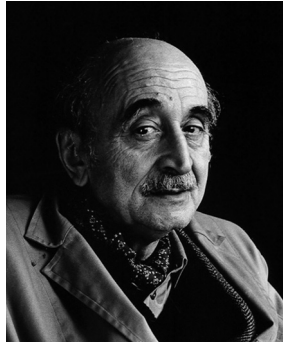
sculptor

SASA: corresponding member from 21 March 1974;
full member from 15 December 1983

34. *Арџикулација љросџора IVa (VIII)*, 1970 (1981)
фериоксид, гвожђе, 85 × 100 × 72 cm
без сигнатуре
инв. бр. 230

34. *Articulation of Space IVa (VIII)*, 1970 (1981)
ferro oxide, iron, 85 × 100 × 72 cm
no sign.
Inv. No. 230

МИОДРАГ – МИЋА ПОПОВИЋ
(1923, Лозница – 1996, Београд)
сликар

САНУ: дописни члан од 16. новембра 1978;
редовни од 12. децембра 1985.

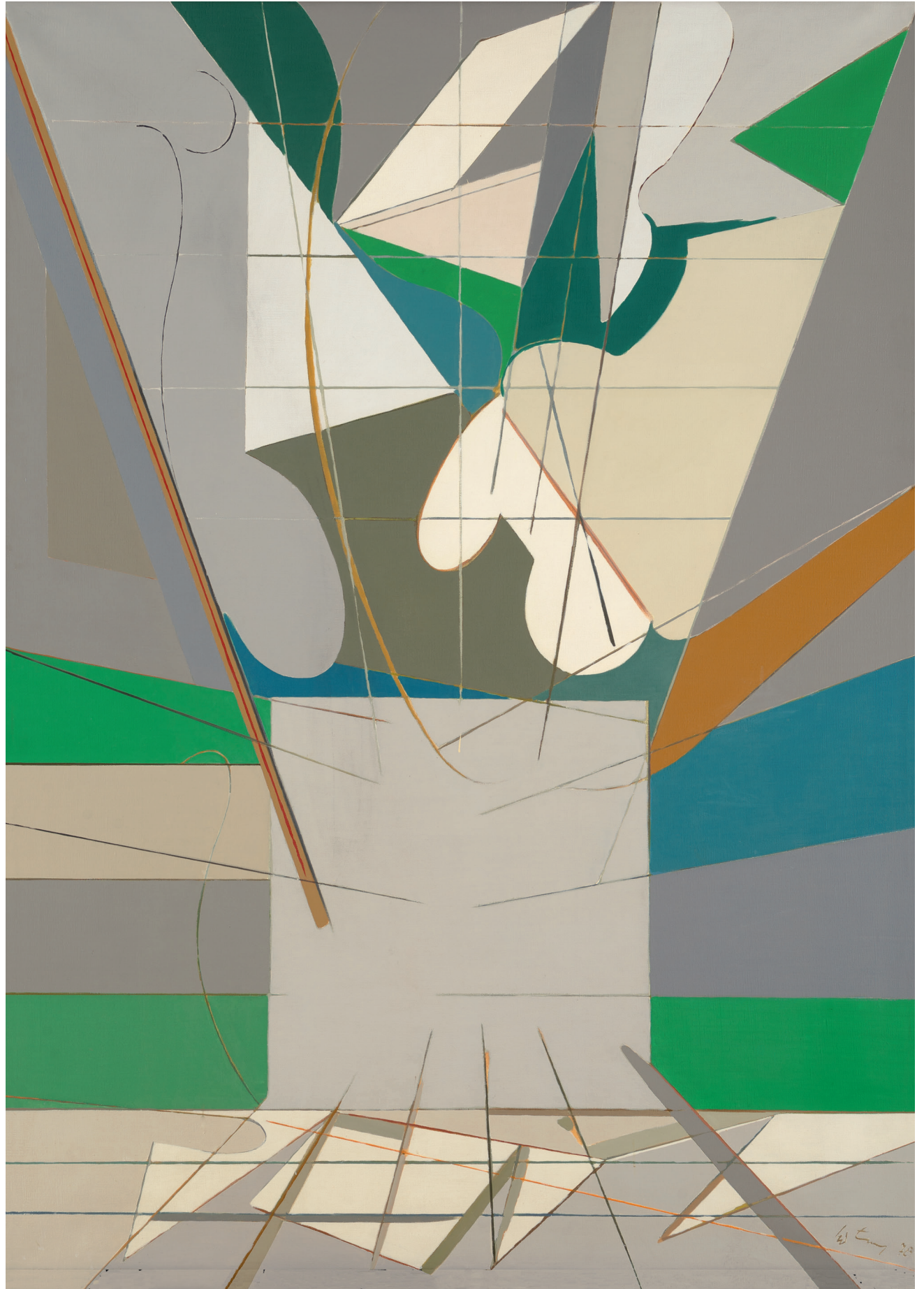
MIODRAG – MIĆA POPOVIĆ
(1923, Loznica – 1996, Belgrade)
painter

SASA: corresponding member from
16 November 1978;
full member from 12 December 1985

35. *Планирање њодчовека (Мајмун)*, 1979
комбинована техника, акрилик, метал и дрво
на платну, 1282 × 1280 mm
сигн. д. л: Мића Поповић 79
инв. бр. 427

35. *Planning the Subhuman (Monkey)*, 1979
combined technique, acrylic, metal and wood
on canvas, 1282 × 1280 mm
sign. d. l: Mića Popović 79
Inv. No. 427

СТОЈАН ЋЕЛИЋ

(1925, Босански Нови – 1992, Београд)
сликар

САНУ: дописни члан од 16. новембра 1978;
редовни од 12. децембра 1985.

STOJAN ĆELIĆ

(1925, Bosanski Novi – 1992, Belgrade)
painter

SASA: corresponding member from
16 November 1978;
full member from 12 December 1985

36. *Echo XII*, 1978.

уље на платну, 1930 × 1390 mm

сигн. д. д: Стојан Ћелић 78

инв. бр. 1494

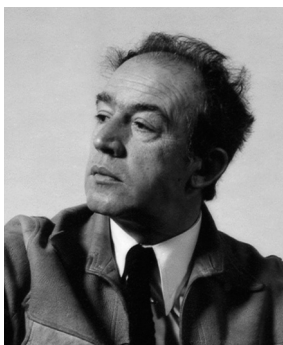
36. *Echo XII*, 1978

oil on canvas, 1930 × 1390 mm

sign. d. r: Стојан Ћелић 78

Inv. No. 1494

МЛАДЕН СРБИНОВИЋ

(1925, Сушица – 2009, Београд)

сликар

САНУ: дописни члан од 7. маја 1981;
редовни од 15. децембра 1988.

MLADEN SRBINOVIĆ

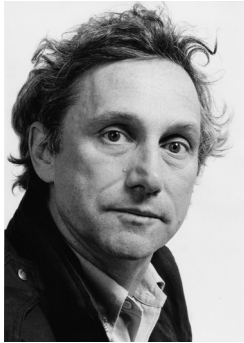
(1925, Sušica – 2009, Belgrade)

painter

SASA: corresponding member from 7 May 1981;
full member from 15 December 1988

37. *Цвеће и скулптура*, 1958–1960
уље на платну, 640 × 805 mm
сигн. д. л: MS (монограм) ·58·60·
инв. бр. 227

37. *Flowers and a Sculpture*, 1958–1960
oil on canvas, 640 × 805 mm
sign. d. l: MS (монограм) ·58·60·
Inv. No. 227

ВЛАДИМИР ВЕЛИЧКОВИЋ
(1935, Београд)
сликар

САНУ: члан ван радног састава од 12. децембра 1985.

VLADIMIR VELIČKOVIĆ
(1935, Belgrade)
painter

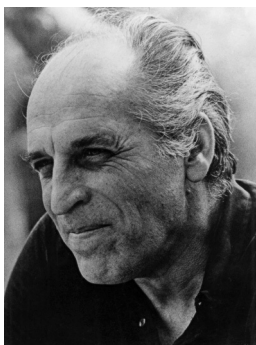
SASA: adjunct member from 12 December 1985

38. *Крик (Cri fig. XXIII)*, 1984
туш и темпера на папиру, 1600 × 1250 mm
сигн. д. д: Cri fig. XXIII, 24. 12. 1984. /
VELIČKOVIĆ.
инв. бр. 991

38. *Cry (Cri fig. XXIII)*, 1984
India ink, tempera, 1600 × 1250 mm
sign. d. r. Cri fig. XXIII, 24. 12. 1984. /
VELIČKOVIĆ.
Inv. No. 991

МИЛОРАД – БАТА МИХАИЛОВИЋ

(1923, Панчево – 2011, Париз)

сликар

САНУ: члан ван радног састава од 12. децембра 1985.

MILORAD – BATA MIHAILOVIĆ

(1923, Pančevo – 2011, Paris)

painter

SASA: adjunct member from 12 December 1985

39. *Стикс*, 1985

акрилик, комбинована техника (уље на платну),
2490 × 1410 mm

сигн. д. д: МИХАЉЛОВИЋ Paris

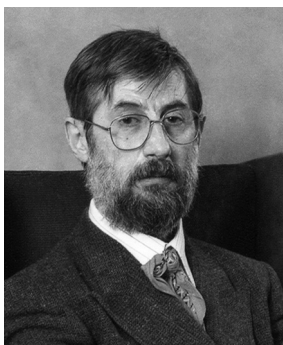
инв. бр. 1385

39. *Styx*, 1985

acrylic and combined technique
oil on canvas, 2490 × 1410 mm
sign. d. r: MIHAILOVITCH Paris

Inv. No. 1385

РАДОМИР РЕЉИЋ

(1938, Скопље – 2006, Београд)

сликар

САНУ: дописни члан од 15. децембра 1988;
редовни од 23. октобра 1997.

RADOMIR RELJIĆ

(1938, Skopje – 2006, Belgrade)

painter

SASA: corresponding member from 15 December 1988;
full member from 23 October 1997

40. *О ружи*, 1967

уље на платну, 2000 × 1350 mm

сигн. позади: ·RO ZERO· Радомир Рељић; 1967.

инв. бр. 2089

поклон Мирјане Миоџиновић и Паскал Делпеш

40. *About the Rose*, 1967

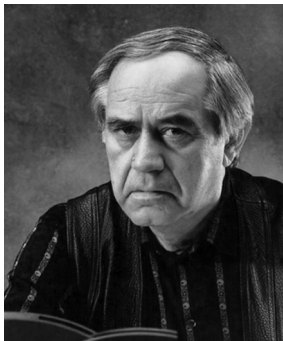
oil on canvas, 2000 × 1350 mm

sign. on the back: ·RO ZERO· Radomir Reljić; 1967.

Inv. No. 2089

presented by Mirjana Miočinović and Pascal Delpeche

ДУШАН ЦАМОЊА

(1928, Струмица – 2009, Загреб)

вајар

САНУ: члан ван радног састава од 15. децембра 1988.

DUŠAN DŽAMONJA

(1928, Strumica – 2009, Zagreb)

sculptor

SASA: adjunct member from 15 December 1988

41. *ВМУ III*, 1999

графика на картону, 700 × 1000 mm

сигн. д. д: DŽAMONJA 99

инв. бр. 2656

поклон аутора 2004. после изложбе
у Галерији САНУ

41. *ВМУ III*, 1999

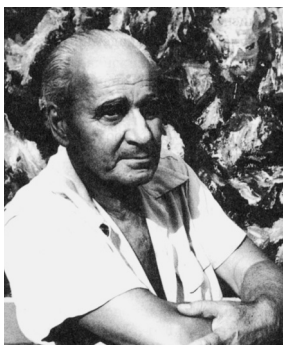
print on cardboard, 700 × 1000 mm

sign. d. r: DŽAMONJA 99

Inv. No. 2656

presented by the artist in 2004 after the exhibition
in the Gallery of SASA

МИЛАН КОЊОВИЋ

(1898, Сомбор – 1993, Сомбор)

сликар

САНУ: ВАНУ: редовни члан од 4. децембра 1979;

САНУ: редовни члан од 29. маја 1991.

MILAN KONJOVIĆ

(1898, Sombor – 1993, Sombor)

painter

SASA: Vojvodina Academy of Sciences and Arts:

full member from 4 December 1979;

SASA: full member from 29 May 1991

42. *Ема храни Верочку*, 1931

уље на платну, 730 × 595 mm

сигн. д. д.: Konyovits

инв. бр. 2109

поклон Вере Коњовић Амиџић

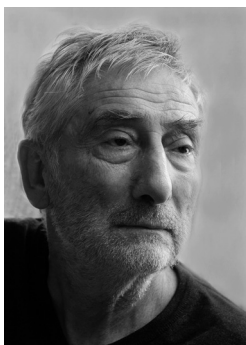
42. *Ema Feeding Veročka*, 1931

oil on canvas, 730 × 595 mm

sign. d. r: Konyovits

Inv. No. 2109

presented by Vera Konjović Amidžić

ЉУБОМИР – ЉУБА ПОПОВИЋ
(1934, Тузла – 2016, Београд)
сликар

САНУ: члан ван радног састава од 25. априла 1991.

LJUBOMIR – LJUBA POPOVIĆ
(1934, Tuzla – 2016, Belgrade)
painter

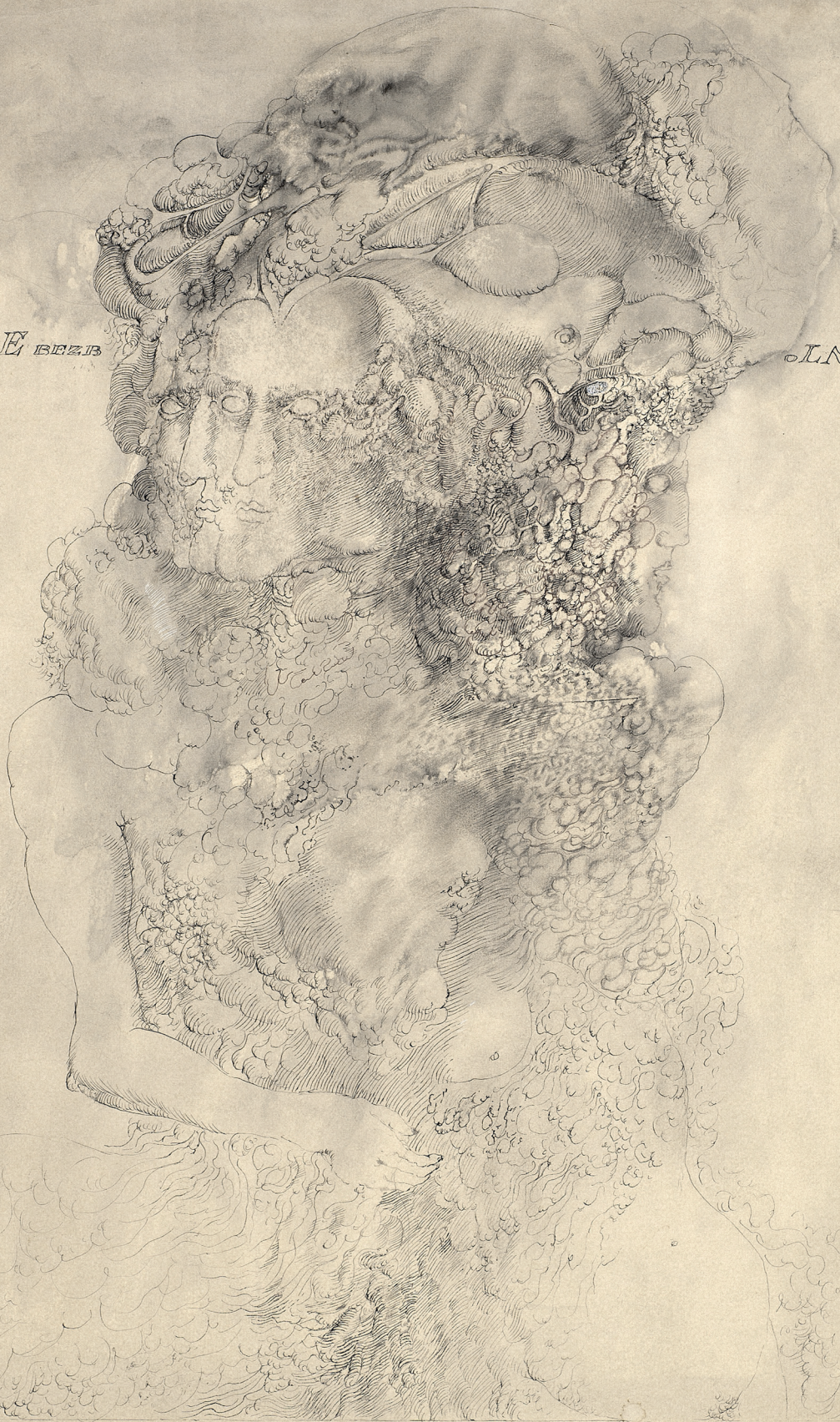
SASA: adjunct member from 25 April 1991

43. *Данџе. Безболноси*, 1963
туш на папиру, 497 × 370 mm
сигн. г. л: DANTE bezb; г. д: oLNOST;
д. д: један поновни удаљени зов прошлости у
осветљеним одајама, одсјај порцуланских ваза
емитује једну извитоперену сенилност волута;
д. с: G 37HS 5; д. д: 1963. RASTOJANE,
NOVEMBAR. KUPOLA и монограм уметника
инв. бр. 2095
поклон Мирјане Миоциновић и Паскал Делпеш

43. *Dante. Painlessness*, 1963
India ink on paper, 497 × 370 mm
sign. u. l: DANTE bezb; u. r: oLNOST;
d. r: један поновни удаљени зов прошлости у
осветљеним одајама, одсјај порцуланских ваза
емитује једну извитоперену сенилност волута;
д. м: G 37HS 5; д. р: 1963. RASTOJANE,
NOVEMBAR. KUPOLA and artist's monogram
Inv. No. 2095
presented by Mirjana Miočinović and Pascal Delpêche

DANTE BEZB

LNOST

Вся работа выполнена в технике пера и чернил. Работа
выполнена в технике пера и чернил. Работа выполнена в технике пера и чернил.

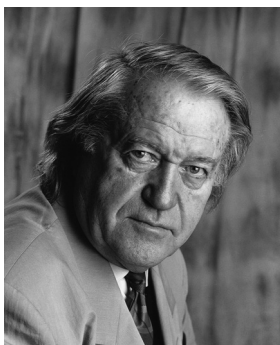

G 3715 5

1963. RASTOJANE
NOVEMBER. KUPOTA

СВЕТОМИР АРСИЋ БАСАРА

(1928, Севац)

вајар

САНУ: редовни члан од 27. октобра 1994.

SVETOMIR ARSIĆ BASARA

(1928, Sevce)

sculptor

SASA: full member from 27 October 1994

44. *Оклојник цара Лазара*, 2012

дрво и метал, 215 × 50 × 45 cm

без сигнатуре

инв. бр. 2898

откупљено средствима Министарства културе
и информисања Републике Србије

44. *Tsar Lazar's Armour*, 2012

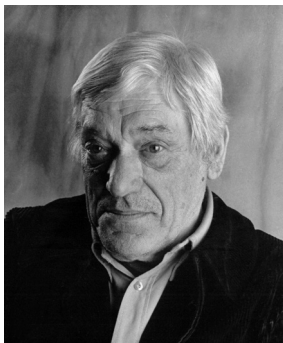
wood and metal, 215 × 50 × 45 cm

no sign.

Inv. No. 2898

purchased due to material support by the Ministry
of Culture and Information of the Republic of Serbia

ПЕТАР ОМЧИКУС

(1926, Сушак)

сликар

САНУ: члан ван радног састава од 27. октобра 1994;
дописни члан од 1. новембра 2012;
редовни члан од 5. новембра 2015.

PETAR OMČIKUS

(1926, Sušak)

painter

SASA: adjunct member from 27 October 1994;
corresponding member from 1 November 2012;
full member from 5 November 2015

45. Црмница, 1949

уље на платну, 980 × 1745 mm

сигн. д. д: P. Omčikus; 49.

инв. бр. 2461

поклон аутора 1999

45. Crmnica, 1949

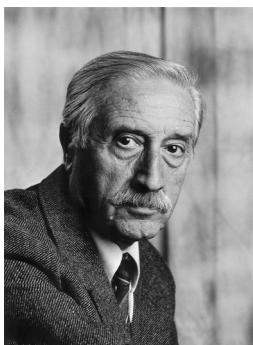
oil on canvas, 980 × 1745 mm

sign. d. d: P. Omčikus; 49.

Inv. No. 2461

presented by the artist in 1999

НИКОЛА ЈАНКОВИЋ

(1926, Крагујевац)

вајар

САНУ: дописни члан од 23. октобра 1997;
редовни од 2. новембра 2006.

NIKOLA JANKOVIĆ

(1926, Kragujevac)

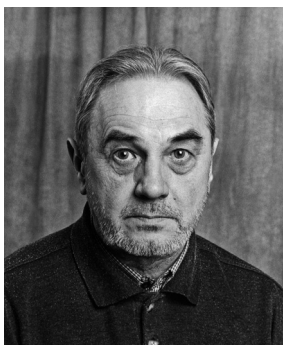
sculptor

SASA: corresponding member from 23 October 1997;
full member from 2 November 2006

46. *Aleksandar Belić*, 1976
бронза, 65 × 44 × 32 cm
сигн. д. с. (позади): Н. Јанковић 1976
инв. бр. 156а

46. *Aleksandar Belić*, 1976
bronze, 65 × 44 × 32 cm
sign. d. on the back in the middle: Н. Јанковић 1976
Inv. No. 156a

ДУШАН ОТАШЕВИЋ

(1940, Београд)

сликар

САНУ: дописни члан од 30. октобра 2003;
редовни члан од 5. новембра 2009.

DUŠAN OTAŠEVIĆ

(1940, Belgrade)

painter

SASA: corresponding member from 30 October 2003;
full member from 5 November 2009

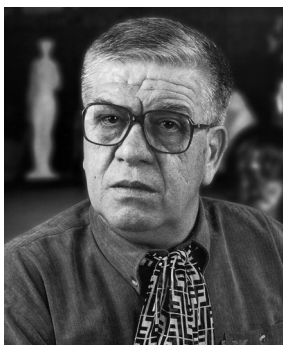
47. *Ars superat omnia*, 2003

комбинована техника, бојено дрво,
акрилик на платну, 1100 × 1100 mm
сигн. с. (позади): 2003; ДУШАН;
ОТАШЕВИЋ; ОД (монограм)
инв. бр. 2658
поклон аутора 2005

47. *Ars superat omnia*, 2003

combined technique, painted wood,
acrylic on canvas, 1100 × 1100 mm
sign. on the back in the middle: 2003; DUŠAN;
OTAŠEVIĆ; artist's monogram OD
Inv. No. 2658
presented by the artist in 2005

ТОМЕ СЕРАФИМОВСКИ

(1935, Zubovce – 2016, Скопље)

вајар

САНУ: инострани члан од 30. октобра 2003.

TOME SERAFIMOVSKI

(1935, Zubovce – 2016, Skopje)

sculptor

SASA: foreign member from 30 October 2003

48. *Дејан Медаковић*, 2004

бронза, 35 × 25,5 × 27 cm

сигн. на оковратнику, десно: T Serafim. 2004

инв. бр. 2867

поклон аутора

48. Dejan Medaković, 2004

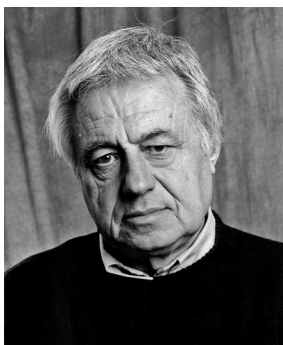
bronze, 35 × 25,5 × 27 cm

sign. on the collar, right: T Serafim. 2004

Inv. No. 2867

presented by the artist

ТОДОР СТЕВАНОВИЋ

(1937, Залужње)

сликар и писац

САНУ: дописни члан од 30. октобра 2003;
редовни члан од 1. новембра 2012.

TODOR STEVANOVIĆ

(1937, Zalužnje)

painter and author

SASA: corresponding member from 30 October 2003
full member from 1 November 2012

49. *Црно и бело сунце*, 1990–1999
уље на платну, 2000 × 1000 mm
сигн. с. д: ТОДОР
инв. бр. 2871
поклон аутора 2013

49. *Black and White Sun*, 1990–1999
oil on canvas, 2000 × 1000 mm
sign. m. r: ТОДОР
Inv. No. 2871
presented by the artist in 2013

МИЛИЦА СТЕВАНОВИЋ

(1933, Београд)

сликар

САНУ: дописни члан од 5. новембра 2009.

MILICA STEVANOVIĆ

(1933, Belgrade)

painter

SASA: corresponding member from
5 November 2009

50. *Борови, лимени кров, прозори стакленика,*
1997–2014

уље на платну, 1200 × 1400 mm

сигн. г. д: МС 97 15

инв. бр. 2908

откупљено средствима Министарства културе
и информисања Републике Србије

50. *Pines, Tin Roof and Greenhouse Windows,*
1997–2014

oil on canvas, 1200 × 1400 mm

sign. u. r: MS 97 15

Inv. No. 2908

purchased due to material support by the Ministry
of Culture and Information of the Republic of Serbia

THE SASA FINE ART COLLECTION

– THEN AND NOW

Summary

The Society of Serbian Letters (*Društvo srpske/srbske slovesnosti*), the first scholarly society in Serbia south of the Sava river, was founded in 1841 under the auspices of Prince Mihailo Obrenović, with the purpose of improving the development of science and culture at the time of the formation of the modern Serbian state.

From the very beginning, the Society was responsible for the preservation of Serbian cultural heritage, including the maintenance of works of fine art. In time, collections of items were being formed making the basis for the funds of the Academy's future Library, Archives and Fine Art Collection.

The Society of Serbian Letters was turned into the Serbian Learned Society (*Srpsko učeno društvo*) in 1864, and in 1886 into the Serbian Royal Academy.

The Society gathered scientists, but also acclaimed Serbian artists, thus supporting the promulgation of fine arts. Within the framework of the projects of the Serbian Learned Society, Mihailo Valtrović and Dragutin Milutinović undertook field visits, registering and recording monuments of culture, subsequently organising a number of shows of the gathered material, known as "The Exhibitions of the Serbian Learned Society" (*Izlozi Srpskog učenog društva*) (1871–1884). The turn of the twentieth century

witnessed the first shows of contemporary art and the Academy showed interest in promoting exhibitions of its members' work.

Works of art were acquired for the Academy's Fund in various ways, through purchases or donations of materials for the study of antiquities, through various projects aimed at educating and raising awareness of wider social circles, for instance via illustrations for publications issued by the Academy, through the purchase and creation of works of art to adorn the new building of the Academy, which was a way of supporting artists. Funds for the purchase of artworks were provided from endowments (Stevan Popović Vacki Endowment, Ljubica and Gvozden Klajić Endowment etc.). Works of art were often part of the very legacy of the founders of several of the Academy's funds.

Gradually, the gallery of portraits of the benefactors, presidents and members of the Academy and, to a lesser extent, state portraits was being formed. It can be assumed that these portraits, being displayed at the Academy's workspace at a very early stage, were aimed at a particular assemblage as a means of expressing gratitude to the Academy's benefactors and showing respect to its members. Little is known about the interiors of the buildings which

served as the seats of the Academy (at 5 Dobračina, 34 Brankova, and 15 Brankova Streets).

The needs and activities of the Academy outgrew its existing premises, hence there was a need for the construction of an adequate building to house the Academy's Fine Art Collection. The new building of the Serbian Royal Academy was built at 35 Knez Mihailova Street, in a city block surrounded by Vuka Karadžića and Đure Jakšića Streets, on the plot donated by Prince Mihailo. The design of the building was entrusted to Dragutin Đorđević and Andra Stevanović around 1910, but because of the wars the construction works were completed only between 1921 and 1924.

The ground floor of the representative multi-purpose palace was realised around the T-shaped passage with glass roof on a metal construction in the spirit of Parisian and Viennese architecture. The marquee, three-part large windows and secondary plastics – garlands, masks, locksmith works on the ground floor stores and mezzanine windows, and floral ornaments of the dome were executed in Art Nouveau style. The sculptural decoration of the palace in artificial stone was carried out by Sunko and Jungman Construction Company.

We can still judge at the original exterior of the building, because it has largely been preserved, whereas the interior was completely changed from the original after the Second World War, as well as the purpose of the building. During the construction work, it turned out that the Academy's funds were not sufficient to cover the execution of a luxurious palace in the elite part of the city and serve the activities and other needs of the institution. It was decided that part of the building should be rented, hence only those parts of the Academy whose premises were accessed from Đure Jakšića Street found

Пера Ј. Поповић,
Амблем задужбине Милана Кујунџића
(Музеј Српске православне цркве, Београд)

Pera J. Popović,
Emblem of the Endowment of Milan Kujundžić
(Museum of the Serbian Orthodox Church, Belgrade)

their place in the new building. The Academy's offices were still located in Brankova Street, while the annual and solemn sessions of academicians, where new members would deliver their inaugural speeches, were held at the Great Hall of the Kolarac Foundation (Kolarac People's University) or in the Ceremonial Hall of the Old University.

Notwithstanding the fact that the palace of the Academy was not entirely put at the Academy's disposal, it appeared as an interesting cultural and sociological toponym of the capital in the interwar period and the meeting point of different social and cultural currents on the map of Belgrade, including segments related to fine art.

Exhibitions were regularly held there – one of these was *Mount Athos in Paintings*, opened in March

1926 showing the works by a Russian émigré artist Alexei P. Pletnev (Алексей П. Плетнев), whose father was a friend of A. S. Pushkin, to whom the famous poet dedicated his *Eugene Onegin*. A. P. Pletnev donated to the Academy a portrait of Pushkin – a copy of the portrait painted by famous Russian marine artist Ivan Aivazovsky.

Certain works, brought into context of the palace of the Academy in the interwar period, are still kept in the Academy's Collection and are regularly exhibited in the premises of the building at 35 Knez Mihailova Street. In the interwar press we can read that the bust of Dr Jovan Cvijić, a work by Stamenko Đurđević, had been in the possession of the Museum of Danilo Popović housed in the palace of the Academy of Sciences in the middle of the third decade of the twentieth century.

Drag. M. Kandić, a war artist, exhibited in the palace of the Academy of Sciences in 1928. At that time, the building of the Academy opened its door to avant-garde events. The exhibition *Contemporary Parisian Masters* was organised by Zenitist Branko Ve Poljanski with the help of Cvijeta Zuzorić Art Association. This cultural event, instigating art debates and attracting the attention of young artists, had a considerable impact on the development of our Modern art.

In the mid-third decade, the Association of Friends of Arts "Cvijeta Zuzorić" was organising tea parties in the palace of the Academy, while exhibitions of flowers were being held at the passage of the Academy of Sciences under the patronage of the Circle of Serbian Sisters (*Kolo srpskih sestara*) and the Local Child Protection Committee (*Državna mesna zaštita dece*). Apart from the "Automobile and Motorcycle Association of the Kingdom of Yugoslavia", the Belgrade Photo Club and Intellectual Club were

also housed there. Parties and concerts, but also the lottery, music hall theatres (*Variété*) and masquerades would be organised in the hall, or in a tavern in the centre of the passage of the Academy where jazz was played and New Year's Eve celebrated.

A series of pedagogical undertakings was organised at the building of the Academy, such as the private Gymnasium of professor Marjanović, Higher Teachers' Training College, an English language course initiated by the Union of Intellectual Workers of Yugoslavia and the "Academy of Sciences Dancing School". In 1927, a modern Evening Nude Drawing Course was run in the premises at Vuka Karadžića Street by sculptor Dušan Jovanović and painter Mladen Josić. There, the Association of Russian artists, from 1928 to 1933, opened its permanent studio, which was actually a school of painting led by Russian émigré artists, painter Sergey Kuchinsky (Сергей Иванович Кучинский) and sculptor Sergey Alisov (Сергей Алисов).

Studios on the top floor of the SASA building, where artists such as Mihailo Bata Protić and Mira Letica worked during the seventies, eighties and nineties of the twentieth century, as well as the members of the SASA – Risto Stijović, Mića Popović and Radomir Reljić, including the current member Svetomir Arsić Basara and others, have their own pre-history in the first studios at a newly-built Palace of the Academy awarded to, among others, a Russian émigré architect and sculptor Roman Verhovsky (Роман Николаевич Верховской), Mihailo Petrov and Jovan Bijelić.

The SRA was both the meeting and crossing place of Russian refugees and Serbian cultural circles, housing a number of Russian émigré organisations, as well as the State Commission of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes for Russian Émigrés,

Russian Scientific Institute, the first Russian library in the Kingdom of SCS, Russian-Serbian Club, the Russian Musical Society, responsible for organising a number of concerts and the School of Theatre Arts run by the Russian Cultural Committee.

At the beginning of April 1928, *Radio A. D.* was established in Belgrade and on the 24th of March 1929 it started broadcasting its program via two antennas on the roof of the Academy of Sciences. In the mid-fourth decade, E. Maler, an engineer, opened his office and *Radio Maler* at 2 Jakšičeva Street.

The Academy's residential spaces were accessed through four entrances with four staircases.

Žišković's cakes from the Akademija Pastry Shop were quite popular at the time. A spacious and expensive shop in the centre of the passage in the building of the Academy of Sciences was originally meant to be a tavern. It was the place promising rich entertainment, where *gusle* would be played at evenings and music hall theatres organised, where not only would chess players gather, but also numerous other fellowships and associations, troupes would deliver their performances, and the members of the Oblik Art Group would hold their meetings.

For a while, the Belgrade Stock Exchange annual meetings were held at the Academy's Great Hall, while among the companies that likewise found their place under the roof of the building notable were Jugoslavija General Insurance Company, Tax Administration and the main Office of the T. G. Mapplebeck Union of British Industrialists. The information about the Budapest International Fair were disseminated from the palace of the Academy, too.

The palace of the Academy would also lodge the capital's renowned stores, such as S. B. Cvijanović Bookstore, Margarita Kofler's Studio for Applied and Decorative Arts and world-known companies –

„ЈУГОСЛАВИЈА“

ОПШТЕ ОСИГУРАВАЈУЋЕ ДРУШТВО У БЕОГРАДУ
КНЕЗ МИХАЙЛОВА УЛИЦА БР. 35
 Тел.: 21 и 20-93 ОСНОВАНО 1913 ГОДИНЕ Тел.: 21 и 20-93
 Адреса за телеграме: Југоосигурање.

ЗАПЛУЧУЈЕ ОСИГУРАЊА ПО НАЈПОВОЉНИЈИМ УСЛОВИМА И ТО:

1. Живота и ренте по разним комбинацијама;
2. Пожара (зградe, робу, намештај, фабрике и т. д.);
3. Транспорта на суву и води;
4. Несрећних случајева (незгода);
5. Законске одговорности за наизаду штете;
6. Аутомобила (каско, незгода и јемство);
7. Пољских усева против града (туче);
8. Стоке (коња и говеда);
9. Стака од лова;
10. Опасне крађе, трговина, магацина, станова и т. д.

ГАРАНТУЈЕ ОВИМ СРЕДСТВИМА:

1. Акцијски капитал	Дин.	3.000.000.—
2. Готовина	„	22.772.393.—
3. Непокретности	„	5.046.215.—
4. Резерве живота	„	32.601.448.—
5. Резерве остале	„	5.417.662.—

ДРУШТВЕНЕ ФИЛИАЛЕ ЗАГРЕБ: Сопствена палата, углавн Бошковићеве и Петрићеве улице; ОСИЈЕК: Сопствена зграда, углавн Десетинине и Коларовићеве ул. и Александарова; ЉУБЉАНА: Дунавска цеста 15; НОВИ САД: Петра Зринског 36; САРАЈЕВО: Краља Петра ул. 17; СПЛИТ: Марморотва 10; БЕЛ БЕЧКЕРЕК: Гимназијска ул. 26.

До 1. јануара 1929. год. исплаћене штете износе:
У животу Дин. 6.006.000. У пожару и осталим гранама Дин. 70.619.000

Дирекција у Београду углавн Кн. Михаилове и Караџићеве ул.

(*Општинске новине*, 1. јануар 1930, 59)

Yugoslav Insurance Company Advertisement
 (*Opštinske Novine*, Belgrade, 1 January 1930, p. 59)

a “domestic company” Edison Bell Penkala Ltd., the Belgrade branch of the Standard Oil Company of Yugoslavia, Julio/Julie Meisl Ltd. and so on.

At this location, considered one of the capital's most attractive ones, a somewhat bizarre contents were also registered, such as Argus Universal Information Bureau; fresh yogurt was sold there, and there also were a Hair salon owned by Stevan Lukinić, the Karlovac quilt industry depot, “Russian handicrafts section”, offering various goods from tea and

toys to paintings by famous Russian artists, and finally antique store in the basement.

Nevertheless, the most numerous shops were those offering clothes, shoes and fashion products, such as Milutin Stakić and Co. Store of fabrics and accessories for men's suits, stores owned by modists Regina Benvenisti, A. Rajter, N. Filipović and Ruža Koen, the Renée Salon, Božić and Soldatović Depot of fabrics and accessories, Rajić and Vuković Store, Josif Lipnik Paris Fashion Salon and the Kukulidis and Sakelaridis Fur Company. It was at this place that Voja Jeremić, a tailor, founded his "Tailoring Academy", and where Božidar Stanković's Labud Tailoring Salon was located.

A reputable retail store led by Đura Janošević (Georges Yanochevitch) was located at 35 Knez Mihailova Street, with a window on the corner of Vuka Karadžića Street. The finest clothes, furs, fabrics, accessories and perfumes from abroad were sold there and garments made to the exact customer's measurements, the first fashion shows in Belgrade were organised, involving the engagement of both vendors and models, and the tickets for cultural events in the capital were also to be offered. In addition to important commercial role in the life of the capital, this store had an impact on cultural references too, being indirectly brought into connection with our visual art trends: thus, a mannequin *Maquette*, designed after the project by German sculptor Rudolf Belling, intended for the latest fashion clothes and used precisely by the Đura Janošević Retail Store in the building of the Academy of Sciences, was reproduced in several issues of the avant-garde magazine *Zenit* for the year 1924–1925.

On the other hand, the Academy's needs were getting greater, hence around 1930, an initiative for the construction of a new building to serve exclu-

(Bojana Popović, *Primenjena umetnost i Beograd 1918–1941*, Beograd 2011, 185, према: *Vreme*, 8. децембар 1928, 8)

Advertisement for Edison Bell Penkala Ltd.

(Bojana Popović, *Primenjena umetnost i Beograd 1918–1941* [*Applied Arts and Belgrade 1918–1941*], Belgrade, 2011), p. 185, quoted in: *Vreme*, 8 December 1928, p. 8)

sively the needs of the SRA was discussed, and a potential location was proposed at the square near the Old St Mark's Church, on the site of old Tašmajdan cemetery. However, because of a dispute over the ownership of the land and later due to the out-

break of the Second World War, the project was never realised.

Following the damage done to the Academy building at 15 Brankova Street by the bombing of 1941 and the work ban imposed by the occupying forces, the SAS was moved to 13 Brankova Street. In the period between 1949 and 1952, after the project by architect Grigory Samoilov (Григорий Иванович Самойлов), the building at 35 Knez Mihailova Street was finally adjusted to the needs of the Serbian Academy of Sciences and its Presidency, Public Administration, Archives, Library and institutes. The passage and the apartments were removed and the inner courtyard redesigned, the meeting halls, library, reading room, club, offices etc. were to be formed, while several stores still remained on the ground floor. Samoilov decided that the interior and furniture should be designed in the spirit of national-style architecture. The readjustment of the building was an opportunity for the acquisition of works of art to furnish and decorate the renewed interior of the Academy's palace, hence on this occasion the Fine Art Collection of the Academy increased in size. Personifications of the arts and sciences were commissioned from Milo Milunović and Petar Lubarda and a *Still Life with Globe* for the Vice-President's office was entrusted to Đorđe Andrejević Kun. The location for Đorđe Jovanović's 1942 sculpture *Two Muses: Science and Art* was also to be determined.

After moving to the renovated Academy building, members of the Fine and Musical Arts Department started urging for the revision of the SASA (as of 1960 renamed into the Serbian Academy of Sciences and Arts) Art Fund and for the planned acquisition of artworks for the Fine Art Collection. Ljubica Sokić, a corresponding member of the SASA, proposed that employees at the newly-formed Gallery

should make an inventory of all the artworks owned by the SASA according to museological principles, and it was thus that the constitution of the Fine Art Collection of the SASA definitely began with the primary objective of collecting works of artists-academicians.

During the 1970s, the purchase of works by the Academy members was being continued under the supervision of the Commission for the Purchase of Artworks, while the SASA Gallery took care for the works of art in the possession of the Academy.

The majority of works entered the Fine Art Collection of the Serbian Academy of Sciences and Arts in the eighth and ninth decades of the twentieth century, in the form of bequests or gifts. The Academy keeps the bequests of: Olga Radović (more than 1000 drawings by Ivan Radović bequeathed in 1975), Nedeljko Gvozdenović (158 works presented in 1982 and 1983), Ljubica Sokić (20 works, presented in 1982), Aleksandar Deroko (122 works, presented in 1984), etc. In the twenty-first century, the Collection received new donations from the SASA members, such as: the bequest of Olga Jevrić (147 sculptures presented in 2006), gifts from Tome Serafimovski, Petar Omčikus, Dušan Džamonja, Mladen Srbinović, Nikola Janković, Dušan Otašević, Todor Stevanović, corresponding member Milica Stevanović and others.

A small number of artworks was conceived intentionally, thematically or in a format adjusted for a particular room of the Academy: *Still Life with Alarm Clock, Globe and Lamp* was made by Mića Popović and presented by the artist to the Fine Art Collection in the mid-1980s, on the occasion of the Academy's centenary. Seven stained glass windows in the anteroom of the Great Hall were executed in 2001 after the drawings by academician Mladen Srbinović who was

again commissioned in 2004–2005 to create three more large stained glass windows for the Great Hall.

By the end of the seventh decade, at the initiative of the Fine and Musical Arts Department, Grigory Samoilov adapted emptied commercial space on the ground floor of the SASA building into the exhibition room of the newly-founded Gallery of the SASA where the first exhibition of works by artists-academics was held in 1968. Soon, the Fine and Musical Arts Department proposed a new initiative for the extension of the Gallery which began in 1979 and lasted until 1982 under the supervision of Ivan Antić, a corresponding member of the Academy. During the 1990s, the final adaptation and organisation of the Gallery of Sciences and Technology at Đure Jakšića Street took place.

In 1968–1969, the Fine Art Collection numbered approximately ninety works, while today it consists of around three thousand catalogue units, works by artists-academics and other local and a smaller number of foreign artists.

Chronologically, the SASA Fine Art Collection is marked by the oldest dated work, the prints of the Hopovo monastery from the mid-eighteenth century, and the latest acquisitions from the active members of the Fine and Musical Arts Department at the end of the first and second decades of the twenty-first century: Vladimir Veličković, Svetomir Arsić Basara, Dušan Otašević, Todor Stevanović, Milica Stevanović and Petar Omčikus.

In terms of technique, the Fine Art Collection possesses works in oil, tempera, pastel, drawings and prints in different techniques, sculptures in bronze, stone, plaster, wood and hand-coloured photographs etc.

The general public first saw works from the Academy's Fine Art Collection in June 1982, at then

Свечана сала после реконструкције 1952.

(Музеј науке и технике,
фотографију уступио Милан Просен)

Great Hall of the SASA after reconstruction 1952
(Museum of Science and Technology, photograph
provided through the courtesy of Milan Prosen)

reconstructed, renovated and expanded space of the SASA Gallery. Since then, the Collection has been regularly presented to the public.

Cultural and public life in the palace of the SASA has been as intense nowadays as it was during its formation, encompassing libraries, exhibition spaces, artists' studios; it is the place where lectures, concerts and important meetings are regularly being held, where cultural policy is being carried out; it was and still is the place of cultural contact and the exchange of ideas. Since it was decided that the palace of the SASA should exclusively serve the needs of the Serbian Academy of Sciences and Arts, this capital's cultural toponym has been in the function of the activities of the Serbian intellectual elite. Only after

the adaptation of the representative palace at 35 Knez Mihailova Street, the Academy has been in the position to properly display the works of art out of which the Fine Art Collection of SASA was formed.

On the occasion of the 175th anniversary of the Academy's existence, the Serbian Academy of Sciences and Arts is presenting a selection of its art fund – fifty works of art by artists-members of the SASA from its establishment until today, whose works are kept in the Fine Art Collection managed by the SASA Gallery.

Through the works kept in the Fine Art Collection, we are in the position to follow the development of fine arts in Serbia, the very currents favoured in the sphere of artistic expression by the members of the SASA, and we are getting to know artists who, having left their names to the history of our art, were elected to academicians.

Зграда САНУ, почетак 21. века

The SASA building at the dawn of the 21st century

Apart from the artists whose works were purchased for the Academy's Fund, now being presented to the general public, the artists-members of the Academy, since its founding under the name of the Society of Serbian Letters, were also: Jovan Pačić (from 1844), Dimitrije Avramović (1847), Jan Matejko (1869), Mikhail Mikeshin (Михаил Осипович Микешин) (1869), Jaroslav Čermák (1869), Nikola Marković (1870), Katarina Ivanović (1876), Novak Radonić (1878), Vasily Vereshchagin (Василий Васильевич Верещагин) (1883), Ivan Rendić (1884), Nikola Mašić (1884), Vladislav Titelbah (1885), Ilya Repin (Илья Ефимович Репин) (1907), Emanuel Vidović (1922), Robert Frangeš Mihanović (1929), Moša Pijade (1950), Krsto Hegedušić (1968), Henry Moore (1975), Gabrijel Stupica (1978), Mileva Todrović (1978), Werner Tübke (1988), Mileta Andrejević (1988); and a number of architects, from Theophil

Hansen (1886), Svetozar Ivačković (1878), Mihailo Valtrović (1879), Dragutin Milutinović (1870), then Andra Stevanović/Stefanović (1910), Dragutin Đorđević (1920), Petar Popović (1925), Branislav Kojić (1955), Nikola Dobrović (1961), Dragiša Brašovan (1961), Ivan Antić (1976) and so on, to current active members of the SASA – Đorđe Zloković (1994), Boris Podreka (1988), Milan Lojanica (2003), Branislav Mitrović (2006), Milan Marić (2009) and Ivan Štraus (2012).

By virtue of the exhibition *The SASA Fine Art Collection – Artists-Academicians*, not only is the Academy's collection of fine art being brought before the general public, but a part of the representative interior of the palace of the Serbian Academy of Sciences and Arts becomes accessible either, including a portion of the institution's very existence, activities and history.

Аутор изложбе захваљује на стручној и колеџијалној помоћи
Милету Сџанићу, Ненади Љушић и Милицы Илић (Архив САНУ)
Њакону Владимиру Радовановићу и Радмили Петронијевић (Музеј српске православне цркве у Београду);
Таџјани Корићанац и Предрају Ђидићу (Музеј рада Београда);
Милошу Јуришићу и Снежани Тошевој (Музеј науке и технике),
Ивану Р. Марковићу, Милану Просену, Оливери Миљковић, Драгани Ковачић,
Сањи Тодоровић Сћејановић, Бранку Давидовићу.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

069.51:73/76(497.11)(083.824)
73/76(497.11)"18/20"(083.824)
001.32(497.11)"1841/2016"(083.824)

СРПСКА академија наука и уметности (Београд)

Уметничка збирка САНУ : ликовни уметници академици / [уредник Душан Оташевић ; фотографије Владимир Поповић, Драгиша Радуловић]. – 2. изд. – Београд : САНУ, 2017 (Београд : Colorgrafx). – 167 стр. : репродукције, портрети ; 24 cm

На врху насл. стр.: Српска академија наука и уметности : 175 година : 1841–2016. – Тираж 300. – Стр. 7: Уметничка збирка САНУ – ликовни уметници академици / Душан Оташевић. – Стр. 9–55: Уметничка збирка САНУ – некад и сад / Јелена Межински Миловановић. – Напомене и библиографске референце уз текст. – Summary: The SASA Fine Arts Collection – Then and Now.

ISBN 978-86-7025-690-3

а) Српска академија наука и уметности (Београд) – Уметничка збирка – Изложбени каталози
COBISS.SR-ID 228734476